

HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

Jaargang IX — 1957

Nr 1

- GORGE (de la). 1661. Mattheus de la Gorge, ontvanger-generaal van prinses Anna van Lorreinen, zegelt voor haar de declaratie van een leen te Herzele (bl. 85).
- GOTTIGNIES (de). 1657. Niklaas de Gottignies, ridder, zegelt denombrement van een leen op Erembodegem (bl. 85).
- HECKE (van). 1666. Mattheus van Hecke zegelt als voogd van Jacobus Boone het denombrement van een leen op Erembodegem (bl. 89).
- JEUNE (le). 1751. Bevestiging, ten voordele van soldaat Pieter Cousain geboortig van Aalst, gezegeld te Gent door Karel le Jeune, luitenant-kolonel (bl. 141).
- MOOR (de). 1547. Jaspas de Moor zegelt denombrement van een leen op St Denijs-Boekel (bl. 156).
- OOST. 1705. Lodewijk Oost, proost van St Maartenskerk te Aalst, geeft procuratie voor het ontvangen van geld van Fransisca de Munter (bl. 159).
- PAPE (de). 1443. Pieter de Pape, schepen van Etikhove (bl. 160).
- PAYEN. 1457. Olivier Payen, schepen van Etikhove (bl. 161).
- PLADUCHE (van den). 1443. Geeraard van den Pladuche, schepen van Etikhove (bl. 163).
- POELE (van de). 1650. Jan Hendrik van Poele zegelt het denombrement van een leen op Erondegem (bl. 164).
- PROEST. 1354. Hugo de Proest, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 213).
- SCEPEN (de). 1595. Olivier de Scepen zegelt het denombrement van een leen op Lilare (Ste Maria-Oudenhove) (bl. 218).
- SCHIETECATTE. 1547. Raas Schietecatte zegelt het denombrement van N. Borluut, heer van St Denijs-Boekel (bl. 219).
- SCHUDDEMATTE. 1457. Mattheus Schuddematte, schepen van Etikhove (bl. 219).
- SMET (de). 1629. Cornelius de Smet zegelt het denombrement van een leen te Aalst (bl. 221).
- SPIERE (van). 1457. Joos van Spiere, baljuw van Etikhove (bl. 222).
- STRAETEN (van der). 1457. Olivier van der Straeten, schepen van Etikhove (bl. 223).
- SUERSLE (van den). 1354. Jan van den Suersle, baljuw van het graafschap en Land van Aalst (bl. 223).
- TELPENINCK. 1354. Jan Telpeninck, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 224).
- VICQ de CUMPTICH (de). 1734. Frans de Vicq de Cumptich, gehuwd met dame Marie Josephine Blondel, zegelt het denombrement van een leen op Denderhoutem (bl. 228).
- VILAIN. 1622. Jan Vilain zegelt denombrement van zijn heerlijkheid van Dumpslepe op Elst (bl. 229).
- VISSCHEREN (van der). 1354. Obeert van der Visscheren, schepen van het graafschap en Land van Aalst (bl. 229).
- WAEPENAERT (de). 1785. Stuk gezegeld te Erembodegem door A. de Waepenaert (bl. 231).
- WIENENDALE (van). 1726. Brief van M. van Wienendale aan de burggravin van Oombergen op haar hasteel van Oombergen (bl. 233).

Dit streng wetenschappelijk werk mag in geen enkel private noch openbare boekkerij ontbreken. De uitgever weze gefeliciteerd voor deze prachtige uitgave. De band en de reproducties der heraldische zegels zijn prima verzorgd. Dit werk betekent een zeer belangrijke aanwinst voor de heraldische wetenschap. Ook de bibliofielen zullen er gretig naar grijpen. We zien verlangend uit naar de verdere publikaties van de heer Koller.

EREMBODEGEM.

Valère Gaublonne.

Necrologie van de Kartuize St-Martens-Bos te St-Martens-Lierde

I. Geschiedkundige Bronnen

A) Archiefbronnen

- Archief der Grande Chartreuse (Frankrijk)
- Archief uit het kasteel van Elsegem (privaat bezit)
- Kerkarchief van St-Martens-Lierde
- Rijksarchief te Gent :
  - Archief der stad Geraardsbergen
  - Fonds Kartuize St-Martens-Bos
  - Fonds Kasteel van Elsegem
- Rijksarchief te Luik :
  - Fonds Kartuize van Luik.

B) Manuscripten in Bibliotheken en Musea

- Amiens, Bibliotheek
- Besançon, Openbare Bibliotheek
- Brussel, Koninklijke Bibliotheek
- Kamerijk, Bibliotheek
- Londen, British Museum
- Parijs, Bibliothèque Mazarine
- » Bibliothèque Nationale.
- Wenen, Hofbibliotheek

C) Litteraire Bronnen

- AIGRIN, R. ... .. La Liturgie des Chartreux, in «Liturgia. Encyclopédie populaire des connaissances liturgiques». Paris 1943.
- ALLEN, P.S. & H.M. ... .. Opus Epistolarum Des. Erasmi Roterodami. Oxonii. 1906-1941. T. I, V, VII, VIII, IX, X.
- ANNALES ... .. Ordinis Cartusiensis. Tribus Tomis Distributi. Tomis Primus. Complectens ea quae ad Institutionem, Disciplinam et Observantias Ordinis spectant. Correriae 1687.

- AUGER, A. ... .. Etude sur les Mystiques des Pays-Bas, in «Mémoires Couronnées et autres mémoires publiées par l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux Arts de Belgique». T. XLVI. Bruxelles 1892.
- AUTORE ... .. Chartreux, in «Dictionnaire de Théologie Catholique». T. II. Paris 1905.
- BERGMANS, P. ... .. Livinius Ammonius, Biographie Nationale. T. XIV, col. 84.
- BERLIÈRE, Ursmer ... .. Monasticon Belge. T. I, 2e Livraison. Province du Hainaut. Maredsous 1897.
- BOSTIUS ... .. De praecipuis aliquot Cartusianae Familiae Patribus.
- CALBRECHT, Dr. J. ... .. Geschiedenis van het Genadeoord van O.L. Vrouw van Gratie te Scheut. Scheut 1938.
- CELIS, Gabriel ... .. Het Karthuizerklooster te Gent. Bulletin der Maatschappij van Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. 1923.
- DORLANDUS-DRISCART A. Chronique ou Histoire générale de l'Ordre Sacré des Chartreux, composée par le Révérend Père Dom Pierre Dorlande. Traduit du latin par Maître Adrien Driscart. Tournay 1644.
- FAVOREL, Paschasius ... .. Geschiedenis van de Guldenbergabdij te Wevelgem. Uitgave Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring Kortrijk. 1957.
- FOPPENS, J.F. ... .. Bibliotheca Belgica. T. I, Bruxelles 1739.
- FRIS, Victor ... .. Geschiedenis van Geeraardsbergen. Gent 1911.
- GAUBLOMME, Valère ... .. De Stichting der kartuize van St-Martens-Lierde. Het Land van Aalst, 1e jg., nr. 2, maart 1949.
- GAUBLOMME, Valère ... .. De Stichter van de kartuize te St-Martens-Lierde. Het Land van Aalst, 1e jg., nr. 1, januari 1949.
- GAUBLOMME, Valère ... .. Beknopte Geschiedenis van Erembodegem. Uitgave Het Land van Aalst, 2e jg., nr. 6, december 1950.

- GAUBLOMME, Valère ... .. Twee Testamenten van Bernard van Brakel. Het Land van Aalst, 4e jg., nr. 4, 1952.
- GERARD, E.L.J. ... .. Histoire des anciennes Seigneuries de Leeuwigem et d'Elene. Gand 1853.
- GESTEL, Cornelius van ... .. Historia sacra et profana Archiepiscopatus Mechliensis. Hagae Comitum 1725.
- GHELLINCK d'ELSEGHEM, Vicomte de ... .. Chartes et documents concernant la Famille van Vaernewijck. T. I, Gand 1899.
- GHEYN, J. van den ... .. Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Belgique. T. III.
- GILLIODTS-SEVEREN, van ... .. Coutumes de la Ville et Seigneurie de Watervliet. Coutumes des Pays et Comté de Flandre. T. V, Syssele, Thourout, Watervliet. Bruxelles 1892.
- GOETHALS, F.V. ... .. Histoire des Lettres, des Sciences et des Arts, en Belgique et dans les pays limitrophes. T. II, Bruxelles 1840.
- GOETHALS, F.V. ... .. Lectures relatives à l'histoire des Sciences, des Arts, des Lettres, des Mœurs et de la Politique en Belgique et dans les pays limitrophes. Bruxelles 1838.
- HASSELT, L. van ... .. Het Necrologium van het Karthuizerklooster Nieuwlicht of Bloemendaal buiten Utrecht. Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap gevestigd te Utrecht. 9e Deel. Utrecht 1886.
- HERBOMEZ, A. d' ... .. Chartres de l'Abbaye St.Martin de Tournai. T. II. Bruxelles 1901.
- INVENTAIRE ... .. des Archives du Château d'Elseghem. T. I. Audenarde 1919.
- JOIGNY, Chanoine de ... .. Manuscrit relatif aux Seigneuries de Flandre. Publié par le comte Henri de Limbourg-Stirum. Handelingen van de Oudheid- en Geschiedkundige Kring van Audenarde. 8e vol., 3e afl. 1933.

- Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Hérinnes lez Enghier. Publiée et annotée par Edmond Lamalle S.J. Louvain 1932.
- LINDANUS, David ... .. De Teneraemunda. Antverpiae 1612.
- MIRAEUS, Aubertus ... .. Opera Diplomatica et Historia. T. I. Bruxellis 1733.
- MIRAEUS, Aubertus ... .. Origines Cartusianorum Monasteriorum per Orbem Universum. Coloniae 1609.
- MOLINIER, M. ... .. Catalogue des Manuscrits de la Bibliothèque Mazarine. T. I.
- MONGET, C. ... .. La Chartreuse de Dijon. Montreuil sur Mer 1901.
- MOUSTIER, Benoit de ... .. Kartuziers. Tilburg 1947.
- PAUW, Napoleon de ... .. L'Adhésion du clergé de Flandre au Pape Urbain VI, et les évêques urbanistes de Gand. Bulletin de la Commission Royale d'histoire. T. 73, Bruxelles 1904.
- PETREIUS, Theodorus ... .. Bibliotheca Cartusiana sive Illustrium Sacri Cartusienis Ordinis scriptorum catalogus. Coloniae 1609.
- PIETERS, Jules ... .. Sint Bartholomeuskerk en Sint Adriaansabdij te Geraardsbergen. Het Land van Aalst, 7° jg., nr. 5, 1955.
- PORTEMONT, August de ... .. Recherches historiques sur la Ville de Grammont. T. II, Gand 1870.
- PRIMIS, Fl. ... .. Geschiedenis van Antwerpen. Deel 18, 3° boek. Geestelijke Orden. Antwerpen 1940.
- RAISSIUS, A. ... .. Origines Cartusiarum Belgii. Duaci 1632.
- RAY, Dom Longin ... .. Chartreux in «Dictionnaire de Droit Canonique». Fasc. XV. Paris 1939.
- ROERSCH, A. ... .. Correspondence inédite du chartreux Gantois Laevinius Ammonius. Bulletin de la Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand. 1901.
- ROERSCH, A. ... .. L'Humanisme Belge à l'époque de la Renaissance. Etudes et Portraits. Bruxelles 1910.

- SALEMBIER, L. ... .. Le Grand Schisme d'Occident. Paris 1900.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Een boek over Karthuizers. Roermond 1923.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. De Litteraire Nalatenschap van de Kartuziers in de Nederlanden. Ons Geestelijk Erf, jg. 1951.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Iets over de aanleg van Boekerijen bij de Kartuziers. Huldeboek voor Dr. Bonaventura Kruitwagen O.F.M. ('s Gravenhage 1949).
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. De Kartuziers bij Geertruidenberg. Bossche Bijdragen. Bouwstoffen voor de geschiedenis van het Bisdom 's Hertogenbosch. Deel XVIII, 1941.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Het Kartuizerklooster Dal van Gracien buiten Brugge. Overdruk van de Handelingen van het Genootschap Société d'Emulation te Brugge. Deel LXXXIII, Brugge 1947.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Necrologie van de Utrechtse Kartuziers. Overdruk van het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Deel 71.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Necrologie van het Kartuizerconvent van Monnikhuizen. Overdruk van het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Deel 72.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Necrologie van het Kartuizerconvent bij Geertruidenberg. Overdruk van Taxandria, Tijdschrift voor Noord-Brabantsche Geschiedenis en Volkskunde. Deel XLIX.
- SCHOLTENS, H.J.J. ... .. Het voormalig kartuizerconvent bij Amsterdam. Overdruk van Haarlemsche Bijdragen. 1936.
- SOENS, E. ... .. De Abdij van St-Adriaan van Geraardsbergen. Aalst 1914.
- SUTOR ... .. De Vita Cartusiana.
- THOMPSON, E.M. ... .. The Cartusian Order in England. London 1930.
- VALOIS, Noël ... .. La France et le Grand Schisme d'Occident. (4 vol.) Paris 1902.
- WAESBERGHE, Joannes van, Gerardimontium. Bruxellae 1627.

- WERVEKE, Dr. L.M. van ... Inventaris van het archief der stad Geeraardsbergen. Tongeren 1935.
- X. ... Le Chartreux. Origines. Esprit. Vie intime. Tornaci. Cartusiae S. Mariae de Pratis 1903.
- X. ... Catalogue of Manuscripts in the British Museum. New Series. Vol. I, 1834.
- X. ... Catalogue des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements, XIX, Paris 1893.
- YDEWALLE, Stanislaus d' De Kartuize St-Anna ter Woestijne (Brugge).

II. Inleiding

De kartuize St-Martens-Bos werd in 1329 gesticht (a), en bij keizerlijk decreet door Jozef II van Oostenrijk op 17 maart 1783 afgeschaft.

Hoeveel en welke kloosterlingen hebben in de loop van dit 454-jarig bestaan tot het Lierds convent behoord? Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zou, normaal gesproken, de geschiedschrijver over twee onontbeerlijke bronnen hoeven te beschikken. Op de eerste plaats is daar het oude necrologium of anniversarium. Jammer genoeg, is dit kostbaar document voor de geschiedschrijving van St-Martens-Bos verloren geraakt. Werd het tot stof en as verpulverd tijdens de verwoesting der kartuize door de geuzen in 1578? Of verdween het in de plundering van het huis door de soldaten van de Franse koning Lodewijk XIV einde september 1690? Werd het oude of nieuw bijgehouden necrologium tijdens de afschaffing in 1783 bij waardeloze paperassen geklasseerd en vernietigd? Of is het kort nadien, of zelfs later, verzeild geraakt in andere archieffondsen, waar het ingepakt ligt tussen archiefbundels, vreemd aan deze kartuize, en die nog geen hand heeft opengedaan? De mogelijkheid van een onverwachte ontdekking ervan ter zijde gelaten, staat het zo goed als zeker vast dat het necrologium van St-Martens-Bos verloren is. Dit spoorloos verdwenen document had ons uit de eerste hand kunnen inlichten over tal van personen die in dit convent hebben geleefd, alsmede over de datum van hun overlijden. Met de tweede bron, de liber sepulorum, anders gezegd de graflijsten van dit huis, hebben we evenmin geluk. Ook deze hebben geen spoor van bestaan achtergelaten. Deze lijsten zouden ons zeer kostbare inlichtingen hebben

(a) GAUBLomme Valère: De Stichting der kartuize van Sint Martens-Lierde. Het Land van Aalst, 1e jg., nr 2, maart 1949, blz. 43-49. Opzettelijk hebben we hier van een historisch overzicht afgezien; omdat we de grote lijnen van de geschiedenis van St-Martens-Bos verder in het commentaar bij het Necrologium weergeven.

verschafft over de bevolking van het convent: over monniken, klerken-reddieten, leken-reddieten, conversen, donaten en proveniers. We zouden die gevonden hebben, opgetekend in de volgorde van de tijd waarin ze stierven en begraven zijn. Ook zouden we er de namen hebben ontdekt van talrijke wereldlijke personen, weldoeners der kartuize, die in de kerk of in het pand van het huis hun laatste rustplaats hadden gekozen.

Het gemis aan deze beide eerste rang documenten wordt in ruime mate gecompenseerd door de hulp van een andere bron, namelijk de chartae van de Grande Chartreuse (chartae capituli generalis). Jaarlijks, kort na Pasen, vergaderden de patres capitulares in het moederhuis der Orde. De bij die gelegenheid opgestelde chartae behelsden, naast akten van algemene strekking, als ordonnanties en zo meer, ook de overlijdensberichten van kloosterlingen. Een afschrift van deze chartae werd dan aan de verschillende kartuizen bezorgd door de visitators en priors die het generaal kapittel hadden bezocht. De overlijdensdata echter die er in voorkomen geven niet de juiste data van overlijden weer. De berichten van overlijden zijn gedateerd op het jaar van de afgifte van de charta. Zo geeft ons b.v. een charta van 1500 de namen van kartuizers overleden na Pasen 1499.

Zeker, de betrouwbaarheid van deze hulpbron is honderd procent gegarandeerd. Maar ze is niet bij machte ons de mogelijkheid te bieden om de bevolking van St-Martens-Bos in die 454 jaren te reconstrueren. Wat we wel hadden gekund aan de hand van een eigen bijgehouden necrologium en liber sepulorum. De chartae laten ons enkel toe een *onvolledige* reconstructie der bevolking van het convent neer te schrijven. Dat is zeer begrijpelijk. Eerstens zijn daar de tijdsomstandigheden — denk aan de vele troebelen en oorlogen — die af en toe het doorgeven van overlijdens aan de Grande Chartreuse, en vice versa, hebben verhinderd. Tweedens, feit is dat de chartae van de Grande Chartreuse niet volledig werden bewaard. Tijdens de Franse Revolutie ging de oude collectie der Chartae Capituli Generalis verloren, met uitzondering echter van vier delen, die lopen over de jaren 1438-1474 en 1516-1535 en die te Parijs in de Nationale Bibliotheek bewaard worden. Een onvolledig deel van 1569-1570 is in het bezit van de kartuize van Lucca (Italië). Een erg beschadigd deel van 1504-1515 berust in de St Hugh's kartuize te Partridge Green (Engeland). Onze Koninklijke Bibliotheek te Brussel bezit een codex met chartae uit de jaren 1416-1426 en 1428-1442 (b). Verder zijn er nog chartae verspreid in verschillende archiefdepots en handschriftencollecties (c).

Het necrologium van St-Martens-Bos, dat we hieronder publiceren, werd dus opgemaakt aan de hand van de chartae Capituli Generalis (d). Het kan dus, zoals hoger gezegd, niet volledig zijn. Overi-

(b) Hs. II, 1959.

(c) SCHOLTENS H.J.J.: De Kartuizers bij Geertruidenberg. Bossche Bijdragen, Deel XVIII, afl. 1, okt. 1941, blz. 29.

(d) We danken hier zeer hartelijk Dom Artaud-Marie Sochay, kartuizer-archivaris van de Grande Chartreuse (Isère, Frankrijk), die ons heel bereidwillig de diplomatische tekst van het Necrologium bezorgde.

gens, als addenda, geven we aan het einde van het necrologium enkele overlijdens die hier niet worden vermeld. Sporadische gevallen, zeker. Maar de bestatiging van het onvolledig zijn wordt nog het best gestaafd door de vraag: waar zijn de doodsberichten van de kartuizers van St-Martens-Bos die we in de comptabiliteitsboeken van 1600-1783 ontmoeten? Een zeer klein getal van hen vinden we in het necrologium terug. En dan de namen van kartuizers en weldoeners, die we in de oorkonden van het huis ontmoeten? Er rest dus nog een zeker deel aan dit necrologium toe te voegen. Zonder twijfel is er materiaal onherroepelijk verloren en ander ligt wellicht ver uiteengespreid. Zo zal het necrologium van dit huis, zelfs na levenslang geduld zoeken, onvolledig blijven.

Wat nu de publicatie zelve van het necrologium betreft, hebben we in het weergeven van de diplomatische tekst alle afgekorte woorden voluit geschreven. Hierop volgt dan de Nederlandse vertaling. De excerpten hebben we, volgens de mogelijkheden van het beschikbaar materiaal, historisch en biografisch gecommentarieerd. Voegen we er voor onze latijnonkundige lezers nog aan toe dat de steeds terugkerende afkorting « Ch. » charta en « obiit » overleed, betekent. De titelatuur bij de namen (Dnus, Domicellus enz.) werd bij de vertaling weggelaten.

In het necrologium komen heel wat benamingen, termen of begrippen voor, die voor een leek praktisch onverstaanbaar zijn. Daarom hebben we gemeend goed te doen onze lezers in dit wellicht nooit betreden gebied van het kartuizerleven als gids voor te gaan en hun in korte trekken een idee te geven over het ontstaan der orde, de stichting der kartuizen in Frankrijk, Duitsland, België en Nederland — omdat hieronder huizen uit die landen vernoemd worden — dan verder over de indeling in provinciën als visitatiegebieden, de inrichting van een kartuize: haar bewoners en functies (e).

1. — Ontstaan, verspreiding der Orde, provincies en visitatie

Sint Bruno, de stichter der kartuizerorde was een der meest wel-sprekende en meest ontwikkelde figuren van zijn tijd. Hij werd te

(e) ANNALES Ordinis Cartusienis. Tribus Tomis. Tomus Primus. Complectens ea quae ad Institutionem, disciplinam et observantias Ordinis spectant. Correriae 1687.

AUGER A.: Etude sur les Mystiques des Pays-Bas, au Moyen Age, in: Mémoires Couronnées et autres mémoires publiées par l'academie royale des sciences, des lettres et des beaux arts de Belgique. I. XXVII, Brux. 1892.

X.: Le Chartreux. Origines. Esprit. Vie intime. Tornaci. Cartusiae S. Mariae de Pratis, 1903.

AUTORE: Chartreux, in: Dictionnaire de Théologie Catholique. Tome II (Paris 1905), col. 2274-2318.

RAY, Dom Longin: Chartreux, in: Dictionnaire de Droit Canonique. Fasc. XV, col. 632-662. Paris 1939.

AIGRIN R.: La Liturgie des Chartreux, in: Liturgia, Encyclopédie populaire des connaissances liturgiques, p. 841-846. Paris 1943.

SCHOLTENS H.J.J.: Een boek over Karthuizers. Roermond 1923.

DU MOUSTIER Benoit: Kartuizers. Tilburg 1947.

Keulen geboren rond 1035. Was hij Duitser van geboorte, hij was echter Fransman van opvoeding. Hij studeerde te Reims en werd priester. Tegen zijn wil in werd hij kanselier van de kathedraal van Reims. Als dusdanig voerde hij vinnige strijd tegen de investituur en de simonie. Te Parijs ontdekte hij zijn ware roeping. Hij verliet Reims en via de abdij van Molesmes trok hij in de eenzaamheid te Sèche-Fontaine. Samen met vier geestelijken en twee leken vroeg hij aan de bisschop van Grenoble te mogen verblijven in de eenzaamheid der wilde bergen in zijn bisdom, de Grande Chartreuse. Dat was in 1084. De kartuizerorde was geboren. De paus echter riep hem naar Rome. Bruno vergezelde paus Urbanus II naar verschillende concilies en na dit van Clermont vestigde hij zich voor goed in de eenzaamheid. Binst zijn leven nog zag hij de stichting van een kartuize in Calabrië. Hij overleed op 6 oktober 1101.

De 12^e en 13^e eeuw zag nog weinig zijner kloosters uit de grond rijzen. Er waren er maar een vijftal in Opper Oostenrijk en Slowakije. In de 14^e eeuw echter nam de Orde een buitengewone uitbreiding, noordwaarts, in Duitsland, Noord-Frankrijk, België en Nederland. Toen in 1463 Jan van Roosendael, uit Nijmegen, generaal-prior der Orde was, telde deze in West-Europa ruim 200 kartuizen. Bekijken we nu van dichterbij de stichtingen in Noord-Frankrijk, West-Duitsland, Nederland en België.

Stichtingen in Frankrijk (Noord)

1134 - Sedan (Mont Dieu). — 1140 - Vervins (Val Saint Pierre). — 1228 - Valenciennes. — 1298 - St Omer. — 1300 - Abbeville. — 1308 - Noyon. — 1320 - Gosnay. — 1324 - Montreuil sur mer. — 1329 - Gosnay (kartuizernonnen).

Stichtingen in Duitsland

1320 - Mainz. — 1328 - Grunaw. — 1331 - Coblenz. — 1331 - Trier. — 1334 - Keulen. — 1335 - Straatsburg. — 1346 - Freiburg in Bresgau. — 1348 - Wurzburg. — 1356 - Tuckelhausen. — 1372 - Erfuhrt. — 1379 - Eisenach. — 1380 - Nurnberg. — 1384 - Nordlingen.

Stichtingen in Nederland

1336 - Geertruidenberg. Domus Beatae Mariae in Hollandia = Hollands Huis. Kwam in 1624 over naar Antwerpen, verjaagd door de geuzen. — 1342 - Monnikhuizen. Arnem = Gelders Huis. — 1369 - Roermond. O.L. Vrouw van Bethlehem. — 1392 - Utrecht. Nieuwlicht. Ook Bloemendaal. — 1392 - Amsterdam. St Andries ter Veiliger Haven. — 1434 - Zierikzee. Noordgouwe. Sionsberg. — 1467 - Vught ('s Hertogenbos) Ste Sophia. — 1470 - Delft. St Bartholomeusdal in Jeruzalem. — 1484 - Kampen.Zonneberg.

Stichtingen in België

1314 - Herne (O.L. Vrouw Kapelle). — 1318 - Brugge. Dal van Graciën, of Genadedal. — 1323 - Kiel bij Antwerpen. Ste Catharina op

de berg Sinai. Later Lier. — 1328 - Gent. Rooigem, Koningsdal. Verwoest door de geuzen, vestigde zich in de stad Gent. St Bruno in de Woestijn 1585. Kreeg oude naam terug. — 1328 - Zelem bij Diest. St Jansberg. — 1329 - St-Martens-Lierde. St-Martens-Bos. — 1348 - Brugge, kartuizernonnen. St Anna ter Woestijn. — 1357 - Luik. Mont Cornillon. H.H. Apostelen. — 1384 - Chercq bij Doornik. Mont St André (f). — 1455 - Scheut. O.L. Vrouw van Genade. In 1578 door de geuzen verwoest. Vestigde zich dan binnen Brussel. — 1491 - Leuven. H. Maria-Magdalena onder het Kruis. — 1580 - Lier. Kiel in 1542 verwoest, vestigde zich daar. — 1624 - Antwerpen. Verdreven Geertruidenberg vestigde zich daar. — 1626 - Nieuwpoort. Sheen Anglorum. Verdreven engelse kartuizers vestigden zich daar.

De stichtingen in Nederland verdwenen in de tweede helft van de 16e eeuw ten gevolge van de beeldstormerij en de vervolging der katholieke godsdienst door de Staatsen. Deze in België werden in 1783 met één pennetrek van Jozef II gesupprimeerd.

De Westerse Scheuring

In 1378 ontstond de Westerse Scheuring die meer dan veertig jaar de kristenheid zou verdeeld houden. Paus Urbanus VI in 1378 verkozen, werd door sommige kringen en partijen niet erkend die hetzelfde jaar een tegenpaus, Clemens VII, kozen. Urbanus vestigde zich als wettige paus te Rome en Clemens te Avignon. Bleven aan de zijde van Urbanus: Vlaanderen, Engeland, 't grootste gedeelte van Duitsland, Hongarije, Polen, Noord- en Midden-Italië, Spanje en de Skandinavische landen. Kozen de partij van Clemens: Frankrijk, Napels, Savoie, Castillië, Aragon, Navara, Portugal en Schotland. Deze pijnlijke scheuring vond weerklank in de kartuizerorde (g). In 1380 nam Guillaume de Raynal, generaal-prior der Orde, stelling ten voordele van de Clementijnse obediëntie. Aan de priors der huizen werd de keus echter gelaten: Rome of Avignon. De Grande Chartreuse werd het centrum der Clemensgezinde kartuizen. De andere, Urbanusgezinden, kozen in 1391 Seitz in Stiermarken als centrum. In 1410 nam de scheuring in de orde een einde. Wat de houding der kartuizen uit België, Nederland, Noord-Frankrijk en een deel van Duitsland betreft, zal verder blijken uit de indeling der provinciën, visitatiegebieden der orde.

(f) In het begin dezer eeuw hebben zich uit Frankrijk verdreven kartuizers zestien jaar lang in Doornik gevestigd in de « Cartusia S. Maria de Pratis ». Ze hadden er een drukkerij die later naar Parkminster, Engeland, werd overgebracht.

(g) VALOIS Noël: *La France et le Grand Schisme d'Occident*. Paris 1902. T I, p. 238; T II, p. 322; T IV, p. 152.

Zie nog over de Westerse Scheuring in het algemeen en ook in betrekking met ons land:

SALEMBIER L.: *Le Grand Schisme d'Occident*. Paris 1900.

DE PAUW Napoleon: *L'Adhésion du clergé de Flandre au Pape Urbain VI et les évêques urbanistes de Gand (1379-1395)*, in: *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*. T. 73, Brux. 1904, p. 671-702.

Indeling der provincies

In 1355 werd in de Duitse provincie een plitsing doorgevoerd. Deze was voor de visitatie te groot geworden. Zo werd de Duitse provincie onderverdeeld in Provincia Alemanie Superioris en Provincia Alemanie Inferioris. Begrijpelijker wijze interesseert ons enkel deze laatste. Tot deze provincie behoorden sinds 1355 de kartuizen van Mainz, Grunaw, Coblenz, Trier, Keulen, Straatsburg, Geertruidenberg (Nederland), Arnem (Nederland), Freiburg in Bresgau, Wurzburg. Nadien kwamen daar nog bij de kartuizen van Tuckelhausen, Erfuhrt, Eisenach, Nurnberg, Nordlingen, en de Nederlandse kartuizen Roermond, Amsterdam en Utrecht.

In 1400 heeft het kapittel der orde de kartuizen van het Rijngebied van de Provincia Alemanie Inferioris afgescheiden en verenigd onder de nieuwe provincie Provincia Rheni. Ten gevolge van de Westerse Scheuring werden de kartuizen van Luik, Zelem en Brugge (nonnen) tijdelijk bij de Rijnprovincie gevoegd. Wanneer nu de Scheuring in de orde in 1410 was bijgelegd, bleven de kartuizen van Amsterdam, Utrecht, Arnem en Roermond bij de Rijnprovincie en werden Luik, Gent, Zelem, Brugge (nonnen) en Geertruidenberg bij de Picardische provincie ingelijfd.

Bij de oude Picardische provincie hoorden de kartuizen van Noord-Frankrijk, hoger vernoemd, en deze van België. Wegens de grote uitgestrektheid van de provincie en het taalverschil werd deze in 1411 verdeeld in Noord-Picardische provincie (Provincia Picardie Remotioris) en de Zuid-Picardische (Provincia Picardie proprie). Tot de Noord-Picardische provincie behoorden de kartuizen van België, uitgezonderd Chercq, en de Nederlandse Geertruidenberg. Tot de Zuid-Picardische provincie behoorden de kartuizen van Noord-Frankrijk (Picardie), hoger vernoemd, met daarbij Chercq (België). Voegen wij er onmiddellijk bij dat deze kartuizen en ook St-Martens-Bos toen het nog tot de oude Picardische provincie behoorde, om zeggens allen de Clementijnse obediëntie in de scheuring volgden.

In 1427 werden de kartuizen van Amsterdam en Utrecht van de Rijnprovincie afgenomen en gevoegd bij de Noord-Picardische Provincie. In 1440 ging Monnikhuizen er ook deel van uitmaken.

In 1474 kreeg de Noord-Picardische Provincie de benaming « Provincia Teutonie », dat is: Dietse provincie. Leuven en Scheut en Nieuwpoort, laatste stichtingen, gaven aan de provincie haar definitieve vorm.

De visitatie

De visitatie van elke provincie werd verricht door twee monniken: de visitator en de convisitator. Deze waren tevens prior van een of andere kartuize uit die provincie. De visitatie geschiedde om de twee jaar.

2. — De bewoners ener kartuize

Voorafgaandelijk dient aangemerkt dat we het hebben over de

toenmalige kartuizen. Dus vóór 1783. Hun bewoners kunnen we in twee categoriën onderbrengen : de monniken en de niet-monniken.

A. — Monniken

Ze droegen een wit habijt met langs de heupen neerhangende verbindingsbanden. De baard lieten ze niet groeien. Door de **PROFESSIE**, een jaar na de inkleding, die zelf gebeurde na een maand postulaat, afgelegd, waren ze aan de kartuize verbonden. Zo vinden we voortdurend in het necrologium « X... professus domus Sylvae St Martini » professus van St-Martens-Bos. De monnik was **HOSPES** van een bepaalde kartuize wanneer hij ten titel van uitzondering door een of andere noodzakelijkheid voor korte of lange duur in dat huis verbleef dat zijn professiehuis niet was. Het aantal monniken varieerde tussen 13 à 24, dit naargelang de beschikbare cellen. Onder deze monniken moeten we de bekleders van de verschillende functies in het huis gaan zoeken. Over elk dezer enige woorden nadere omschrijving.

a) De Prior

De kartuizerorde kent geen abten. Hun kloosters heten geen abdijen maar priorijen. Aan het hoofd der kartuize stond een prior. Zelfs de Algemene Overste der Orde heet Generaal-Prior.

De prior werd aangesteld voor de duur van één jaar. Elk jaar moest hij zijn ambt aan het bestuur der Orde ter beschikking stellen. In kartuizertaal heette dit « misericordiam petere », wat betekent : ontslag vragen. De communautiteit van het huis had niet het recht haar eigen prior te kiezen. In drie uitzonderlijke gevallen echter mocht dat wel, namelijk : wanneer een prior in functie overleed, wanneer een prior tijdens de visitatie ontslag ontving en tenslotte wanneer de prior zelf demissioneerde volgens de voorschriften der statuten. Buiten deze gevallen geschiedde de benoeming door de Grande Chartreuse. Wanneer nu het huis zelf in een der drie aangehaalde gevallen een prior mocht kiezen, dan was de kiezing voorgezeten door twee priors, die door de vicarius van het huis hiertoe waren uitgenodigd en dit op advies van de kiezers. De kiezing was geheim.

De prior hoorde de biecht van zijn onderhorigen. Ook diende hij hen de laatste HH. Sacramenten toe. Hij hield het kapittel der conversen. Hij mocht zijn officiales aanstellen, afzetten of veranderen van functie. Telkenjare, gewoonlijk in de Advent, ontving hij reukstaf van de procurator, zag dezès boekhouding na in het bijzijn van betrokkene en van de twee oudsten. Hij mocht geen geld verhandelen zonder de instemming van de procurator, vicarius en sacrista. Ook bewaarde hij een der drie sleutels van de kas der gelden. Wanneer hij reisde, te voet of te paard, was hij vergezeld door een deftig reisgenoot : een convers, donaat of huisknecht. De prior bewaarde het groot zegel der kartuize. Hij zegelde enkel en alleen met de instemming van het convent. Voor eigen briefwisseling mocht hij over een persoonlijk klein zegel beschikken. Zeer uitzonderlijk ging hij met gasten aan tafel. Nooit gebruikte de prior de spijzen met conversen.

Het kon ook wel voorkomen dat de overste ener kartuize niet een prior was, maar een

Rector

Deze titel werd gegeven aan de overste van pas gestichte kartuizen die nog hun volledige bevolking niet hadden, of ook aan oversten van gevestigde huizen die om een of ander reden geen prior konden hebben. Of ook wanneer b.v. ten gevolge van de slechte administratie de prior in kwestie hoefde vervangen te worden. Zo vermelden we voor St-Martens-Bos een paar rectores : Petrus (1389) waarschijnlijk in verband met de moeilijkheden veroorzaakt door de scheuring in de orde en Jacobus Denys (1604-05) of (1609-1610). De rector had geen recht op de eer van prior. Ook mocht hij geen professie afnemen, tenzij er geen prior buiten de straal van 10 mijl te vinden was. Benevens de rector kon een kartuize nog bestuurd worden door een

Administrator

Zo b.v. voor St-Martens-Bos in 1597-1598 Arnoldus Havans, prior van Leuven.

b) De Vicarius

Deze was de onmiddellijke helper van de prior. Hij was zijn plaatsvervanger en verving hem bij dezès afwezigheid. In de eerste tijden der Orde woonden de conversen met de procurator in dat deel der kartuize dat « maison basse » heette. Eén week op de vijf moest de prior er heen om de geestelijke belangen der conversen te verzekeren. Binst zijn afwezigheid liet hij zich vervangen door de vicarius. Later werd de vicarius aangesteld door de sacrista. In 1222 werd het vicariaat een eigen ambt. In de volgorde der waardigheid kwam de vicarius na de prior. Hij zat de spaciamenta, dat zijn de wandelingen, en de recreaties voor. In koor en refter trad hij op als corrector der leesfuten. Wanneer nu de vicarius zelf afwezig was, werd hij vervangen door

De Antiquior

Al noemde men deze monnik antiquior, dat is, de oudere, of ook nog « senior », toch was hij daarom nog niet de oudere in jaren. Dat kon echter wel samenvallen. Het was dus meer een fictieve titel. Evenals de vicarius werd de antiquior door de prior aangesteld. Bij het nazicht der boeken van de procurator waren bij de prior steeds twee antiquiores of seniores aanwezig, die dan ook de rekeningen mede ondertekenden.

c) De Sacrista

Deze monnik had de zorg over kerk en bibliotheek. Ook hij ondertekende mede de rekeningen bij het jaarlijks nazicht door de prior.

d) De Coadjutor

Hij ontving de vreemden en hoorde biecht buiten de kartuize.

e) De Procurator

Deze monnik was belast met het stoffelijk beheer der kartuize, en bewaarde de benodigdheden van het huis, als klederen en zo meer. Hij zorgde voor de gasten, voor eten en logies. Met de gasten mocht hij aan tafel. Evenals de prior reisde hij te voet of te paard in gezelschap van een voetknecht. Ook hem was de leiding der broeders en knechten toevertrouwd. Hij kon de conversen bevelen steunend op de gelofte van gehoorzaamheid.

B. — De Niet-Monniken

De inwoners der kartuize, niet-monniken waren de volgende :

a) Klerken-reddieten (Clerici-redditi)

Ze volgden in zachtere vorm de levenswijze der monniken. Met hen deelden ze kerk, kapittel, cel en refter. Stemrecht bij de priorskiezing hadden ze niet. Ook konden ze niet in aanmerking komen voor een functie in het huis. Met toestemming der overheid konden ze priester worden gewijd. Hun habijt was hetzelfde als dit der monniken. Ook droegen ze geen baard. Altijd werden ze frater (broeder) genoemd, zelfs indien ze priester waren. De klerken-reddieten kwamen zelden voor. Zo vermeldt het necrologium van St-Martens-Bos er slechts drie: Joannes van Ogierlande (1418), Christianus Reinfin (1420) en Georgius Geerbode (1443). Dat er klerken-reddieten waren, was onder meer te wijten aan het feit dat sommige personen wegens ziekte of zwakte bij voorbeeld, geen monnik konden worden. Onder de klerken-reddieten kwamen niet zelden telgen van beroemde adellijke geslachten voor. De Nova Collectio Statutorum der Orde stelde in 1582 een einde aan het bestaan van de klerken-reddieten.

b) Conversen (Conversi)

Zij waren lekebroeders met eeuwige geloften. Hun aantal in de kartuizen was wisselvallig. Soms waren er geen. Het necrologium van St-Martens-Bos noemt er ons acht: Joannes Pistor (1420), Wilhelmus Rustinam (1478), Balduinus de Lirieminc (1479), Theodobaldus de Cattere (1484), Gerardus (1497), Joannes de Busco (1507), Martinus Sculins (1509) en Gerardus (1638).

De conversen droegen het wit habijt, doch korter dan dit der monniken, en zonder verbindingsbanden. De baard lieten ze groeien. Geschoren kruin hadden ze niet. Meestal waren de conversi ongeletterde lieden, ambachtslui of tuiniers van afkomst. Het komt ook wel voor dat men in hun rangen een zoon uit een adelijk geslacht ontmoet. De Nova Collectio Statutorum liet in 1582 het voortbestaan der conversen toe.

c) Leken-reddieten (Laici-redditi)

Deze kwamen nog zeldzamer voor dan de klerken-reddieten. Ze bleven steeds uitzonderingen. Zo vermeldt het Necrologium van St-Martens-Bos er slechts één: Jacobus Baem (Baenst) 1462. Hun kleding was dezelfde als deze der conversen. Ze droegen geen baard. Hun dagorde was ongeveer dezelfde als deze der conversen, maar minder streng. De Nova Collectio Statutorum schafte in 1582 hun bestaan in de kartuizen af.

d) Donaten (Donati)

Ze waren lekebroeders zonder geloften. Door een overeenkomst waren ze met de kartuize verbonden. Hun habijt was bruin. De donaten kwamen talrijk voor. Het Necrologium van St-Martens-Bos verneemt er ons zo maar 55. De eerste ontmoeten we in 1504. We tellen er 27 van 1504-1593, dan 18 van 1601 tot 1696 en 10 van 1720 tot 1780. Ook de donaten mochten volgens de Nova Collectio Statutorum van 1582 blijven bestaan. Sedert deze datum echter zijn hun standregelen meer bepaald geworden en kwamen ze meer dan ooit onder discipline.

e) Proveniers (Prebendarii)

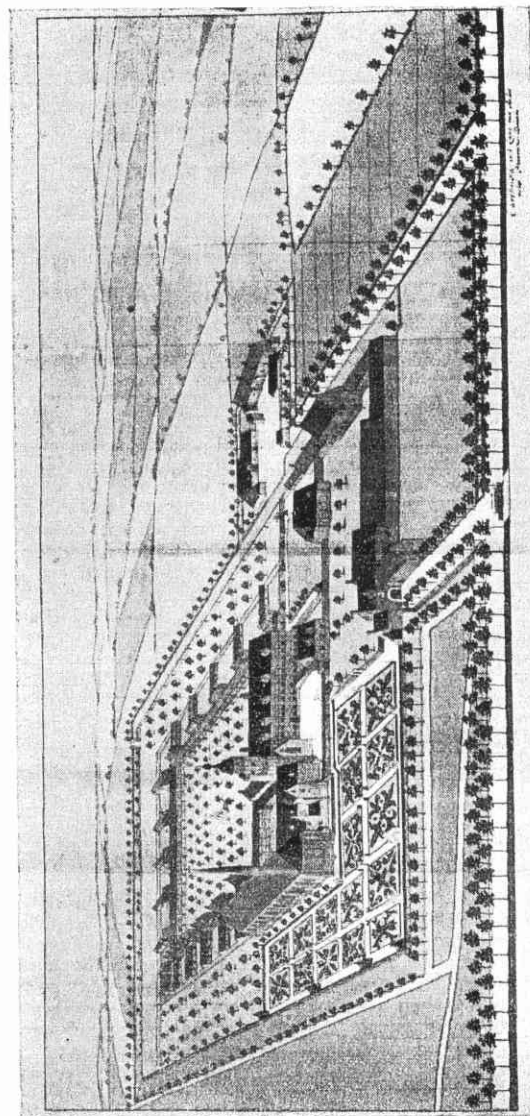
Deze waren in de letterlijke zin van het woord renteniers, die tegen een zekere vergoeding het voorrecht hadden in de kartuize te leven, soms tijdelijk, soms levenslang. Gewoonlijk schonken ze bij notariële akte hun bezit geheel of gedeeltelijk aan de kartuize. Hun kleding was deze van de leek. Bij hun intrede in de kartuize legden ze in de handen van de prior de belofte van gehoorzaamheid en onderwerping aan de tucht van het huis af. Na hun dood hadden ze deel in de gebeden van het huis. De Nova Collectio Statutorum van 1582 stelde een einde aan het verblijf van proveniers in de kartuizen. Het Necrologium van St-Martens-Bos noteert er ons een viertal: Stephanus (1497), Joannes Casier (1527), Niklaas Pupersele (1535) en Oliverius van Damme (1544).

3. — Verbondenheid met hun overledenen

Het Necrologium is het schriftelijk getuigenis der verbondenheid van de kartuizers met hun overledenen, zo kloosterlingen als weldoeners, zo geestelijke als wereldlijke personen. De verschillende vormen van zielehulp liggen vast in een geëikte terminologie.

Wanneer een lid van het convent overleed, behelsde zijn lijdendienst dertig achtereenvolgende missen. Dit was het **TRIGENARIUM**, of dertigste. Dit tricenarium kon, zoals verder in de tekst van het Necrologium blijkt, tot de hele Orde worden uitgebreid. Bij het tricenarium kwam nog een **ANNIVERSARIUM** of jaargetijde. Tricenarium en anniversarium samen, heette in kartuizertaal het enkelvoudig, gewoon monachaat of **MONACHATUS SIMPLEX**. Van groter betekenis was het volle monachaat of **MONACHATUS PLENUS**. Dit monachaat omvatte op de eerste plaats het gewoon

monachaat. verder hoede elke monnik van het professiehuis van de overledene en elke monnik der kartuize waar de begrafenis plaats had, twee psalteria te bidden. De priesters van het convent konden, naar verkiezing, iedere 50 psalmen vervangen door één mis. In plaats van de twee psalteria te zamen baden de broeders 330 Onze Vaders en Weesgegroeten. Ieder geprofest lid der Orde had bij zijn afsterven het volle monachaat, én in het huis van zijn professie én in de kartuize met welke een gebedsgemeenschap of associatio was gesloten. De grootste zielehulp die een overleden kartuizer kon ten deel vallen was het volle monachaat in de hele Orde of **MONACHATUS PLENUS PER TOTUM ORDINEM**. In dit geval celebreerde iedere priester der Orde zes missen en bad hij twee psalteria voor de overledene. Dat dit speciaal monachaat een zeldzaam privilege was, hoeft niet verder te worden onderlijnd.

St-Martens-Bos in de 17^e eeuw, herrezen uit de verwoesting van 1578.

Reproductie van een onuitgegeven gravure van Sanderus.

Het authentiek stuk heeft behoord tot de verzameling van A. Verbouwe te Jette.

III. - Necrologium

EX CHARTIS CAPITULI GENERALIS

(uit de chartae van het Generaal Kapittel)

Ch. 1332 - obiit Domicella Elisabeth, quondam consors fondatoris domus Sancti Martini.

Elisabeth, wijlen echtgenote van de stichter van het St Martens huis.

De naam der echtgenote van de stichter van St-Martens-Bos, Jan Gheylinc, vertoont enkele varianten. In het aanhangsel van zijn testament van 8 november 1332 noemt hij haar Elisabeth de Goddeide (1). In het pacht- en rentenboek der kartuize van 1426 vinden we haar vernoemd als « Ysabeele vanden Goddeide fonderse van desen tsartroisen cloestre » en wel in een zeer belangrijk citaat, dat een nader licht werpt op de plaats van afkomst van de familie Goddeide (2). Hieruit blijkt dat de familie Goddeide of Goddeyen uit Outer zou afkomstig zijn. Nog vroeger vinden we die familienaam in die streek terug. In 1181 trad een zekere « Willem de Goddeidhe » samen met nog andere edellieden uit de streek als getuige op in een charter van de heer van Boelare ten gunste van de abdij van Ninove (3). De exoneratielijst der fondaties der kartuize, opgemaakt bij de afschaffing in 1783, vermeldt « item un anniversaire pour Jean Gheylinck et sa femme Goddaida (4). Zonder twijfel heeft hier de man van de administratie de familienaam verlatijnst gevonden en voor een voornaam gaan nemen. Geschiedschrijvers uit de 17^e eeuw vormden nog meer de naam. Gaillardus die het grafschrift der echtelingen

- (1) INVENTAIRE des Archives du Château d'Elsegem. T. I, Le Chartrier des Ghellinck. Audenarde 1919, nr 12, p. 12.
- (2) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 3, f° LII : Outer Rente : « Dese vii pond(en) par(isis) ervelike rente zijn beset int jaer M III C en(de) XLIII sdonderdaeghs vor ons(en) vrouwen nativiteit / op vi buende(r) lants of meer gheleghe(n) up dmuellenvelt mette(n) eenen hende an de goddeide / en(de) metten ande(re)n hende an de stoct / en(de) dore dese vi buende(r) lants gaet de wech die van aspelae te neneve wart gaet / en(de) es de vors(eyde) goddeide een drooghe weede die noch de name behout vande(n) hove t(er) goddeiden datt(er) wiilen up plach te stane / en(de) d(er) joncf(rouwe) liisbette vander goddeynen up woende die den godshuuse de vors(eyde) vii pond(en) par(isis) erveleke rente gaf in aelmoessenen / en(de) besette up haer land vorsc(re)ven / Ende was van den mag(scepe) van jofr(ouwe) Ysabeele vanden goddeide fonderse van dese(n) tsart(roisen) cloestre ».
- (3) MIRAEUS : Opera Diplomatica et Historica. T. I, Bruxellis 1733, blz. 545.
- (4) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 64. Bundel losse stukken betreffende de afschaffing.

zou opgetekend hebben en Lindanus (5), die het copieerde, noemen haar Isabella de Goede, wat ongetwijfeld te wijten is aan de gebrekkige lezing van de naam. Evenzo van Waesberghe die er nog aan toevoegt dat ze na haar dood op een schilderij werd voorgesteld als een gekroonde maagd (6). Volgens het grafschrift van Gaillardus overleed ze op 8 okt. 1331. Ze ging haar man voor in de door hen gekozen begraafplaats waar de kartuizerkerk moest komen, keuze vastgelegd in Jan's testament (7).

Ch. 1334 - obiit Dominus Joannes Gheylins, consiliarius Domini comitis Flandriae qui habet tricenarium per totum ordinem. 16 September. (J.C.).

Joannes Gheylinc, raadsheer van de graaf van Vlaanderen, die in de hele Orde een dertigste heeft.

De charta schrijft Geylins voor Gheylinc. Wonder genoeg betitelt het doodsbericht hem niet als stichter der kartuize. Wat wellicht uit te leggen is door het feit dat hij hierom meer dan bekend was. In 1329 stichtte hij St-Martens-Bos (8). Jan was schepen van Geraardsbergen, heer van Schendelbeke en meier aldaar. Ook had hij op deze gemeente een burcht (9). Volgens het grafschrift van Gaillardus, hoger vermeld, overleed hij op 16 sept. 1333. Deze 16 sept. als zijnde de dag van zijn overlijden, eveneens zo vermeld in het necrologium, blijkt duidelijk foutief te zijn, want we hebben de stellige zekerheid dat Jan Gheylinc nog op 21 sept. 1333 zijn tweede testament maakte (10) waarin hij uitstippelde de kartuizerkerk te laten bouwen op de plaats waar zijn vrouw reeds begraven was, waar hij eveneens wou begraven worden en dat een sarcophaag op het graf moest geplaatst ten beloepe van 60 pond parijse munt. Hij is dus na 21 sept. overleden, wellicht nog wel in 1333. Het grafmonument ging in de verwoesting der kartuize door de geuzen verloren. In 1751 werd in de kerkvloer een grafsteen gelegd die Jans overlijden dateerde op 8 okt. 1333, wat een verwarring blijkt te zijn met de sterfdag van zijn vrouw (11). De grafsteen die nu nog midden de kartuizerkerk — thans paro-

- (5) LINDANUS : De Teneraemunda. Antverpiae 1612. Lib. III, Cap. III, nr 107, p. 80 : « Hic jacet Joannes Gheylins. Obiit anno M.CCC.XXXIII. XVI Septembris, & Isabella de Goede, ejus uxor, obiit anno M.CCC.XXXI octavo Octobris ».
- (6) VAN WAESBERGHE : Gerardimontium, sive altera imperialis Flandriae metropolis ejusque castellania (Bruxellae 1627), p. 239-240 : « Hic jacet Joannes Gheillius... (zelfde als voorgaande) ... quam post mortem cum corona virginea depictam ferunt ».
- (7) INVENTAIRE... nr 15, p. 14-16. Tweede testament van Jan Gheylinc (1333, 2e sept.). Hierin gelast hij de kartuijzers van St-Martens-Bos een kerk te bouwen op de plaats waar zijn echtgenote daar werd begraven. Deze kerk is in 1352 geconsacreerd.
- (8) GAUBLOMME Valère : De Stichter van de Kartuize te St-Martens-Lierde. Het Land van Aalst, 1e jg., nr 1, Januari 1949, blz. 16-20. GAUBLOMME Valère : De Stichting van de kartuize van St-Martens-Lierde. Het Land van Aalst, 1e jg., nr 2, blz. 43-49.
- (9) VICOMTE de GHELLINCK d'ELSEGHEM : Chartes et documents concernant la Famille van Vaernewijck. T. I, Gand 1899, p. 108.
- (10) INVENTAIRE... nr 15, blz. 14-16.
- (11) « D.O.M. et piaae memoriae nobilis viri Domini D. Joannis Gheylinck, Gerardimontensis, Ludovici Nivers. et Flandriae comitis, stabularii et consiliarii, hujus cartusiae fondatoris et D. Isabella de Goddeida uxoris carissimae, hic sepultorum, defuncta illa, ille obiit VIII octobris anno MCCCXXXIII. R.I.P. Grato animo positum anno 1751 ». Uit de documentatie afkomstig uit het kasteel van Elsegem, ons bereidwillig afgestaan door Edele Heer Ridder Jozef de Ghellinck d'Elsegem.

chierkerk van St-Martens-Lierde — ligt, is misschien nog diezelfde, maar op een paar lettersporen na, is de hele tekst ervan uitgesleten. Jan Gheylinck stierf kinderloos. Zijn broer Adriaan, meier van St-Marten-Lierde en heer van ten Borre is de stamvader van de nog levende adellijke families der burggraven en ridders de Ghellinck Vaernewijk en der ridders de Ghellinck d'Elseghem.

Ch. 1347 - obiit Illustris Princeps comes Flandriae, qui habet tricenarium per totum ordinem.

De Graaf van Vlaanderen, die in de hele Orde een dertigste heeft.

Bedoeld wordt Lodewijk van Nevers of van Crecy, graaf van Vlaanderen, Nevers en Rethel. Hij sneuvelde bij Crecy in 1346. Hij was een der eerste grote weldoeners van St-Martens-Bos. Bij akte van 16 december 1328 erkende hij de stichting der kartuize, eerst op Schendelbeke (12) en een jaar later bij akte van 22 oktober 1329 de overbrenging naar- en definitieve vestiging op St-Martens-Lierde (13). De graven van Vlaanderen hebben met St-Martens-Bos steeds goede betrekkingen gehad. Naar de kartuizer-schrijver Le Vasseur in zijn niet officieel wapenboek der kartuizen, van 1680, beweert, zou St-Martens-Bos het wapenschild van Vlaanderen, de zwarte leeuw op gouden veld, gevoerd hebben, duidend op de nauwe relaties met de graven van Vlaanderen, vooral met Lodewijk van Nevers (14).

Ch. 1351 - obiit Domnus Symon, prior domus Sylvae Sancti Martini, qui habet tricenarium.

Symon, prior van het huis St-Martens-Bos, die een dertigste heeft.

De Portemont vermeldt hem niet in zijn lijst van prioren van St-Martens-Bos (15). Wijlen Dom Palémon Bastin, kartuizer te Galluzo-bij-Florence (Italië), die ook de ambtsdata der priors van St-Martens-Bos heeft nagevorst, vernoemt hem hier prior slechts in het jaar 1351 (16). Symon is waar-

(12) RIJKSARCHIEF GENT :

a) Fonds Kartuizers St-Martens-Bos.

— Cartularium, nr 1, fol. 2 v°, 3 r°.

— Oorkonden. Verkoop de Portemont nr 2739 :

Vidimus van 23 mei 1448 door schepenen en Raad van Gent. Origineel. Zegel verdwenen.

b) Archief van Kasteel van Elsegem. Karton I. Oorkonden. Gent 16 dec. 1328. Origineel in latijn. Zegel in bruin was van Lodewijk van Nevers, met tegenzegel.

INVENTAIRE... nr 7, blz. 9-10.

(13) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos.

— Cartularium, nr 1, fol. 3 r°.

— Oorkonden. Zie vidimus van 1448, nota 12.

(14) Inlichting vanwege Dom Albert Courtray, kartuizer, Kartuzija Pletorje, Sent-Jernej, (Dravska) Yougoslavie, eveneens afkomstig uit de dokumentatie van het kasteel van Elsegem.

(15) DE PORTEMONT Aug.: Recherches historiques sur la Ville de Grammont en Flandre. T. II, Gand 1870, p. 345-346.

(16) De lijst der priors van St-Martens-Bos met hun ambtsdata van Dom Palémon werd ons bezorgd door Dom Artaud-Marie Sochay, kartuizer-archivaris van de Grande Chartreuse. Bij verder verwijzen naar deze bron gebruiken we voortaan : D. Palémon.

schijnlijk dezelfde die van ongeveer 1335 tot rond 1343 de eerste prior is geweest van de kartuize van Geertruidenberg (Hollands Huis) (17). Ook blijkt hij het te zijn die van 1343 tot na 1347 prior is geweest van de kartuize van Herne (18).

Ch. 1360 - obiit Domnus Petrus de Furnis, monachus et sacerdos domus Sylvae Sancti Martini, habet tricenarium.

Petrus van Veurne, monnik en priester van het huis St-Martens-Bos, heeft een dertigste.

Samen met de eerste prior dezer kartuize, Joannes van Bolliuziel en de monnik Walterius de Acsielle, was hij een der medestichters van St-Martens-Bos. In deze hoedanigheid ondertekende hij mede de overeenkomst gesloten tussen de kartuize enerzijds en Willem, pastoor van St-Martens-Lierde en Theodoricus, abt van St-Martens-Abdij te Doornik anderzijds, in 1330, 1 mei (19).

Ch. 1362 - obiit Domnus Jo..., monachus Sylvae Sancti Martini, qui habet tricenarium.

Joannes, monnik van St-Martens-Bos, die een dertigste heeft.

Is deze Joannes soms de eerste prior der kartuize, Joannes van Bolliuziel, die de priorslijst van D. Palémon in 1329 vermeldt ? Volgens de Portemont o.c. was deze Jan van Bollieuzeel prior dezer kartuize van 1330-1333. Of was hij Joannes van Bouchaute (Bochaute, Bochoute) die de Portemont in 1333 als prior van St-Martens-Bos vernoemt en waarover de priorslijst van D. Palémon geen teken van bestaan geeft ? Deze laatste echter noteert als prior een zekere Joannes in 1351-13..

Ch. 1381 - obiit Frater Joannes Pinandi, confessor Dominae comitissae Flandriae, habens tricenarium. obiit 6.

Joannes Pinandi, biechtvader van de gravin van Vlaanderen, die een dertigste heeft. Overleed 6.

Te oordelen naar de titel frater = broeder, kan deze best een klerkreddiet geweest zijn, alhoewel hij als dusdanig niet nader wordt omschreven.

(17) SCHOLTENS H.J.J.: De Kartuizers bij Geertruidenberg. Bossche Bijdragen. Bouwstoffen voor de geschiedenis van het Bisdom 's Hertogenbosch. Afl. 1, XVIII, 1941, blz. 37.

(18) LAMALLE: Beelstens A. et Ammonius J. Chronique de la Chartreuse de la Chapelle à Herinnes-lez-Enghien. Publiée et annotée par Edmond Lamalle, S.J. Louvain 1932, p. 24.

(19) RIJKSARCHIEF GENT :

a) Fonds Kartuizers St-Martens-Bos.

— Cartularium, nr 1, fol. 3 v°, 5 r°.

— Oorkonden. 1 mei 1330. Origineel in latijn. Van de vier zegels : van de abt, de abdij, de pastoor en de kartuize, is dat van de pastoor bewaard.

b) Archief van het Kasteel van Elsegem. Copie 16^e eeuw op papier.

d'HERBOMEZ: Chartes de l'Abbaye St Martin de Tournai. T. II (Bruxelles 1901), nr 978.

Ch. 1383 - obiit Domina Margareta comitissa Flandriae et Artesii, quae habet tricenarium per totum ordinem.

Margaretha, gravin van Vlaanderen en Artesie, die in de hele Orde een dertigste heeft.

Deze gravin van Vlaanderen is Margaretha van Brabant, die in 1347 met Lodewijk van Male, zoon van Lodewijk van Nevers, huwde.

Ch. 1384 - obiit Princeps magnificus et illustris Dominus Ludovicus comes Flandriae, qui habet tricenarium per totum ordinem.

Lodewijk, graaf van Vlaanderen, die in de hele Orde een dertigste heeft.

Bedoeld wordt Lodewijk van Male, die op 9 februari 1349 (n.s.) de kartuize toeliet, mits zekere voorwaarden, gronden en renten aan te kopen ten bedrage van maximum 500 pond vlaams geld (20).

Ch. 1389 - obiit Domnus Petrus, monachus et sacerdos Domus Leodii, Rector Domus Sylvae Sancti Martini, habens tricenarium.

Petrus, monnik en priester van het Luikse huis en rector van het huis St-Martens-Bos, heeft dertigste.

Hij heet feitelijk Petrus van Pruisen (de Prucia). In de priorslijst van D. Palémon vinden we hem als rector van St-Martens-Bos op datum van 1 april 1388. De Portemont vernoemt hem niet. Hij was de opvolger van rector Jacobus. Ook is hij prior geweest van Herne (1373). Alhoewel St-Martens-Bos de jure een eigen prior hoefde te hebben, toch werd de kartuize in die periode door priors van andere kartuizen bestuurd, die hier dan als rectores optraden. Het waren rond de jaren 1377 de priors van Luik en Gent die als rectores het huis bestuurden. Waarom die rectores in St-Martens-Bos? Omdat de kartuize in grote armoede was vervallen wegens het slecht beheer van zijn toenmalige priors. De uitgaven overtroffen de inkomsten. Er was schuld. Zo verkocht St-Martens-Bos levensrenten aan de kartuize van Herne. Rond 1377 was Petrus prior te Gent (21).

Ch. 1397 - obiit Domicellus Ludovicus de Flandria, habens tricenarium.

Lodewijk van Vlaanderen, die een dertigste heeft.

Ch. 1399 - obiit Domicella Margareta de Reilic, laica in Flandria, habens tricenarium.

Margaretha van Reilic, leek in Vlaanderen, die een dertigste heeft.

(20) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos. Oorkonden.

— Vidimus van 12 juli 1370 van abt Egidius van St Adriaans van Geeraardsbergen. Verkoop de Portemont nr 2741.

— Vidimus van 27 febr. 1409 (n.s.) door abt Livinus van dezelfde abdij. Verkoop de Portemont nr 2741.

— Ongezegelde kopie op perkament van 15^e eeuw.

(21) LAMALLE : o.c., p. 34 en 182.

Ch. 1408 - obiit Domnus Gaufridus Fabri, monachus sacerdos domus Sylvae Sancti Martini.

Godfried De Smet, monnik-priester van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1409 - obiit Illustris Princeps Dominus Willelmus, dux Montensis.

Willem, hertog van Bergen (?).

Ch. 1415 - obiit Domnus Livinus, monachus domus Sylvae Sancti Martini.

Livinus, monnik van het huis St-Martens-Bos.

Misschien is deze monnik wel Livinus van Couckelaar, gezegd van Reunlandt of Reinlant, die door de Portemont als prior van St-Martens-Bos vermeld wordt in 1396 en eveneens als prior in de priorslijst van D. Palémon van 1391 tot 1396.

Ch. 1416 - obiit Illustris Domina Anna de Bavaria, ducissa Montensis.

Anna van Beieren, hertogin van Bergen (?).

Ch. 1416 - obiit Domnus Tydemanus Grawert, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini, Ephem. III.498.

Tydeman Graeuwert, alias prior van het huis St-Martens-Bos. Ephem. III. 498.

De Portemont vertelt ons niets over hem in tegenstelling met de priorslijst van D. Palémon, die hem wel als prior van St-Martens-Bos citeert, maar zonder data. Tydeman werd geboren uit een bekend Utrechts geslacht. Zijn ouders: Henricus de Capella en Deliana komen voor in het necrologium van Utrecht. Omstreeks 1370 ontving hij in de kartuize van Geertruidenberg het ordeskleed van St Bruno. Enkele jaren na zijn professie werd hij aldaar prior. Dat was misschien wel in 1374. In 1378 ging hij als prior naar Luik. In 1380 was hij terug prior van Geertruidenberg en bleef er in die hoedanigheid tot 1382. Toen werd hij er weer vervangen. Wellicht is dat gebeurd in verband met de moeilijkheden in de kartuize ten gevolge van de Westerse Scheuring. Want Tydeman was de man die voor alles en allen de eenheid in de Orde voorstond. In dat jaar 1382 had hij nog zijn definitieve houding ten opzichte van het conflict niet bepaald. Hij bleef enkele jaren onpartijdig. De kartuizer-schrijver Le Vasseur houdt staande dat Tydeman achtereenvolgens prior is geweest in Geertruidenberg, St-Martens-Bos, Luik, Brugge en Utrecht. Van de andere kant beweert kartuizer-schrijver Le Couteux dat Tydeman als prior van Utrecht prior werd van St-Martens-Bos in 1398. Dat is totaal onaanvaardbaar, daar St-Martens-Bos sedert 1391 de partij der Clementijnen had gekozen. Als vurige aanhanger van de Urbanusgezinde strekking in de Orde, kon hij in St-Martens-Bos niets gaan verrichten. Volgens de mening van dhr Scholtens H.J.J. kan Tydeman aldaar prior geweest zijn tussen 1382 en 1390. Jammer genoeg, vinden we in het kartuizerfonds nergens een spoor van Tydeman. Ons inziens moet Tydeman rector van St-Martens-Bos geweest zijn. We weten immers dat rond 1377 deze kartuize wegens het slecht beheer harer oversten door de priors van Luik en Gent als rectores werd bestuurd (22). Rond 1377 was Petrus van Pruisen prior te Gent en Tydeman prior te Luik (23). In 1390 vinden we Tydeman als prior te Brugge. Een jaar

(22) zie Ch. 1389 - obiit Domnus Petrus (van Pruisen).

(23) LAMALLE : o.c., p. 182.

later nam hij ontslag. Daar, te Brugge, verklaarde hij aan een jeugdvriend, Zweder van Gaesbeek, dat hij te Utrecht een kartuize wou stichten. Ten jare 1391 werd hij er dan ook heen gestuurd om te beginnen. Hij was de eerste prior van Nieuwlicht. In 1397 kon de stichting worden opgenomen in de Orde door het kapittel van Seitz. Tydeman demissioneerde in 1398 « quia senex erat et satis simplex in temporalibus ». Hij overleed op 6 okt. 1415 in de kartuize van Monnikhuizen (Arnem), waar hij gastvrijheid genoot toen hij Utrecht moest verlaten wegens de daar heersende watersnood (24). Tydeman staat vermeld in het necrologium van Geertruidenberg (25), van Utrecht (26) en van Monnikhuizen (27).

Ch. 1416 - obiit Alardus Capini, civis in Montanis in Hannonia.

Alardus Capini, burger van de stad Bergen in Henegouwen.

Ch. 1417 - obiit Joannes Senware, civis de Montibus in Hannonia.

Joannes Senware, burger van de stad Bergen in Henegouwen.

Ch. 1418 - obiit Frater Joannes de Orgelondia, clericus redditus Domus Sancti Martini.

Joannes van Ogerlande, klerk-reddiet van het St Martens huis.

« Jan van oegerlande, ghediede man ende vrijlaet » (28), « broeder Janne van ogerlande clerc reduut » (29), « broeder jane van oegerlande » (30), was voorheen baljuw van Aalst en in die hoedanigheid ging hij met inwoners van Aalst en Geraardsbergen in 1405 voor Sluis de Engelsen bevechten (31). Voor zijn intrede in de kartuize was hij raadsheer van Jan zonder Vrees, hertog van Boergondië, graaf van Vlaanderen, en tevens voorzitter van de Raad van Vlaanderen te Gent. Hij verliet het werelds leven en werd in St-Martens-Bos klerk-reddiet. Voor en na zijn intrede in het convent schonk hij de kartuize vele giften. Onder meer kocht hij voor het huis de acht bunders bouwland, het goed ter Weden, waar twee bronnen voorhanden waren (32) en wier

- (24) SCHOLTENS H.J.J.: De Kartuijers bij Geertruidenberg. Bossche Bijdragen. Bouwstoffen voor de geschiedenis van het Bisdom 's Hertogenbosch. Deel XVIII, afl. 1, 1941, blz. 40-46.
SCHOLTENS H.J.J.: Het Kartuijerklooster Dal van Gracien buiten Brugge. Overdruk uit de Handelingen van het Genootschap Société d'Emulation te Brugge. Deel LXXXIII, 1946, Brugge 1947, blz. 30-32.
(25) SCHOLTENS H.J.J.: Necrologie van het Kartuijerconvent bij Geertruidenberg. Overdruk uit Taxandria, Tijdschrift voor Noord-Brabantsche Geschiedenis en Volkskunde, afl. 12, deel XLIX, blz. 3.
(26) SCHOLTENS H.J.J.: Necrologie van de Utrechtse Kartuijers. Overdruk van het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Deel 71, afl. 2, blz. 109.
(27) SCHOLTENS H.J.J.: Necrologie van het Kartuijerconvent van Monnikhuizen. Overdruk van het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Deel 72, afl. 2, blz. 99.
(28) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde, 30 okt. 1410. Verkoop de Portement nr 2787.
(29) Idem. Oorkonde, 14 sept. 1414. Verkoop de Portement nr 2807.
(30) Idem. Oorkonde, 6 juli 1415. Verkoop de Portement nr 2787.
(31) FRIS: Geschiedenis van Geeraardsbergen (Gent 1911), blz. 210.
(32) De bronnen bestaan nog. Ze liggen dicht bij elkaar op dat stuk weide (waar reeds enkele huizen zijn opgetrokken) palend aan de Brusselsesteenweg dichtbij de hoek gevormd door het uitlopen van de Hoogstraat op deze rijksbaan. Persoonlijk heb ik ze, jaren geleden, per toeval bij bouwwerken aldaar, geopend gezien. Ze zijn gemetseld uit rode baksteen en meten ruim een meter diameter en stonden boordevol.

water hij langs een kostelijke leiding van loden buizen naar de kartuize bracht (33). Jan van Ogerlande verkreeg van de hertog de amortizatie van dit goed dat feodaal was (34). Deze vrome edelman levert ons het bewijs van de grote aantrekkingskracht die St-Martens-Bos op adel en hofdignitarissen uitoefende (35).

Ch. 1420 - obiit Frater Christianus Reinfin, clericus redditus Domus Sylvae Sancti Martini.

Christianus Reinfin, klerk-reddiet van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1420 - obiit Frater Joannes Pistor, conversus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes de Backer, convers van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1422 - obiit Domnus Theodoricus Walvim, monachus sacerdos Domus Sylvae Sancti Martini.

Theodoricus Walvim, monnik-priester van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1424 - obiit Domnus Joannes Salonis (Salonius J.C.), monachus sacerdos Sylvae Sancti Martini.

Jan Salemoen, monnik-priester van St-Martens-Bos.

We vinden Jan Salemoen vermeld in de schenking aan de kartuize van de huizen en ommuring, gift van Georges van den Boede, secretaris van de hertog van Boergondië (36). Akte van 11 april 1418.

- (33) De leiding werd tijdens de geuzenplunderingen grotendeels gestolen (RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos, nr 1. Historische Nota's). Nadien werd de leiding hersteld met houten materiaal. Persoonlijk zag ik zo een specimen bij een landbouwer die bij diep graven op zijn veld er zo een bovenhaalde.
(34) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde, januari 1411 (n.s.). Jan zonder Vrees belast, als recompen-satie hiervoor, de kloosterlingen jaarlijks op 14 januari een Plechtige Mis te celebreren met gebeden voor de hertog. Na zijn dood moeten ze ieder jaar een Requiemmis celebreren voor de zielerust van hem, zijn voorouders en nageslacht. In het necrologium echter is van deze missen niets te vinden, noch van zijn doodsbericht. Aan dit origineel hangt een prachtig ruiterszegel van de hertog.
(35) Zo b.v. Georges de la Rode, raadsheer en secretaris van de hertog van Boergondië, graaf van Vlaanderen, die binnen de omheining van de kartuize voor zich een huis bouwde waarin hij op bepaalde tijden kwam verblijven (RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos, nr 1. Historische Nota's). In de « Inventaire », o.c., T. I, nr 31, p. 23, wordt Georges van den Boede vernoemd, secretaris van dezelfde hertog, bouwde bij de kartuize huizen en muren die hij aan het klooster schonk onder de voorwaarde er levenslang te mogen wonen. Beide personen komen voor in dezelfde jaren 1416-1418. Zouden beide namen soms niet op één en dezelfde persoon duiden? Robert de Masmynes, ridder van het Gulden Vlies, verbleef in de kartuize enkele weken per jaar, waar hij het strenge leven van boete en gebed der monniken meeleefde (VAN WAESBERGHE, o.c., p. 235).
(36) INVENTAIRE... T. I, nr 31, p. 23.

Ch. 1426 - obiit Catharina uxor Hugonis, soror prioris Sylvae Sancti Martini.

Catharina, echtgenote van Hugo, zuster van de prior van St-Martens-Bos.

Ch. 1428 - obiit Domnus Joannes dictus Zas, dudum prior Sylvae Sancti Martini.

Joannes, gezegd Zas, wijlen prior van St-Martens-Bos.

Jan Zas (de Zas, Zasse, Sassijs) komt in vele charters als prior van Brugge voor. De oudste: 17 febr. 1384 en de jongste 1 aug. 1390. In dit jaar vinden we hem ook te Herne (37). Kort nadien werd hij vicarius van de kartuize der monialen (kartuizernonnen) St Anna te Brugge (38). Daar poogde hij te vergeefs het convent te winnen voor de Clementijnse obediëntie. Doch onder de leiding der priorin Maria van Huelen lukte hem dat niet. St Anna bleef trouw aan het kapittel van Seitz. Ten slotte vertrok hij naar St-Martens-Bos dat zich reeds in 1383 voor de Clementijnse obediëntie had uitgesproken en dat in 1391 definitief deze zijde koos. Zas werd prior van St-Martens-Bos in 1396 (39). De Portemont citeert hem als prior aldaar van 1396-1410; de priorslijst van D. Palémon geeft ons enkel het jaartal 1404.

Ch. 1430 - obiit Domnus Goswinus de Becka, dudum prior Domus prope Tornacum, deinde Domus Divionis (professus Domus Sylvae Sancti Martini). Ephem. II.146. † 1429, 24 mai

Gozewijn van der Beken, vroeger prior van het huis bij Doornik, daarna van het huis van Dijon (professus van het huis St-Martens-Bos). Ephem. II. 146. † 1429, 24 mei.

Wondergenoeg maakt het necrologium geen melding van zijn prioraat in St-Martens-Bos, alhoewel hij er werkelijk prior is geweest. De Portemont dateert zijn prioraat aldaar van 1418-1419, de priorslijst van D. Palémon citeert hem maar zonder data. In een oorkonde van 11 april 1418 ontvangt hij als Gillis van der Beken, prior, de schenking van Georges van den Boede (40). Gozewijn stamde af van een voornamen familie (41). Hij was dokter in beide rechten en kannunik van de kerk van Kortrijk. In 1417 was hij prior te Gent, waar hij een tweede professie deed (42). Ook trad hij op als eerste visitator

(37) SCHOLTENS H.J.J.: Het Kartuizersklooster Dal der Graciën buiten Brugge..., blz. 29-30.

(38) d'YDEWALLE Stanislas: De Kartuize St Anna ter Woestijne (Brugge), blz. 72.

(39) zie nota 37.

(40) INVENTAIRE... T I, nr 31, p. 23.

(41) Kan Gozewijn van der Beken soms niet verwant zijn met de stichter van St-Martens-Bos? Want de naam Gheylinc vinden we gepaard met de naam van der Beke, b.v. in een akte van 1362: Jan van der Beke, gezegd Gheylinc, en in een akte van 1400: Michel Gheylinc, gezegd van der Beke (INVENTAIRE... T. I, nr 26, nota, p. 21).

(42) RAISSIUS: Origines Cartusiarum Belgii (Duaci 1632). Appendix. Scriptorum Belgae qui in ordine floruerunt. MIRAEUS: Origines Cartusianorum Monasteriorum per Orbem Univer-sum. Coloniae 1609, p. 27.

van de pas opgerichte Dietse provincie (43), als prior te Gent. Om zijn uitmuntende hoedanigheden stuurde de ordesoverheid hem als prior naar de Franse kartuize van Champmol (44) bij Dijon. Na een kortstondig bestuur aldaar, nam hij ontslag. Hij bleef er zijn laatste levensdagen als hospes en overleed op 24 mei 1429 (45). Gozewijn genoot in zijn tijd groot aanzien en gezag. Zijn oude biografen hebben voor hem niets over dan lof omwille van zijn vroomheid en eruditie. Zo citeert de kartuizer-schrijver Dorlandus de woorden van Bostius (De Viris Illustribus Ordinis Cartusiensis): « Il estoit entre les docteurs très docte, entre les sages très sage, entre les meilleurs très bon, entre les plus grands très grand, il estoit de plus interprète et ambassadeur de la parole divine, trompette de l'Evangile, Ange de paix, amis de l'Epoux, langue du muet, pied du boiteux, sel de la terre, lumière de la patrie, car il réputoit à déshonneur de reculer de l'institut de ses mayeurs estant héritier de la vertu de ses parents, n'ayant rien en luy que magnifique, honorable et splendide » (46). De overlevering vertelt over hem dat op zijn graf de prachtigste en meest geurige bloemen bloeiden, die geen menschenhand had geplant.

Gozewijn schreef enkele verhandelingen over theologie en Kerkelijk Recht, ook homelies en preken. Hoogstwaarschijnlijk is hij de auteur van het traktaat « De septem gradibus perfectionis christianae » evenzo van de homelie « De sex hydiis » waarvan een manuscript bewaard wordt te Parijs in de Bibliothèque Mazarine, codex n° 658/1074 (47). Ook bewaart de Koninklijke Bibliotheek te Brussel een manuscript, nr 2123, dat hij toentertijd aan St-Martens-Bos had geschonken (« ex donatione fratris Goswini de Beka, hujus domus professi ») (48). Het dateert uit de 14e eeuw.

Ch. 1439 - obiit Nobilis Egidius de Monte, civis Bruxellensis.

Egidius van den Berge, burger der stad Brussel.

Ch. 1440 - obiit Domnus Godscalcus, qui fuit prior in domibus Sylvae Sancti Martini, Sancti Joannes in Zeelem et O.O. Apostolorum prope Leodium.

Godscalk, die prior is geweest van de huizen St-Martens-Bos, St Jan in Zelem en in H.H. Apostelen bij Luik.

(43) FOPPENS: Bibliotheca Belgica. T. I, Brux. 1739, p. 378.

MIRAEUS: o.c., p. 27.

PETREIUS: Bibliotheca Cartusiana sive illustrium sacri Cartusiensis ordinis scriptores catalogus (Coloniae 1609), p. 108.

(44) In die kartuize bevindt zich de beroemde Mozesput in 1391 vervaardigd door de Zeeuwse beeldhouwer Claes Sluter († 1411), de geniale meester der Nederlandse Boergondische school. De hertogen van Boergondië hadden in het klooster hun begraafplaats.

(45) SUTOR: De Vita cartusiana, p. 592.

BOSTIUS: De praecipuis aliquot Cartusianae Familiae Patribus. Cap. XIX.

BERLIÈRE: Monosticon Belge. T. I, 2e Livraison. Province du Hainaut. Maredsous 1897, p. 484.

MONGET C.: La Chartreuse de Dijon (Montreuil sur Mer 1901), p. 68, 69, 394, 395.

(46) DORLANDUS: Chronique ou Histoire générale de l'Ordre Sacré des Chartreux, composée par le Reverend Père Dom Pierre Dorlande. Traduit du latin par Maistre Adrien Driscart (Tournay 1644). Livre 7. Cap. XXXVI, p. 257.

(47) MOLINIER M.: Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Mazarine. T. I, p. 299-301.

SCHOLTENS H.J.J.: De litteraire nalatenschap van de kartuizers in de Nederlanden. Overdruk van Ons Geestelijk Erf. 1951, blz. 17.

(48) VAN DEN GHEYN J.: Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Belgique. T. III, p. 298-99.

Godeschalk van Seron (Seronius) was volgens de Portemont prior van St-Martens-Bos van 1417 tot 1418. D. Palémon geeft voor zijn prioraat aldaar enkel het jaar 1421. Hij komt ook nog voor onder de naam van Godeschalk van Antwerpen. Te Luik verbleef hij ook als monnik. Vermoedelijk was hij eerst professorus van Kiel om later een tweede professie af te leggen te Luik. Aldaar was hij prior, een eerste maal tussen 1425-1427. In 1428 fungeerde hij als prior te Zelem (49). In 1434 onthief de overheid Gerrit van Schiedam van zijn prioraat te Luik en van Seron kwam een tweede maal naar Luik als prior. Tot bij zijn dood op 16 okt. 1439 verbleef hij te Luik (50).

Gh. 1441 - obiit Domnus Guerardus (Curradus J.C.) de Hammone, primo prior Domus Sylvae Sancti Martini et ultimo Domus Brugis.

Guerardus (Curradus J.C.) van Hamme, eerst prior van het huis St-Martens-Bos en ten slotte van het huis te Brugge.

Zijn naam is eigenlijk Everaard van Huyssen. Naar dhr Scholtens ons meedeelde, zijn er blijkbaar twee naam- en tijdgenoten geweest. Vermoedelijk van 1401-1406 werd Zelem bestuurd door prior Everhard van Huessen (Huesden). In 1405 heeft het generaal kapittel van Seitz deze prior, samen met Hendrik van Coesfeld, prior van Geertruidenberg, uitgezonden om de Engelse provincie der Orde te visiteren (51). Deze van Huessen overleed in 1416. Onze van Huyssen in kwestie is te St-Martens-Bos tweemaal prior geweest. Bij de Portemont vinden we hem als dusdanig van 1410-1417 en 1427-1434. Dom Palémon echter verwijst naar één prioraat, namelijk 1427-1436. In 1439 was Everaard prior te Brugge (52). Daar bleef hij tot aan zijn dood op 30 maart 1441. Bij de visitatie der provincie in 1411 vergezelde hij als con-visitator Theodoricus Teerlinck alias Arlem, visitator en prior van Kiel (53). In oorkonden van St-Martens-Bos vinden we nog versies van zijn naam: « gueraed van Huussen prior » (12 april 1412); « eeverard prioer » (18 sept. 1414); « broeder Gueraerd (Guerard) prior » (7 dec. 1430); en « Everard prior » (12 dec. 1430) (54).

Gh. 1443 - obiit Domnus Gerardus de Schiedam, prior Domus Hollandiae, qui dudum fuit prior domorum Leodii et Sylvae Sancti Martini. Ephem. III, 539. † 1442, 16 oct.

Gerardus van Schiedam, prior van het Hollands Huis (= Geertruidenberg), die vroeger prior was van de huizen van Luik en St-Martens-Bos. Ephem. III, 539. † 1442, 16 okt.

Gerrit (Geeraard, Gheeraert) van Schiedam (Stredamius, Stredam, Schemdam, de Scheydam, van Sheedan), Nederlander van afkomst, was professorus van Luik. Vier huizen heeft hij als prior beheerd. Voor het eerst trad hij als prior op te Amsterdam, vermoedelijk in 1415. In 1416 of daar omtrent vertrok

- (49) SCHOLTENS H.J.J.: De Kartuziers bij Geertruidenberg..., blz. 72.
(50) RIJKSARCHIEF LUIK. Catalogus priorum Leodii.
(51) THOMPSON E.M.: The Cartusian Order in England (London 1930), blz. 268.
(52) SCHOLTENS H.J.J.: Het Kartuzierklooster Dal van Graciën buiten Brugge..., blz. 44-45.
Schrijver, die hem als Gerardus van Hamme citeert, onderstelt dat hij verwant kan zijn met de kartuizerin Amelberga van Hamme († 21 okt. 1443).
(53) RAISSIUS: Origines..., blz. 141.
(54) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos. Oorkonden, zie datering in de tekst.

hij als prior naar Geertruidenberg (55). Daarna bekleedde hij deze functie in St-Martens-Bos, een eerste maal, volgens de Portemont van 1419-1427, en volgens de lijst van D. Palémon van 1421-1427. Daarna toog hij als prior naar het huis van zijn professie, Luik, als opvolger van Godeschalck van Seron en bleef daar prior van 1427-1434. Hij nam ontslag en werd opgevolgd aldaar door Seron. Toen zonden de patres capitulares hem terug naar St-Martens-Bos om daar de netelige stoffelijke situatie van het huis op te helderen. Wat hij deed (56). De Portemont dateert zijn tweede prioraat in dit huis van 1434-1443, Dom Palémon echter van 1436-1442. Hij overleed in St-Martens-Bos op 16 okt. 1442. Hij koos zijn grafstede in de kartuizerkerk aldaar in het koor, onder de lessenaar (57). Gerrit staat vermeld in het necrologium van Geertruidenberg (58).

Gerrit van Schiedam is een vruchtbaar ascetisch auteur geweest. Hij was tijdgenoot van de grote Dionysius de Kartuizer. Sutor (59), die zijn werken opsomt, spreekt met de grootste lof over hem.

Vermelden we in grote lijnen zijn werken met de plaats waar manuscripts ervan berusten:

- 1) De Cura pastoralis liber unus. Epistola praelatis sive pastoribus animarum, ad abbatem S. Adriani Gerardimontensis (Ms in de Bibliotheek van Amiens, ms nr 93. Het dateert uit de 15^e eeuw en is afkomstig van Scheut) (60).
- 2) Sermones de decem praeceptis decalogi a quodam cartusienso D. Gerardo de Scheydam professo domus Leodii (Koninklijke Bibliotheek te Brussel, ms nr 2159. Het werd in 1433 geschreven in Herne. Een ander ms berust in de Bibliotheek van Kamerijk, ms nr 341).
- 3) De septem ecclesiae sacramentis (in de Bibliotheek van kamerijk, ms nr 341. Een ander exemplaar werd bewaard bij de Wilhelmiëten van Aalst) (61).
- 4) De septem sacramentis liber unus. Dialogus de virtutibus, dialogus de vitiis, de decem praeceptis, Speculum religiosorum (in de Bibliotheek van Kamerijk, ms nr 341).
- 5) Sermones de sanctis venerabilis patris Domini Gerardi de Scheidam quondam prioris prope Leodium, ordinis Carthusiensium (Het werd in 1469 door Joannes de Una, kartuizer van Roermond, geschreven. Berust in de Hofbibliotheek van Wenen, ms nr 15239).

In het British Museum te Londen wordt een ms uit de 15^e eeuw bewaard, afkomstig van de kartuize van Mainz (Duitsland): « Gherardi Schidami Carthusiensis tractatus de professione religiosorum quorundam » (62).

Ten slotte bezit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel nog een codex, nr 2175. Deze komt uit Herne en bevat een bundel op naam van Gerrit: « Tractatus de instructione praelatorum, Speculum subditorum, Speculum sacerdotum, Speculum saecularium, et hujus mundi amatorum, Speculum ac potius stimulus penitentiae ».

Drie ervan: Speculum subditorum, sacerdotum en saecularium, worden

- (55) SCHOLTENS H.J.J.: Het voormalig Kartuzierklooster bij Amsterdam. Overdruk van Haarlemse Bijdragen, 1936, blz. 42.
(56) Idem, blz. 42, nota.
(57) RAISSIUS: Origines. Appendix.
(58) SCHOLTENS H.J.J.: Necrologie van het kartuizerconvent bij Geertruidenberg, blz. 4.
(59) SUTOR: De Vita Cartusiana, p. 593.
PETRETIUS: Bibliotheca Cartusiana..., p. 104-105.
SCHOLTENS H.J.J.: De litteraire nalatenschap der kartuziers in de Nederlanden, blz. 18.
(60) Catalogue des manuscrits des Bibliothèques Publiques de France, Départements, XIX, p. 490.
(61) PETRETIUS: o.c., p. 104-105.
(62) Catalogue of Manuscripts of the British Museum. New Series. Vol. I, Part. I. The Arundel Manuscripts, nr 390, p. 90.

ten onrechte aan Gerrit toegeschreven. Ze zijn het werk van de kartuizer Jacob van Gruitrode, tijdgenoot van Gerrit, toen deze te Luik verbleef (63).

Ch. 1443 - obiit Frater Georgius Geerbode (Gheerbode J.C.), clericus redditus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Georgius Geerbode (Gheerbode J.C.), klerk-reddiet en professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1444 - obiit Domnus Joannes Hulman, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Hulman, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

We vinden hem als Jan Hulleman in de akte van 11 april 1418 betreffende de gift van Georges van den Boede aan het convent (64).

Ch. 1444 - obiit Magister Gerardus de Phontanis, doctor in sacra pagina canonicus de Antonia.

Meester Gerardus de Phontanis (ph = f? = Fontanis = de la Fontaine?), dokter in de H. Schrift, kannunik van Antoing.

Ch. 1445 - obiit Domnus Tilmanus de Daventria, prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Tilmanus van Deventer, prior van het huis St-Martens-Bos.

De Portemont geeft ons niets over hem. De priorslijst van D. Palémon citeert Tilmanus als prior dezer kartuize in 1442-1444, als opvolger van Gerrit van Schiedam.

Ch. 1445 - obiit Domnus Arnoldus de Culemborch, vicarius dictae Domus Sancti Martini.

Arnoldus van Culemborch, vicarius van het St Maartens huis.

Ch. 1447 - obiit Domnus Geldolphus de Mirica, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Geldolphus van der Heyden, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Wordt vernoemd in hoger aangehaalde akte van 11 april 1418 (65). Hij was ook procurator van dit convent (66).

Ch. 1451 - obiit Domnus Jacobus Ockslaghen, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Jacobus d'Olyslagher, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Eveneens vermeld in voornoemde akte van 11 april 1418.

(63) SCHOLTENS H.J.J.: Het Voormalig kartuizerconvent bij Amsterdam, blz. 32. Zie ook van hem Geertruidenberg, blz. 63-66.

(64) INVENTAIRE... T. I, nr 31, p. 23.

(65) Idem.

(66) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde 17 januari 1431 (n.s.). Verkoop de Portemont nr 2835. « Ghuldolf van der heyden procurator... ».

Ch. 1455 - obiit Domnus Hermannus de Burle (Kuelle, J.C.), vicarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Hermanus de Burle (Kuelle. J.C.), vicarius van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1456 - obiit Domnus Joannes Thorme, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Thorme, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1460 - obiit Domnus Alardus de Colemberg, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Alardus van Caelberghe (Caelenberg), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Is ook vernoemd in hogergenoemde akte van 11 april 1418.

Ch. 1462 - obiit Frater Jacobus Baem (Bam, Brem), laicus redditus professus in Domo Sylvae Sancti Martini.

Jacobus Baem (Bam, Brem), leek-reddiet en professus van het huis St-Martens-Bos.

In werkelijkheid heet hij Jacobus Baenst. Als leek-reddiet te Lierde schreef hij het mooie handschrift op perkament van Thomas a Kempis Opera, dat bewaard wordt in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, nr 2581-89 (67). Wellicht kan hij verwant zijn met de familie de Baenst, die in Vlaanderen het indijken van overstroomde gebieden heeft ingeluid en die als b.v. Guido de Baenst, samen met Jeronimus Lauweryn, in de tweede helft van de 15^e eeuw, zoveel hebben gedaan om het op 16 november 1377 verzwolgen Watervliet en omliggende terug te winnen op de zee (68).

Ch. 1466 - obiit Domus Arnoldus, prior Domus Sanctae Catharinae prope Antverpium, qui longe tempore procuravit facta capituli generalis et Domus Garthusiae, qui alias fuit prior Domus Sylvae Sancti Martini, habens per totum ordinem plenum monachatum. obiit 21 dec.

Arnoldus, prior van het huis Ste Catharina (= Kiel) bij Antwerpen, die lange tijd de chartae van het generaal kapittel en van de Grande Chartreuse naar de provincie overbracht, die ook nog prior was van het huis van St-Martens-Bos. Hij heeft in de hele Orde het volledig monachaat. Overleed 21 december.

Het necrologium begaat hier een grote vergissing. De prior van St-Martens-Bos in dit overlijdensbericht bedoeld is in werkelijkheid Arnold Cupers

(67) VAN DEN GHEYN : o.c., T. III, p. 342-344.

(68) GILLIODTS-VAN SEVEREN : Coutumes de la Ville et Seigneurie de Watervliet (Coutumes des Pays et Comté de Flandre). Tome V. Sysseele, Thourout, Watervliet (Brux. 1892, p. 144 ss.). Guido de Baenst begiftigde de Brugse kartuize Genadedal op het einde van zijn leven (hij overleed te Gent in okt. 1500) met honderd gemeten in de St Hieronymuspolder te Watervliet; polder die in 1503 volledig ingedijkt geraakte (id., p. 157).

van Helmond (Aert van Helmont, Helmon). Deze wordt verward met de naam- en tijdgenoot Arnold Vastaert van Helmond, prior te Kiel van 1497-1504, die ook van 1493-1497 vicarius was voor de kartuizernonnen te Brugge. Vastaert overleed op de terugreis van het generaal kapittel in de Grande Chartreuse (69). De Portemont en D. Palémon zijn ook in deze verwarring gelopen. Ze citeren Vastaert's prioraat in St-Martens-Bos respectievelijk van 1443-1449 en 1444-1449. Arnold Cupers van Helmond, de echte prior, ging van St-Martens-Bos in 1449 als prior naar Kiel. Hij was professus van dit huis en overleed er op 21 dec. 1465. Herhaaldelijk heeft hij met de prior van Gent de provincie gevisiteerd. Als prior van Kiel heeft hij veel gedaan voor de stichting Scheut (70).

Ch. 1466 - obiit Henricus Haec, civis Giraldimontensis.

Henricus Haec, burger van de stad Geraardsbergen.

Ch. 1467 - obiit Domnus Reynarus, vicarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Reynarus (Reinaard), vicaris van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1472 - obiit Domnus Henricus David, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Henricus David, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

We vinden hem eveneens vernoemd in hoger aangegeven akte van 11 april 1418. Daar heet hij Henricus Davits. Ook was hij van deze kartuize procurator «heinic Dancie religieus ende procureur...» (71).

Ch. 1473 - obiit Domnus Petrus Weine, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus Weine (Wein), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1474 - obiit Domnus Joannes vanden Hecke, prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes van den Hecke, prior van het huis St-Martens-Bos.

Volgens de Portemont was hij prior van St-Martens-Bos van 1449-1471 en volgens D. Palémon van 1449-1473. Hij overleed er de 17 sept. Van den Hecke figureert ook in het necrologium van Utrecht (72). Toen in 1456 de stichting te Scheut begonnen was, hevelde St-Martens-Bos ook een paar van zijn leden naar deze stichting over. Op 6 sept. van dat jaar arriveerde daar van den Hecke — hier heet hij Jan van Oudenaarde — met Pieter de Casleto (van Cassel?), monnik van zijn huis, en Simon de Huvetters (d'Huyvetter),

(69) PRIMIS: Geschiedenis van Antwerpen. Deel 18, 3^e Boek. Geestelijke Orden.

(70) Ons medegedeeld door dhr Scholtens.

(71) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde 5 juni 1426.

(72) VAN HASSELT L.: Het necrologium van het kartuizerklooster Nieuwlicht of Bloemendal buiten Utrecht. Bijdragen en Mededelingen Historisch Genootschap Utrecht. IX, 1886, blz. 315.

donaat van de kartuize te Gent (73). Jan van Audenaerde — daareven geciteerd — is niet diezelfde als zijn naamgenoot, monnik te Herne, die er de 21 nov. 1491 overleed (74).

Ch. 1474 - obiit Domnus Jacobus de Mirica, monachus professus dic-tae Domus Sylvae Sancti Martini.

Jacobus van der Heyden, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Vermoedelijk een familielid van Geldolphus van der Heyden. Zie hoger, Ch. 1447.

Ch. 1475 - obiit Domnus Arnoldus Horinck de Oustermant, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini. Ephem. I.197- † 1475. -16 febr. Vicarius monialium 1448-1457, ultimo Domus Sanctae Annae prope Brugis.

Arnoldus Horinck van Oustermant, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos. Ephem. I, 197. † 1475, 16 febr. Ten slotte vicarius van de moniales van het huis St Anna bij Brugge 1448-1457.

Hij werd te Amsterdam geboren. Was eerst professus van St-Martens-Bos en van 1447-57 vicarius der kartuizerinnen te Brugge, ofwel vanaf 1448 (75), waar hij een tweede professie aflegde. Naar de Ephemerides vertellen, bezat hij de gave van tranen en leidde hij een zeer streng leven.

Ch. 1477 - obiit Domnus Rolandus Heyssam (Hayssan), monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Rolandus Heyssam (Hayssan), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ook vermeld in hoger geciteerde akte van 11 april 1418.

Ch. 1478 - obiit Frater Wilhelmus Rustinam (Luckerman), conversus domus Sylvae Sancti Martini.

Willem Rustinam (Luckerman), convers van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1479 - obiit Frater Balduinus de Liriemine, conversus domus Sylvae Sancti Martini.

Boudewijn de Lirieminc, convers van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1480 - obiit Domnus Walterus Johannis, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Walter Johannis (Jansens, Janszoon), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

(73) CALBRECHT, Dr J.: Geschiedenis van het Genadeoord van O.L. Vrouw van Gratie te Scheut (Scheut 1938), blz. 39.

(74) LAMALLE: o.c., p. 56, 84-85, 93.

(75) d'YDEWALLE St.: o.c., bl. 104.

Ch. 1484 - obiit **Frater Theodobaldus de Catere, conversus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Theodobaldus de Catere (van Catere), convers van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1485 - obiit **Domnus Godefridus Nicholai, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Godfried Nicholai (Claes, Claessens, Claeys), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1492 - obiit **Magister Egidius de Platea, licentiatius in theologia, archidiaconus Hannoniae.**

Meester Egidius de Platea (van der Straeten, Verstraeten), licentiaat in de theologie, aartsdiaken van Henegouwen.

Ch. 1494 - obiit **Domnus Joannes, monachus professus primo Domus Sylvae Sancti Martini, ultimo Domus Brugis.**

Joannes, monnik-professus, eerst van het huis St-Martens-Bos, laatst van het huis te Brugge.

Ch. 1497 - obiit **Frater Gerardus, conversus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Gerardus, convers van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1497 - obiit **Stephanus, praebendarius Domus Sylvae Sancti Martini.**

Stephanus, provenier van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1498 - obiit **Domnus Petrus Blanchart, prior domus Sylvae Sancti Martini, convisitator provinciae Teutoniae.**

Petrus Blanckaert, prior van het huis St-Martens-Bos, convisitator van de Dietse provincie.

De priorslijst van de Portemont dateert zijn prioraat aldaar van 1471-1497, Dom Paléon echter van 1473-1497. Kort voor zijn dood was hij convisitator van de Dietse provincie (76).

Ch. 1500 - obiit **Domnus Guillelmus Chiariar, monachus professus domus Sylvae Sancti Martini, habens anniversarium perpetuum, sub II januarii, ex ch. 1501.**

Willem Chiariar, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos. Hij heeft een eeuwigdurend jaargetijde, 2 januari, uit charta van 1501.

Ch. 1504 - obiit **Domnus Wilhelmus de Mida, procurator Domus Sylvae Sancti Martini habens anniversarium perpetuum associatum per totum ordinem, obiit 21 febr., et missam de Spiritu Sancto in provincia Teutoniae.**

(76) RAISSIUS: o.c., Appendix.

Willem de Mida, procurator van het huis St-Martens-Bos. Hij heeft een eeuwigdurend jaargetijde in de hele Orde. Overleed 21 febr. Hij heeft een mis van de H. Geest in de Dietse provincie.

Het necrologium van Nieuwlicht Utrecht vermeldt hem als Wilhelmus de Myda, maar geeft een heel andere datum van doodsbericht, namelijk 1580 (77).

Ch. 1504 - obiit **Frater Petrus Bravator, donatus domus Sylvae Sancti Martini.**

Petrus Bravator, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1505 - obiit **Domnus Egidius Soys, monachus professus domus Sylvae Sancti Martini.**

Egidius Soys, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Is Soys een andere schrijfwijze van Suys?

Ch. 1505 - obiit **Domnus Hermanus Lochem, monachus professus primo domus Sylvae Sancti Martini, secundo Bruxellae. Ephem. I. 275, † mart. 1504.**

Hermanus Lochem, monnik en professus, eerst van het huis St-Martens-Bos en vervolgens van Scheut (Brussel). Ephem. I. 275, † 7 maart 1504.

Herman Coolsmet van Lochem — zo luidde zijn eigenlijke naam —, zoon van arme ouders, was vanaf zijn prille jeugd een voorbeeld van godsvrucht. Hij verliet het ouderlijk huis en toog ter bedevaart naar vele heiligdommen. Op 25-jarige leeftijd, rond 1444, deed hij zijn intrede in de kartuize St-Martens-Bos. Daar verbleef hij 15 jaar en schreef er talrijke manuscripten. Omstreeks 1459 werd hij naar Scheut gezonden, dat pas was gesticht, en deed daar een tweede professie. Scheut had behoefte aan een ervaren en kunstvaardig scriptor en de keus was op hem gevallen. Coolsmet van Lochem overleed te Scheut op 7 maart 1504 in de ouderdom van 84 jaar, na 60 jaar kloosterleven (78). Zijn biografen roemen hem om zijn bijzondere kunstvaardigheid en om zijn uitmuntende vroomheid. Ook dissen ze over hem wonderverhalen op. Het Standaard Jaarboek 1924 nam hem in zijn heiligenkalender op als Zalige Herman Coolsmet van Geraardsbergen (n.b. St-Martens-Bos, bij Geraardsbergen). Natuurlijk is dit totaal foutief, want van Lochem werd niet canoniek zalig verklaard. Zeker is dat het bewijs van de nawerking van de vox populi. Van zijn hand bewaart de Koninklijke Bibliotheek te Brussel een mooi antiphonarium: ms 672, fol. 25 L. dat in 1464 werd voltooid (79).

Ch. 1505 - obiit **Domnus Cornelius Giersche, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Cornelius Giersche, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

(77) VAN HASSELT: o.c., blz. 240.

(78) SCHOLTENS H.J.J.: Iets over de aanleg van boekerijen bij de Kartuziers. Huldeboek van Dr. Bonaventura Kruitwagen O.F.M. ('s Gravenhage 1949), blz. 381-82.

(79) VAN DEN GHEYN: o.c., I, p. 419-420.

Ch. 1506 - obiit Domnus Nicolaus Hellinc, monachus professus primo Domus Brugis, secundo Domus Sylvae Sancti Martini.

Niklaas Hellinck, monnik-professus, eerst van het huis te Brugge en vervolgens van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1506 - obiit Domnus Ludovicus Ervaline (Overlinck), prior Domus Sylvae Sancti Martini, convisitator provinciae Teutoniae.

Lodewijk Overlinck, prior van het huis St-Martens-Bos, convisitator van de Dietse provincie.

Volgens de Portemont was Overlinck prior van St-Martens-Bos van 1497-1498 en volgens D. Palémon van 1497-1505. Bij de Portemont wordt een zekere Louis Ernaut als prior van dit huis geciteerd, van 1499-1506. Deze Ernaut is dezelfde als Overlinck. D. Palémon duidt als opvolger van Overlinck in 1505 Pieter de Winter aan. Deze laatste kon toen nog geen prior zijn daar een pachtbrief van 9 okt. 1506 nog spreekt van « broeder lodewyc overlinck prior vanden clooster » (80).

Ch. 1507 - obiit Domnus Adrianus de Hertre, monachus et vicarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Adrianus van Hertre (d'Hertre), monnik en vicarius van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1507 - obiit Frater Joannes de Busco, conversus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes van den Bossche, convers-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1507 - obiit Frater Egidius de Beka, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Egidius van der Beken, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Was hij soms verwant met prior Gozewijn van der Beken ?

Ch. 1509 - obiit Frater Martinus Scullins, conversus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Martinus Schullens, convers-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1513 - obiit Frater Laurentius Goesman, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Laurentius Goesman, donaat van het huis St-Martens-Bos.

(80) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 12. Bundel pachtakten.

Ch. 1514 - obiit Domnus Gangericus, vicarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Gangericus (Gaugericus?), vicarius van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1516 - obiit Domnus Judocus de Platea, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Judocus van der Straeten (Verstraeten), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1517 - obiit Frater Joannes Hertoge, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Hertoge (Hertog), donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1519 - obiit Frater Balthasar de Torrente, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Balthasar van der Vloet, donatus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1521 - obiit Domnus Petrus Magni, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus de Groot (de Groote), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1523 - obiit Domnus Henricus Montaert (Montcart), monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Henricus Montaert (Montcart), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1523 - obiit Domnus Petrus Hiemis, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini, qui alias fuit prior, vicarius et procurator ipsius domus.

Petrus de Winter, monnik en professus van het huis St-Martens-Bos, die tevens van dit huis prior, vicarius en procurator was.

Hij was prior dezer kartuize, volgens de Portemont, van 1498-1499. Dom Palémon schrijft bij zijn naam enkel het jaar 1505. Deze datum blijkt onjuist te zijn (81).

Ch. 1523 - obiit Domnus Georgius Leons, monachus professus dictae domus.

Georgius de Leeuw (?), monnik-professus van genoemd huis.

Ch. 1527 - obiit Domnus Franciscus de Flore, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Franciscus Blomme (?), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

(81) zie voorgaande nota en ch. 1506 (prior Overlinck).

Ch. 1527 - obiit Joannes Casier, praebendarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Casier, provenier van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1528 - obiit Magnificus ac generosus Dominus Joannes de Niversele, vicecomes Alostansis, fautor ordinis.

De roemrijke en edelmoedige heer Jan van Nijversele, burggraaf van Aalst, begunstiger van de Orde.

Ch. 1529 - obiit Venerabilis Dominus Fredericus de Ruthemburg sacerdos, magnus benefactor Sylvae Sancti Martini, habens missam de Beata Maria per totum ordinem.

De eerbiedwaardige heer Frederik van Ruthemburg, priester, grote weldoener van St-Martens-Bos. Hij heeft een Mis t. e. van O.L. Vrouw in de hele Orde.

Ch. 1530 - obiit Frater Jacobus senior, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Jacobus senior, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1530 - obiit Frater Henricus, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Henricus, donaat van het huis St.-Martens-Bos.

Ch. 1530 - obiit Generosus Franciscus de Masseme baro, eques auratus, baillirus quondam Gandansis, fautor ordinis et magnus benefactor Domus Sylvae Sancti Martini, habens missam de Beata Maria in provincia Teutoniae.

De edelmoedige baron Franciscus van Massemen, ridder van het Gulden Vlies, eertijds baljuw van Gent, begunstiger der Orde en grote weldoener van het huis St.-Martens-Bos. Hij heeft in de Dietse provincie een mis van O.L. Vrouw.

Franciscus de Jauche, gezegd de Mastaing, ook Franciscus de Masmynes, was heer van Massemen, baron van Eine, heer van St-Maria-Lierde, van St-Martens-Lierde en Hemelveerdegem, grootbaljuw van Gent en Ridder van het Gulden Vlies (82). Hij bezat een kasteel te Hemelveerdegem, dat

(82) de JOIGNY : Manuscrit relatif aux Seigneureries de Flandre, publié par le Comte Henri de Limbourg-Stirum. Handelingen van de Oudheid en Geschiedkundige Kring van Audenaerde, 8e Vol., 3e Afl., dec. 1933, p. 256. Franciscus was de zoon van Jacques de Jauche-Mastaing en kleinzoon van André de Jauche en Marguerite de Masmynes. Marguerite was de dochter van Robert de Masmynes, ridder van het Gulden Vlies, ook heer van Leeuwergem en Elene (GERARD : L'Histoire des anciennes seigneureries de Leeuwergem et Elene). Robert de Masmynes blonk uit bij de adel die de hertog van Boergondië vergezelde bij de inname van Reims op de Engelsen in 1417. Hij sneuvelde in de slag bij Bouvines. Ook hij was een groot vriend van St-Martens-Bos. Voor zichzelf bouwde hij in de kartuize een woning. Zie ook over hem nota nr 35 (RAISSIUS : o.c., p. 40-41).

sedert lang gesloopt is (83). Hij droeg St-Martens-Bos in het hart en genoot groot gezag in de Orde, want hij kon van de Generaal-Prior van de Grande Chartreuse verkrijgen dat de kloosterlingen van St-Martens-Bos eens per jaar naar Hemelveerdegem mochten komen op zijn domein; wandeling die buiten de door de Orderegel toegestane spacimenta lag. Op de dag dezer wandeling schonk hij een legaat van 5 stuivers en 8 deniers Parijse munt, ten eeuwigen dage, voor de recreatie of drinkgeld voor een pint wijn aan de kloosterlingen. Dit legaat dateert van 1522 (84). Enige jaren vroeger, op 10 dec. 1509 schonk hij de kartuize ten eeuwigen dage een aalmoes van twee kapoenen en 54 stuivers (85). Als grootbaljuw van Gent werd hij door de gouverneur van Vlaanderen in 1513 naar Kales gezonden om daar de Engelse koning Hendrik VIII te verwelkomen. Hij was vriend en beschermer van de kartuizer-humanist, Livinus Ammonius van St-Martens-Bos (86). Deze adellijke weldoener komt de eer toe dat Ammonius' latijnse vertaling « De Providentia » van de H. Joannes Chrysostomus kon gedrukt worden. Ammonius' brievenboek — waarover verder — spreekt veel over zijn adellijke vriend. In een brief van 24 aug. 1529 beschreef Ammonius de dood van zijn vriend, die plotseling aan een hartkwaal overleed op 22 aug. 1529 op zijn kasteel te « Herseghem » (Hemelveerdegem ?), toen hij thuis kwam van een kerkwijding (87).

Ch. 1531 - obiit Domnus Michael Dierickx de Gandavo, prior Domus Sylvae Sancti Martini, alias visitator provinciae Teutoniae, in qua habet plenum monachatum.

Michael Dierickx uit Gent, prior van het huis St-Martens-Bos, was ook visitator der Dietse provincie en had in deze provincie het volle monachaat.

In de priorslijst van de Portemont komt Dierickx met een dubbel prioraat voor, namelijk een eerste maal van 1506-1520 en een tweede maal van 1521-1530. Dom Paléon van de andere kant voegt enkel bij zijn naam het jaar 1530. Hij was Gentenaar van geboorte. In 1517 bezocht hij als convisitor der provincie samen met visitator Willem Bybau van Tielt, prior van Geertruidenberg. Wanneer de grote Bybau in 1521 tot 35e generaal-prior der Orde werd verkozen heeft Dierickx deze als visitator der provincie opgevolgd. In 1527 nam Pieter Vasseur, prior te Gent, dat ambt over (88). Dierickx bezorgde een latijnse vertaling van de Overwegingen over de mysteries van het lijden van Ons Heer, in het Duits geschreven door Willem II, graaf van Holland; latijns werk getiteld als « Agalma Religiosorum (89). Dierickx, die zelf met het humanisme sympatizeerde, is voor Livinus Ammonius in St-Martens-Bos een sterke steun geweest. Als prior hield hij er zich niet enkel bij hem te begrijpen in zijn moeilijkheden, maar hij stond hem daadwerkelijk ter zijde door hem alle hulpmiddelen voor zijn talenstudie te verschaffen. Ammonius betreurde dan

(83) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuize St-Martens-Bos, nr 22. Dit register der heerlijke renten van het huis, van de hand van J. Jonckman, landmeter, van St-Maria-Horebeke, opgemaakt ten jare 1684, is verluicht met veel gekleurde kaarten van kartuizereigendommen op verscheidene gemeenten. Zo vinden we op folio 153 een mooie schets van het dorpscentrum van Hemelveerdegem, de kerk, het kasteel en de dries.

(84) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuize St-Martens-Bos, nr 2 (losse bladen historische nota's). — Oorkonden. — 16 juni 1522. Verkoop de Portemont nr 2849.

(85) idem.

(86) zie verder over hem bij zijn doodsbericht ch. 1558.

(87) ALLEN P.S. & H.M. : Opus Epistolarum Des. Erasmi Roterodami (Oxonii 1906-1941). T. VIII, brief 2197, p. 239-240.

(88) RAISSIUS : o.c., p. 144.

(89) SCHOLTENS H.J.J. : De litteraire nalatenschap der kartuizers in de Nederlanden..., blz. 29.

ook zeer de dood van zijn gewezen overste (90). Het was ook Michaël Dierickx die het schrijn met de mirakuleuze relikwieën van de H. Apostel Bartholomeus, die in St-Martens-Bos vereerd werden, bij akte van 10 juli 1515, schonk aan de parochiekerk van de stad Geraardsbergen, dit op bede van Daniel van Bouchaute, baron van Boelare, en van Jan de Costere, pastoor der stad en parochie Geraardsbergen (91). De nog bestaande ommegang in de Oogstmaand is nog een herinnering aan het overbrengen der relikwie.

Ch. 1531 - obiit Domnus Daniel, monachus professus Domus Leodii, hospes in Domo Sancti Martini.

Daniel, monnik-professus van het huis van Luik, hospes in het St Martens huis.

Ch. 1531 - obiit Frater Henricus, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Henricus, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1532 - obiit Domnus Adrianus, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in domo Belnae in qua obiit 14 Julii.

Adrianus, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis van Beaune (Frankrijk) waar hij op 14 juli overleed.

Ch. 1532 - obiit Nobilissima Margareta de Wedergraert, benefactrix Domus Sylvae Sancti Martini, habens missam de Beata Maria in provincia Teutoniae.

De zeer edele Margaretha van Wedergracht (van der Wedergraete), weldoenster van het huis St-Martens-Bos. Zij heeft een mis van O.L. Vrouw in de Dietse provincie.

Ze was de dochter van Roland van Wedergracht, ridder, grootbaljuw van Ninove en heer van Voorde. Margaretha, dame van Voorde, huwde met Georges van der Meere, heer van Clessenaere (92). Bij akte van 31 aug. 1519, vóór de Raad van Vlaanderen te Gent, legerde ze, toen weduwe, een som van 5 ponden Vlaamse munt, jaarlijks te betalen, voor het onderhoud van een monnik, die de cel, op haar kosten aan de noorderkant van het pand gebouwd, zou bewonen. Op voorwaarde echter dat de cel steeds zou bewoond blijven en dat de bewoner der cel zou bidden voor de ziel der stichteres van de cel. Jaar-

(90) « Mors autem Patriarchae nostri, viri plane optimi, de sincera pietate, deque bonis studiis optime sentientis, mihi quidem peracerba fuit... » Brief van 9 juni 1533 aan Erasmus, geschreven uit de kartuize te Gent, naar welke hij na de dood van Dierickx werd overgeplaatst (ALLEN : o.c., T. X, brief nr 2817, p. 235-243).

(91) RAISSIUS : o.c., Syllabus.
VAN GESTEL : Historia sacra et profana Archiepiscopatus Mechliensis (Hagae Comitum 1725).

DE PORTEMONT : o.c., T. II, p. 217-266 en vgl.

FRIS : Geschiedenis van Geeraardsbergen, blz. 161.

VAN WERVEKE, Dr. L. : Inventaris van het archief der stad Geeraardsbergen, blz. 62, nr 637.

VAN WAESBERGHE : o.c., p. 183, 185.

RIJKSARCHIEF GENT. Archief van Geraardsbergen. Handvest 177 bis.

(92) de JOIGNY : o.c., p. 257-258.

lijks moest ook, rond St Annadag, haar jaargetijde gecelebreerd worden (93). Voor het inlossen van dit legaat nam Filip van der Meere, heer van Huysgavere, op 5 april 1625 vóór de baljuw en leenmannen van de heerlijkheid Poeke, inclavement van Bevere bij Oudenaarde, een hypotheek op vijf vierendelen land te Bevere in de Ketelhoek, in het Luyksveld, oud leen van Bruwaen, waar de gronden van Filip lagen en zijn huizingen stonden; verder nog op 700 roeden land in het Luyksveld, 600 roeden meers in de Luyksmeers en ten slotte op al zijn goed (94).

Ch. 1534 - obiit Domnus Nicolaus Orenbeke, prior Domus Sylvae Sancti Martini. Varembeke (Ephem.) II. 499, † 1533 16 Julii.

Niklaas Orenbeke, prior van het huis St-Martens-Bos. Varembeke (Ephem.) II. 499, † 1533, 16 juli.

Zijn ware naam is Niklaas Varenbeke. De Portemont en D. Palémon plaatsen beide zijn prioraat van 1530-1533. Zeker is hier Varenbeke verward met Jan Baptist van Hoorenbeke, prior van St-Martens-Bos, volgens de Portemont van 1699-1702, idem D. Palémon. Hij volgde Michaël Dierickx op. Varenbeke heeft zonder twijfel in de verplaatsing van Livinus Ammonius naar Gent de hoofdrol gespeeld. In zijn hoger geciteerde brief (95) beschreef Ammonius hem als iemand die totaal verschillend was met zijn voorganger Dierickx. Varenbeke was, schreef Ammonius, een onontwikkeld, onbeschaafd, eigenzinnig, koppig en gebiedend man, die niet kon verdragen dat een andere iets anders deed dan wat hij deed, die zich steeds met bagatellen bezig hield en dan nog bovendien iedereen die de literatuur (grieks, latijn, hebreuws) beoefende, of er wat smaak in vond, als ketter ging bestempelen. Er zijn zo mensen voor wie er niets gemakkelijker is om zeggen dan : ge zijt een Lutheraan, ge zijt een ketter. Ammonius kon het niet meer uithouden en was bij zijn verplaatsing naar Gent gelukkig van Varenbeke verlost te zijn en te Gent, bij mensen die hij kon beminnen, weer vrij te ademen.

Ch. 1534 - obiit Frater Adrianus vander Damme, donatus Sylvae Sancti Martini.

Adrianus van den Damme (van Damme), donaat van van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1535 - obiit Nicolaus Pupersele (Pupersele), praebendarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Niklaas Pupersele, provenier van het huis St-Martens-Bos.

Blijkt wel Pijpersele te zijn (Pijperzele is ook de naam van een gehucht op St-Maria-Oudenhove, grenzend aan St-Maria-Lierde).

Ch. 1536 - obiit Frater Tielmanus, donatus domus Sylvae Sancti Martini.

Tielman, donaat van het huis St-Martens-Bos.

(93) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 2 (bundel losse bladen historische nota's).

(94) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 25 (Rentenboek van 1746).

(95) zie nota nr 90.

Ch. 1538 - obiit Domnus Simon Husch, monachus professus domus Sylvae Sancti Martini.

Simon Husch, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1540 - obiit Domnus Franciscus Rodolphi, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Franciscus Rodolphi (Roelof, Roeland, Roels?), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1544 - obiit Domnus Georgius (Gregorius), monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Georgius (Gregorius), monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1544 - obiit Domnus Joannes, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1544 - obiit Frater Arnoldus de May, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Arnoldus de May (de Mey), donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1544 - obiit Frater Jacobus de Bruxella, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Jacobus van Brussel, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1544 - obiit Oliverius van Damme, praebendarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Oliverius van Damme, provenier van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1545 - obiit Domnus Guillelmus Voltuoris (Volucris) (Vogeleis), prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Willem de Vogele, prior van het huis St-Martens-Bos.

De Portemont vermeldt van hem een dubbel prioraat: het eerste van 1520-1521 en van 1533-1544. D. Palémon geeft er maar één aan, namelijk 1533-1544.

Ch. 1545 - obiit Frater Petrus Vandervelde, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus van der Velde, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1547 - obiit Domnus Theodoricus, monachus professus et quondam vicarius Sylvae Sancti Martini.

Theodoricus, monnik-professus en vroeger vicarius van St-Martens-Bos.

Ch. 1547 - obiit Domnus Arnoldus Bochstel, monachus professus et vicarius Sylvae Sancti Martini.

Arnoldus Boxstael (van Boxstael), monnik-professus en vicarius van St-Martens-Bos.

Ch. 1550 - obiit Domnus Paulus, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini, hospes vero in Domo monialium Brugis.

Paulus, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis der monialen (kartuizerinnen) te Brugge.

Ch. 1551 - obiit Domnus Nicolaus Bouer, prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Niklaas Bouer, prior van het huis St-Martens-Bos.

Zijn eigenlijke naam is Niklaas de Bruyère (ook Bover). De Portemont vernoemt hem als prior van 1544-1549 en D. Palémon van 1544-1550.

Ch. 1552 - obiit Frater Joannes Andreas, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Andreas, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1558 - obiit Domnus Laurentius Witembroeck, prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Laurentius Wittebroet (Witembroet), prior van het huis St-Martens-Bos.

D. Palémon dateert zijn prioraat in de jaren 1550-1557-1558. De Portemont echter citeert twee verschillende priors Wittebroet in zijn lijst, namelijk Jan Wittebroet, prior van 1549-1552, en Laurentius Wittebroet, prior van 1552-1562.

Ch. 1558 - obiit Domnus Livinius van Ammonius de Arena, monachus professus, primo Domus Sancti Martini, secundo Domus Gandavi, vicarius Domus Gandavi et olim in utraque Domo procurator.

Livinus Ammonius de Arena, monnik-professus, eerst van het St Martens huis, vervolgens van het huis te Gent, vicarius van het huis te Gent en vroeger in beide huizen procurator.

Over deze Lierdse kartuizer-humanist, een der filologen van het eerste uur ten onzent, die zich met een ware passie op de studie van griekse en latijnse letteren wierp, hebben we een breedvoerige verhandeling in voorbereiding. Begrijpelijkerwijze dus houden we ons bij de hoofdlijnen van zijn leven en werk.

Zijn ware naam in de wereld was Livinus van der Maude (van der Mauden). Volgens de gewoonte van zijn tijd gaf hij ook zijn naam een latijns en grieks kleedje. Moude betekent in het oudnederlands onder meer: zand. In het latijn heet dat arena en in het grieks ammos. Zijn familienaam schreef hij dus dubbel, in het latijn en in het grieks: vandaar Livinus Ammonius de

Arena (96). Zoals blijkt heeft hij de griekse versie nog eens verlatijnst.

Uit zijn brieven weten we dat hij te Gent werd geboren op 13 april 1485. Hij was de zoon van Jacobus van der Maude, die na de dood van zijn echtgenote wereldlijk priester werd en te Kortrijk in 1506 stierf als kannunik der kerk (97). Twee zijner zonen werden kartuizer: Jan te Herne, wier leven een dramatisch verloop had (98), en Livinus in St-Martens-Bos, waar hij op 18 aug. 1506 zijn professie deed. Evenals zijn broer Jan was Livinus een vurig aanhanger van het humanisme en vol hartstocht voor de studie der oude talen: grieks, latijn en hebreuws. In prior Michaël Dierickx (99), zeer ontwikkeld man en schrijver, vond hij steun en begripen, en verdediging in de aantijgingen van ketter en lutheraan, waarvan Livinus voortdurend het slachtoffer was zo binnen als buiten het huis. Prior Dierickx volgde met welbehagen de literaire vorderingen van zijn weetgierige monnik. Voor Livinus waren dit de gelukkigste jaren van zijn leven. Volgens zijn brieven verbleef hij tot 1533 in St-Martens-Bos. Na de dood van prior Dierickx begon voor Livinus de lange bittere lijdensweg. De opvolger van Dierickx, prior Varenbeke (100), kon de jonge humanist niet lijden. Hij vond een reukje aan die talenstudie van Livinus en vreesde dat deze in Lutheraans vaarwater zou kunnen meegevoerd worden. We mogen niet vergeten dat het protestantisme, het lutheranisme, in volle aanval was. En het geval van zijn broer zal Varenbeke wel tot nadenken gestemd hebben. Doch wel ten onrechte, wat verder zal blijken uit de eigen woorden van Livinus. In 1533 volgde zijn overplaatsing naar Gent, waar hij terug een begripende prior vond. Van 1533 tot 1542 weten we niets over Livinus. Hier vertoont zich een vrij groot hiaat in zijn briefwisseling. In 1542 vinden we hem terug in de kartuize van Arnem. Weer een tuchtmaatregel. Ook daar viel hij spoedig in ongenade. Schrijnend van pijn zijn de brieven van daaruit geschreven: «... in dit wilde land, nog wilder gemaakt door de oorlog!». Ten jare 1542 nam zijn ballingschap een einde en kwam hij terug naar eigen land, namelijk naar Scheut. Twee jaar later, in 1544 kwam hij terug naar Gent, waar hij op 18 oogst 1556 zijn gouden professie vierde, feest waarop hij talloze eerbewijzen ontving en geschenken, zo b.v. van Maximiliaan van Boergogne, prins van Vere. Hij overleed te Gent in 1556, in hetzelfde jaar van zijn jubileum (101).

- (96) Hij was niet verwant met een zekere Andreas Ammonius (de Harena) uit Lucca (Italië), vriend van Erasmus, die naar Engeland overkwam om daar fortuin te zoeken (ALLEN: o.c., T. I, p. 455, inleiding bij brief nr 218).
- (97) LAMALLE: o.c., Chronicon Domus Capellae, van Jan Ammonius, folio 99 v° (opgenomen in het werk van Lamalle).
- (98) Jan Ammonius deed zijn professie te Herne rond 1500. Hij studeerde de oude talen en dichtte ook evenals zijn broer Livinus latijnse verzen. Doch Jan ging nog verder in zijn humanistische activiteit. Bij zover dat zijn oversten gingen twijfelen aan zijn orthodoxie of rechtgelovigheid. Daarom werd hij naar Leuven overgeplaatst doch kwam in 1526 naar Herne terug. Jan kwam openlijk uit voor Luther en las zijn stellingen. Alle pogingen ten spijt konden zijn oversten hem de dwaalleer niet doen verzaken. De uiterste proef werd gewaagd. In 1539 ging Jan het kloostergevang in, waarin hij stierf, waarschijnlijk verzoend met de Kerk (GOETHALS J.V.: Lectures relatives à l'histoire des sciences et des arts en Belgique, et dans les pays limitrophes. T. II, p. 110-111) (LAMALLE: o.c., p. XIX-XX).
- (99) zie zijn doodsbericht, charta 1531.
- (100) zie zijn doodsbericht, charta 1534.
- (101) ROERSCH A.: Correspondance inédite du chartreux Gantois Laevinus Ammonius. Bulletin de la Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand. 1901, p. 9-27.
ROERSCH A.: L'Humanisme Belge à l'époque de la Renaissance. Etudes et Portraits (Brux. 1910), p. 57-68.
BERGMANS P.: Livinus Ammonius. Biographie Nationale. T. XIV, col. 84.
ALLEN: o.c., T. V, p. 487-488.
GOETHALS J.V.: o.c., T. I, p. 95-97

In tegenstelling met zijn broeder Jan is Livinus, spijs de verdenking, verdachtmaking en vervolging in zijn eigen orde, het katholiek geloof geen ogenblik ontrouw geweest. Zijn brieven getuigen dit zonneklaar. Zo schreef hij op 20 febr. 1544 aan zijn vriend Jan Vlesius: « Sommigen dachten dat ik, door het ongeluk overstelp, naar de Lutheranen zou gevlucht zijn. Lichtzinnige geesten zijn het en weinig doordrongen van de goddelijke geboden, die naar het protestantisme overlopen als naar een toevluchtsoord van slechte vrijheid. Begrijpen die ongelukkigen dan niet dat ze, door dit te doen, het al verlaten: voor een deel de eenheid, voor de sekte, de kerk voor de ketterij. Ja, ze verlaten het scheepje van Petrus, door Christus bestuurd, voor het schip der scheurmakers, waarvan de Satan de bewerker is en die het schip leidt naar de eeuwige verdoemenis... Het is niet om zo een weg op te gaan dat ik 38 jaar terug vaarwel zei aan al de dingen der wereld... (102). De sympathie, die zijn broer Jan voor het Lutheranisme betuigde, keurde Livinus publiek af. In 1531 reeds had hij alle relaties met zijn broer afgebroken.

We citeren bondig zijn werken:

- 1) Tractatus de Providentia et Fato. Latijnse vertaling van het werk van de H. Joannes Chrysostomos. Werd in 1530 bij Hillen te Antwerpen uitgegeven dank zij de hulp van zijn vriend Franciscus de Masmines (103).
- 2) De Institutione Novitiorum (hij schreef het te Scheut).
- 3) Vita Guillelmi Bibautii (104). Hij schreef het in Arnem.
- 4) Een verhandeling, bedoeld als een pleidooi voor het grieks en hebreuws (volum van 40 blz.). Was gericht aan de prior van Leuven.
- 5) Tractatus in parabola Servatoris nostri... Hij schreef het te Arnem. Dit werk is in 1542 te Leuven bij Rutger Rescius uitgegeven.

Livinus dichtte, zoals zijn broer Jan, latijnse verzen. Ook is van zijn hand een prachtig manuscript van het Evangelie en een Psalterium (105). Wereldberoemd echter is zijn Brievenboek dat te Besançon bewaard wordt (106). Het bevat de verzameling van zijn eigenhandig geschreven brieven. Het is een volum van 569 bladzijden, in quarto, en bevat 168 latijnse en griekse brieven — waarvan hij er 86 te St-Martens-Bos schreef —, geschreven in de periode van 1518-1556. Het zijn brieven gericht aan priesters en leken, kloosterlingen, aan vooraanstaande humanisten. Livinus correspondeerde met 82 verschillende personen. De ster aan de hemel van de humanisten, Erasmus, was een van deze. Livinus schreef hem 6 brieven (107). Erasmus schreef hem tweemaal terug, namelijk uit Bazel (Zwitserland) op 2 okt. 1528 en uit Freiburg (Duitsland) op 13 april 1531 (108).

- (102) ROERSCH A.: Correspondance inédite..., p. 66-67.
- (103) zie zijn doodsbericht, charta 1530.
- (104) Van dit verloren gewaand werk berust een ex. in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Ms. 5136-37. Zie: Van den Gheyn: o.c., T. III, p. 219, codex 1972. Livinus zal dit werk met veel liefde hebben geschreven, als we weten dat deze grote Tieltenaar een markante figuur van zijn tijd was met humanistische geest.
- (105) Zo bezat St-Martens-Bos in 1520 van hem een ms van het Evangelie. De Koninklijke Bibliotheek van Dresden bewaart van hem een grieks psalterium. Ms nr A. 304.
- (106) Besançon, Openbare Bibliotheek. Ms nr 599.
- (107) In een dezer brieven aan Erasmus, van 4 juli 1524, schreef hij het latijns gedicht voor de grote humanist:
- « Unum hoc addam, nihil esse tam arduum tamque difficile, quod non alacriter tua causa sibi rem, quicquid illud esset quo tibi gratificare possem. »
- « Bene vales, noster Erasme, et Ammonius inter ultimos clientulos adnumeres, precor. »
- ALLEN: o.c., T. V, p. 487-491, nr 1463.
- (108) ALLEN: o.c., T. VII, p. 514, nr 2062 en T. IX, p. 256, nr 2483.
ROERSCH A.: Correspondance inédite..., p. 18.
SCHOLTENS H.J.J.: De litteraire nalatenschap der kartuizers in de Nederlanden..., blz. 27-28.

Livinus hanteerde in zijn brieven de pen op perfecte wijze. De stijl is steeds zuiver en correct en doet dikwijls elegant aan. Zijn brieven hebben een hoge letterkundige waarde (109).

Vermelden we nog ten slotte dat Livinus Ammonius ook geciteerd wordt in het necrologium van Arnem (110).

Ch. 1558 - obiit Frater Joannes Clerici, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes de Clerck, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1563 - obiit Domnus Jacobus Corgen, monachus professus Domus Brugi, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini.

Jacobus Corgen, monnik-professus van het huis te Brugge, hospes in het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1563 - obiit Frater Petrus Domel, (Droil) donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus Domel (Droil), donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1563 - obiit Frater Christophorus, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Christophorus, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1565 - obiit Domnus Joannes Winge, monachus professus Domus Diestensis, hospes et vicarius in Domo Sylvae Sancti Martini.

Joannes Winge, monnik-professus van het huis van Diest (= Zelem), hospes en vicarius van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1566 - obiit Frater Guillelmus de Faena, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Willem van Ooyen, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1567 - obiit Frater Petrus, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1568 - obiit Domnus Tristandus Castellius, professus et prior Domus Sancti Martini.

Tristandus Castellius, professus en prior van het huis St-Martens-Bos.

De Portemont noemt hem Tristram Serloitius (de Cassel) en citeert hem

(109) ROERSCH A. : Correspondance intdite..., p. 16.

(110) SCHOLTENS H.J.J. : Necrologie van het kartuizerconvent van Monnikhuizen..., blz. 118.

prior van 1562-1568. Dom Palémon schrijft hem Tristandus Serloitius de Cassel en vermeldt als prioraatstermijn : 1557-1567- en 1568. In het pachtboek der kartuize uit die jaren komt zijn naam voor als : Tristianus Sarlotus, Tristiaan Charlotius van Cassel, Tristian Charlotius, Tristian Cherlotus en Tristiaan van Cassele (111).

Ch. 1571 - obiit Frater Judocus, donatus et portarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Judocus, donaat en portier van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1573 - obiit Domnus Joannes Laydis, prior Domus Sylvae Sancti Martini, professus de Bruxellae.

Joannes van Leiden, prior van het huis St-Martens-Bos en professus van het huis van Brussel (= Scheut).

In de priorslijst van de Portemont komt hij voor onder de naam Jan Cornelius en was volgens hem prior van St-Martens-Bos van 1569-1573. Zelfde data bij D. Palémon die hem Joannes de Leydis noemt. In pachtakten der kartuize heet hij Jan Cornelius prior (112). In een andere bron, waar hij zichzelf Joannes Leydius noemde, schreef hij dat hij St-Martens-Bos begon te besturen als rector op 1 sept. 1569 (113). Dat rectoraat staat zonder twijfel weer in verband met de stoffelijke moeilijkheden van het huis. Ditmaal veroorzaakt door het eerste bezoek der geuzen. De kartuize hadden ze niet verwoest, doch ze hebben, onder meer, in de kerk lelijk huisgehouden. Deze moet geprofaneerd geweest zijn, want op 14 september 1570 — dus nog onder het prioraat van Jan van Leiden, alias Jan Cornelius — consacreerde de hulpbisschop van Mechelen de vier altaren der kerk, door de geuzen geprofaneerd. Die altaren waren : het hoofdaltaar onder de namen van de H. Martinus, H. Bruno en H. Hugo; een tweede altaar onder de namen der H. Maagd Maria, van de H. Maria-Magdalena en de H. Margaretha, een derde onder de namen van de H. Joannes de Doper, H. Hieronymus en H. Antonius en het vierde onder de namen van de H. Ursula en de Elf duizend Maagden (114).

Ch. 1573 - obiit Domnus Ejalterus de Praeto, monachus professus Domus Brugi, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini.

Ejalterus van der Weyden (van der Meersch), monnik-professus van het huis te Brugge, hospes in het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1575 - obiit Domnus Quintinus Badius (Badinus), prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Quintinus Badius (Badinus), prior van het huis St-Martens-Bos.

Hij heet feitelijk Quintinus Buydens. De Portemont vermeldt hem tweemaal als prior van dit huis, namelijk : van 1568-1569 en van 1573-1578. Zo ook

(111) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuiers St-Martens-Bos, nr 9 (klein register met copies van pachtakten 16e eeuw).

(112) idem.

(113) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuiers St-Martens-Bos, nr 4 (Pachtregister van 1569).

(114) Idem (blz. 55).

D. Palémon en wel van 1567-1569 en van 1572-1575. In pachtakten tekende hij: Quinten Buydens, Quintyn Budins (115).

- Ch. 1577 - obiit Domnus Petrus Banterius, monachus professus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Petrus Banterius, monnik-professus van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1579 - obiit Frater Stephanus Cousin, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Stephanus Cousin (Cosyn, Cosyns), donaat van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1581 - obiit Frater Joannes Gaver (Guardam), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Joannes Gaver (Guardam), donaat van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1581 - obiit Domnus Joannes Almaque, pastor Ambonens (Atruniens) benefactor Domus Sylvae Sancti Martini.**
Joannes Almaque, pastoor (Ambonens? Atruniens?), weldoener van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1581 - obiit Frater Arnoldus de Hast (A. Sasse), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Arnoldus de Hast (A. Sasse), donaat van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1583 - obiit Domnus Joannes Eulardus (Erucard), professus Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in Domo Sancti Audomari.**
Joannes Eulardus (Erucard), professus van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis van St-Omer (Noord-Frankrijk).
- Ch. 1584 - obiit Frater Joannes Kerselaer (Raslelaer), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Joannes Kerselaer (Raslelaer), donaat van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1584 - obiit Frater Joannes Placque, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Joannes Placque, donaat van het huis St-Martens-Bos.
- Ch. 1587 - obiit Frater Joannes Procurant, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**
Joannes Procurant, donaat van het huis St-Martens-Bos.

(115) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 9 (klein pachtenregister van de 16^e eeuw).

- Ch. 1588 - obiit Domnus Andreas Uranque (Vranche), professus Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in Domo Tornaci.**

Andreas Uranque (Vranche) (Vrancke, Francque?), professus van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis van Doornik (Cherq).

- Ch. 1593 - obiit Domnus Petrus, professus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Petrus, professus van het huis St-Martens-Bos.

- Ch. 1593 - obiit Frater Antonius, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Antonius, donaat van het huis St-Martens-Bos.

- Ch. 1597 - obiit Domnus Martinus Moor, professus Domorum Bruxellae et Sylvae Sancti Martini, hospes, et quondam vicarius Domus Erfordiae, qui ultra 40 annos laudabiliter vixit in ordine, † 10 Januarii, Necroï, Erfordiae.**

Martinus (de) Moor, professus van het huis te Brusel (Scheut) en hospes van het huis St-Martens-Bos, eertijds vicarius van het huis van Erfuhr (Duitsland). Hij leefde meer dan 40 jaar op een lovenswaardige wijze in de Orde. Overleed volgens het necrologium van Erfuhr op 10 januari.

- Ch. 1601 - obiit Frater Henricus, donatus Domus Sylvae Sancti Martini, qui 64 annos laudabiliter vixit in ordine.**

Henricus, donaat van het huis St-Martens-Bos, die 64 jaar lovenswaardig in de Orde leefde.

- Ch. 1604 - obiit Frater Joannes Van Damme, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.**

Joannes van Damme, donaat van het huis St-Martens-Bos.

- Ch. 1605 - obiit Domnus Egidius Vanhouten, professus et prior Domus Sylvae Sancti Martini.**

Egidius Vanhouten, professus en prior van het huis St-Martens-Bos.

Egidius (Gillis) van den Houte is er prior geweest van 1588-1603 (de Portemont). D. Palémon geeft hem twee prioraatsstermijnen: 1584-1597 en 1598-1604. Van den Houte was prior op een zeer critisch moment voor St-Martens-Bos. In 1578 door de geuzen verwoest, bleef er weinig hoop voor heropstaan over. De chartae, uitgaande van het Algemeen Kapittel der Grande Chartreuse, spreken van de ellendige toestand van St-Martens-Bos. 't Zelfde kapittel legde in 1596 al de huizen der Dietse provincie een taxe op, ten bate van het huis der kartuizernonnen te Brugge. St-Martens-Bos was hiervan

ontslagen. Reden: gebrek en ontreddering. Het Generaal Kapittel van 1597 ontbond St-Martens-Bos. De prior werd naar Gent gezonden, en de overige kloosterlingen trokken naar andere huizen. Tijdens deze tijdelijke opheffing werd de administratie waargenomen door Arnoldus Havans, prior van Leuven (1597-1598) (116). Reeds in 1589 was het Kapittel zinnens St-Martens-Bos af te schaffen en te verenigen met het huis van Leuven (117), alhoewel koning Filips II van Spanje op 9 maart 1585 een schrijven had uitgevaardigd betreffende de terugvordering der gestolen of ontvreemde kartuizegoeederen (118). In 1598 kreeg St-Martens-Bos zijn eigen prior terug in de persoon van Egidius van den Houte.

Ch. 1607 - obiit Domnus Joannes Timpont (Tiempont), professor Domus Sylvae Sancti Martini, olim prior Domus Seitz, et vicarius multorum domorum.

Joannes Timpont (Tiempont), professor van het huis St-Martens-Bos, eertijds prior van het huis van Seitz (Oostenrijk) en vicarius van verscheidene huizen.

Ch. 1612 - obiit Domnus Hercules Winckelius, professor et alias prior Domus Bruxellae necnon domorum Brugis, Lovenii et Sylvae Sancti Martini, ac visitator provinciae Teutoniae, hospes in Domo Diestensi, habens per totum ordinem plenum monachatum et missam de Beata Maria, † 5 Julii.

Hercules van de Winckel, professor en prior van het huis te Brussel, ook van de huizen te Brugge, Leuven en St-Martens-Bos, visitator van de Dietse provincie, hospes in het huis van Diest (Zelem). Hij heeft in de hele orde het volle monachaat en een mis van O.L. Vrouw. † 5 juli.

Hij was prior van St-Martens-Bos van 1578-1588 (de Portemont) of van 1575-1584 (D. Palémon). Brusselaar van geboorte, stamde hij uit een patriërsfamilie. Naar zijn biografen beweren was hij een « Hercules » bij name, maar ook met de daad (119). Hij overleed in het huis te Zelem op 5 juli 1611 ten gevolge van de waterzucht. Aan hem droeg Miraeus zijn werk over de kartuizers op (120). Prior van de Winckel heeft de meest rampspoedige dagen, die St-Martens-Bos ooit hebben getroffen, meegemaakt. Ten jare 1578,

(116) ons medegedeeld door D. Artaud-Marie Sochay, archivaris der Grande Chartreuse.

(117) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 71 (Bundel processtukken van 16^e, 17^e en 18^e eeuw.

« ... in het jaer 1589 het Capittel generael vande selve Ordre het clooster vande supplianten te niet te doene en te unieren met het clooster van Loven... » (Uit smeekschrift van 1664 aan de Koning gericht betreffende vrijstelling van belastingen).

(118) mededeling van D. Artaud-Marie Sochay.

(119) GOETHALS F.V.: Lectures relatives à l'histoire des arts, des lettres, des mœurs et de la politique en Belgique. T. IV, p. 150-160. LAMALLE: o.c., p. 219-220.

(120) Origines Cartusianorum monasteriorum per Orbem Universum. Coloniae 1609, p. 1. « Reverendo in Christo Patri D. Herculi Winckelio, Bruxelensi, ejusdem Urbis Cartusiae Priori vigilantissimo, ac Teutoniae Provinciae Visitatori dignissimo, Do dico consecro ».

hoogst waarschijnlijk in april, overvielen de geuzen St-Martens-Bos. Na de verwoesting bleef om zeggens niets meer recht. De overval der geuzen op dit huis moet gebeurd zijn in april of iets vroeger, want het Generaal Kapittel der Grande Chartreuse dat vergaderde van 28 april tot 1 mei 1578, betuigde in de charta van dit jaar zijn meevoelen met hetgeen in St-Martens-Bos gebeurd was (Priorem sylvae S. Martini compassive et condolenter hortamur ut spem suam collocet in Domino). Zelfde kapittel vroeg aan de kartuizen van de vier aanpalende provinciën de kloosterlingen van St-Martens-Bos goed te ontvangen, indien het de visitators nodig mocht blijken leden van het verwoeste convent daarheen te sturen (121). Het vervolg van de tragiek van dit huis speelde zich verder af onder het prioraat van Egidius van den Houte (122).

Ch. 1617 - obiit Domnus Egidius Burlotius, professor Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in domo Lyrae.

Egidius Burlotius, professor van het huis St-Martens-Bos en hospes in het huis van Lier.

In de jaarrekeningen tekende hij Egidius Bruloot, procurator.

Ch. 1619 - obiit Domnus Joannes, professor et sacrista Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes, professor en sacrista van het huis St-Martens-Bos.

Joannes de Neve (123).

Ch. 1623 - obiit Domnus Martinus van den Perre, professor Domus Sylvae Sancti Martini.

Martinus van den Perre, professor van het huis St-Martens-Bos.

Hij was ook in dit huis procurator en senior.

Ch. 1625 - obiit Domnus Gerardus Masseur, professor Domus Sylvae Sancti Martini.

Gerardus Masseur, professor van het huis St-Martens-Bos.

Zou deze Masseur soms geen Nasseur kunnen zijn, daar deze naam in de streek van St-Martens-Bos voorkomt?

Ch. 1626 - obiit Domnus Jacobus Denys, alias rector. Ephem. III. 324 obiit 1625, 20 september.

Jacobus Denys, rector (van St-Martens-Bos). Ephem. III, 324. Overleed 1625, 20 september.

(121) mededeling vanwege D. Artaud-Marie Sochay.

(122) zie zijn doodsbericht, charta 1605.

(123) Als we, van hier te beginnen, in het commentaar bij het doodsbericht, functies vermelden die de overledenen nog hebben uitgeoefend, en die we opgetekend hebben uit het fonds der kartuize, dan vermelden we niet nader meer de bron, dit om onnodige herhaling te vermijden. Deze aantekeningen komen uit: RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nrs 40-53, ook nrs 56-63. Registers en bundels met kartuizerrekeningen. Uitzondering echter maken we voor bepaalde teksten uit deze bronnen geëxcerpeerd.

De Portemont vermeldt als prior van St-Martens-Bos van 1603-1610 een zekere Jan en hij voegt er als nota bij: « peut-être Denys, il signait Jean ». D. Palémon echter citeert Jacobus Denys, rector van 1604-1605 of van 1609-1610. De Portemont begaat hier een vergissing. In deze periode was Joannes Nanninguis er prior (1604-1609). Hij heeft niet alleen de ene voor de andere genomen, maar vernoemt zelfs Nanninguis niet. In verschillende pachtakten van 1604 tot 1608 vinden we Jan (Nanninguis) als prior. In een pachtakte echter van 17 dec. 1607 ontmoeten we Jacobus Denys als prior (124). Blijkbaar kloppen de gegevens van beide historici niet. En de bronnen zelve, de pachtakten van 1604 tot 1608 werpen nog een andere moeilijkheid voor de voeten.

Jacobus Denys was professor van Gent en van 1610 tot aan zijn dood op 20 sept. 1625 prior van hetzelfde huis. Ook is hij visitator geweest. Hij deed flinke studiën en paarde de schoonheid naar het lichaam met de charme van geest en ontwikkeling. In het Gentse stond hij bijzonder bekend voor zijn gelegenheidsverzen en typische jaarschriften. Er was geen gelegenheidsgedicht of chronogram of het kwam van hem. Het blijkt dat hij in St-Martens-Bos, voor hij er rector werd, ook vicarius was. Zo vervulde hij ook dit laatste ambt te Gent. Zijn rectoraat in St-Martens-Bos zal hier ook verband houden met de nawerkende ontreddering door de verwoesting in 1578 veroorzaakt. Jacobus Denys was bewonderaar van muziek en de plechtige ceremonies in de kartuizerkerk te Gent lokten telkens veel volk. Toen de stad Brugge door de pest getroffen werd, trok Denys naar de kartuize aldaar om bijstand te bieden. Hij zelve liep de besmetting op en kwam ziek naar Gent terug, waar hij ten gevolge van de pest overleed op 20 sept. 1625 in de ouderdom van 46 jaar (125).

Ch. 1628 - obiit Domnus Joannes Nanninguis, professor et antiquior Domus Leodii, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini, habens missam de Beata Maria in provincia Alemania. † 26 Nov. 1627.

Joannes Nanninguis, professor en antiquior van het huis te Luik, ook prior van het huis St-Martens-Bos. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de Duitse provincie. Overleed 26 nov. 1627.

De Portemont blijkt hem niet te kennen. Volgens D. Palémon was hij prior van St-Martens-Bos van 1604-1609. Betreffend de data van zijn prioraat verwijzen we naar de uitleg bij het doodsbericht van Jacobus Denys, charta 1626.

Ch. 1634 - obiit Frater Daniel, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Daniel, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1635 - obiit Domnus Livinus Jaghere, professor et prior Domus Gandavi, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini, convisitator provinciae Teutoniae, habens per totum ordinem plenum monachatum, missam de Beata et anniversarium sub 10 Martii.

Livinus de Jaghere, professor en prior van het huis te Gent, ook prior van het huis St-Martens-Bos, convisitator der Dietse provincie. Hij heeft in

(124) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos, nr 12 (Bundel pachtakten 16^e en 17^e eeuw).

(125) GOETHALS F.D.: Histoire des lettres, des sciences et des arts en Belgique et dans les pays limitrophes. T. II, p. 136-139.

de hele Orde het volle monachaat, een mis van O.L. Vrouw en jaargetijde op 10 maart.

De Jaghere was prior van St-Martens-Bos, volgens de Portemont, van 1610-1627, en volgens D. Palémon, van 1610-1625. Hij heeft geweldig veel gedaan voor de heropbouw van het verwoeste St-Martens-Bos. Hij stond in de Orde bekend als degelijk beheerder en bouwer. Uit de verrechtvaardiging zijner rekeningen, te St-Martens-Bos (126), noteren we een en ander. Met toelating der visitatores verkocht hij ettelijke renten, omdat het innen ervan meer kostte dan ze opbrachten. Sommigen, schrijft de Jaghere verder, twijfelen en klagen er over hoe we het met de middelen van het huis hebben aangedurfd wat zij in hun tijd niet konden. We bouwden een nieuwe brouwerij, een nieuwe schuur, stallen, een deel van de kleine ambitus, de helft van het dak van de grote refter. De onafgewerkte cellen hebben we voltooid. Voor deze werken werd van 1609-1613 de som van 1820 florijnen uitgegeven. 500 ervan gingen naar de werklieden. Het huis was van niets meer voorzien toen hij er arriveerde. Hij vond er slechts 5 koeien. Hij dreef de veestapel op. Vijvers, wallen en weiden lagen vol vuiligheid. Sinds jaren was er geen hand meer aan geroerd. We haalden veel puin uit de grote refter. Om al de puinen op te ruimen hadden we gedurende twee jaar drie knechten nodig. De hogervernoemde waterleiding van de twee fonteinen of bronnen naar het klooster, die in de tijd der verwoesting door de geuzen gedeeltelijk werd gestolen, deed hij herstellen (127). Betreffende de heropbouw van de kartuize dient nog wel vermeld, als eigenaardigheid, dat er veel stro werd gebruikt op de daken, in plaats van schaliën (128).

De Jaghere is te Gent sacrista geweest (129).

Ch. 1636 - obiit Domnus Carolus vander Buchte (Vander Guchte), professor Domus Sancti Martini, prior Domus monachorum Brugis.

Carolus vander Buchte (vander Guchte), professor van het huis St-Martens-Bos, prior van Genadedal te Brugge.

Carolus van der Guchte heeft in het huis van zijn professie ook als vicarius gefungeerd. Zoals blijkt uit het « extract uit het testament van jonker Furgent vander Guchte », broer van Carolus hebben zijn ouders het bouwen zijner cel bekostigd (130).

(126) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos, nr 40. Register van rekeningen van 1604-1624. Jaar 1612.

(127) Idem, nr 41. Register van rekeningen van 1625-1637. Jaar 1625. « item Eduwaert van den Steene vint goed van het maecken vander busen vande fonteyne. LXXXXV fl. XVIIJ st. ». In latere rekeningen komen er nog voor betreffende de waterleiding.

(128) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos, nr 62. Bundel rekeningen 16^e en 17^e eeuw. Jaar 1624: « Gillis Rygaert heeft aengenomen te decken beede de syden vanden grooten pant met de celle neffens vanden Guchten ende het capelleken int vrouwen huys voor 51 fl. dies moet hij het gheheel clooster oversien ende de slaper inden cleenen pant teghen de kercke ende de costers celle daer het stroot is, decken tot upt ghebint ende opwaers volghende up syne rechte, ende oock up de noort syde vanden grooten pant... ».

(129) CELIS G.: Het Karthuiserklooster te Gent (1320-1783). Bulletin der Maatschappij van Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. 1923, blz. 47.

(130) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijers St-Martens-Bos, nr 12 (bundel losse stukken en pachten van 16^e en 17^e eeuw). « Soo laete ende maecke ick an het clooster vande chartereussen tot Ste Martens Bossche in Vlaenderen drij hondert gulden eens ende dat

Ch. 1638 - obiit Domnus Petrus, professus et vicarius Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus, professus en vicarius van het huis St-Martens-Bos.

Zijn volledige naam luidt: Petrus Michaelis (Michiels).

Ch. 1638 - obiit Frater Gerardus, conversus professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Gerardus, convers-professus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1639 - obiit Domnus Egidius Blitterswich (Blitterhuys), professus Domus Bruxellae, procurator Domus Sylvae Sancti Martini, habens missam de Beata Maria in provincia Alemaniae.

Egidius Blitterswich (Blitterhuys), professus van het huis te Brussel, procurator van het huis St-Martens-Bos. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de Duitse provincie.

In de jaarrekeningen van St-Martens-Bos tekende hij Egidius van Bletterswijck. Hij was ook vicarius aldaar.

Ch. 1639 - obiit Frater Joachinus de Paum (de Passus), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joachim de Paum (de Passus), donatus van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1639 - obiit Frater Egidius Moyne, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Egidius Moyne, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1641 - obiit Domnus Jacobus Gouters (Gonters), professus Domus Sylvae Sancti Martini, diaconus.

Jacobus Gouters (Gonters), professus van het huis St-Martens-Bos, diaken.

Ch. 1642 - obiit Domnus Jacobus Dobbel, professus Gandavi, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini.

Jacobus Dobbel, professus van het huis te Gent, hospes in het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1642 - obiit Frater Bartholomæus van Banthen, donatus Domus Brugis, hospes in Domo Sancti Martini.

Bartholomeus van Banthen, donaat van het huis te Brugge, hospes in het St Martens huis.

in veldoeninghe van testament van mijnen vaeder salger waermede hij begoet hadde geveven te woorden een Opus Bonaventura ende tot vulle betaelinghe van de celle...» (zonder datum).

Ch. 1650 - obiit Frater Isidorus, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Isidorus, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1653 - obiit Domnus Anthelmus de Stropelaer (de Stoplaer), professus Domus Sylvae Sancti Martini, procurator Domus Antwerpiensis, habens missam de Beata Maria per totum ordinem.

Anthelmus de Stropelaer (de Stoplaer), professus van het huis St-Martens-Bos, procurator van het huis van Antwerpen. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de hele Orde.

Dit huis van Antwerpen is hier het Geertruidenbergers convent dat zich in 1624 te Antwerpen vestigde na uit eigen land door de Staatsen te zijn verdreven.

In de jaarrekeningen van St-Martens-Bos tekende hij Anthelmus de Stopelaere (de Stobbelaere, de Stobbeleir). Hij was in dit huis ook sacrista.

Ch. 1655 - obiit Domnus Adrianus Buyx (Beryckx), professus et prior Domus Capellae, alias prior Domus Diestensis, Sylvae Sancti Martini. (1635-1640) et Gandavi

Adrianus Buyx (Beryckx), professus en prior van het huis O.L. Vrouw-Kapelle (Herne), ook prior te Diest (Zelem), St-Martens-Bos (1635-1640) en te Gent.

Volgens de Portemont was Buycx prior van St-Martens-Bos van 1636-1640 en volgens D. Palémon van 1635-1640. Een nota in een pachtboek van dit huis citeert hem als prior aldaar van 5 juli 1635 tot 1 juni 1640 (131). Hij was prior te Zelem van 1632-1635, prior te Gent van 1640-1642 en te Herne van 1642 tot aan zijn overlijden op 30 okt. 1654 (132).

Ch. 1656 - obiit Domnus Joannes Richard, professus et vicarius Domus Bruxellae, allias prior Domus Sylvae Sancti Martini et Diestensis, ac rector Antwerpia, habens missam de Beata Maria per totum ordinem.

Joannes Richard, professus en vicarius van het huis te Brussel, ook prior van het huis St-Martens-Bos en Diest (Zelem), en rector van het huis te Antwerpen. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de hele Orde.

Joannes Richard (Richardus), prior van St-Martens-Bos van 1631-1636 (de Portemont) of van 1630-1635 (D. Palémon), droeg omwille van zijn grote theologische kennis de bijnaam de Theoloog. Hij schreef enkele verweerschriften tegen personen die beweerden dat het koorgebied in de kloosters was ingevoerd voor hen die voor geestelijke functies onbekwaam werden geacht (133).

(131) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 18 (Bundel verscheidene rentenboekjes, 16^e en 17^e eeuw).

(132) LAMALLE: o.c., p. 15, 189.

(133) RAISSIUS: Origines..., p. 43.

Onder zijn prioraat ging de heropbouw van St-Martens-Bos verder. Zo bekostigde het Land van Aalst een cel (134). Ook ontmoeten we onder zijn prioraat een lid van het uitgedreven Engels convent, een zekere Hotton (135). Deze gemeenschap vestigde zich te Nieuwpoort, maar omwille van de armoede aldaar, moest ze in andere huizen een onderkomen zoeken (136).

Ch. 1658 - obiit Domnus Constantinus Bernard, professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Constantinus Bernard, professus van het huis St-Martens-Bos.

In de jaarrekeningen tekende hij Constantius Lenart. Hij was secrista van het convent.

Ch. 1659 - obiit Domnus Henricus van Brusegem, professus Domus Lyrae, alias prior ejusdem Domus (1640-1657) et Domus Sylvae Sancti Martini et Antwerpiensis, habens missam de Beata Maria per totum ordinem.

Henricus van Brusegem, professus van het huis te Lier, ook prior van hetzelfde huis (1640-1657) en van het huis St-Martens-Bos en van Antwerpen. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de hele Orde.

De Portemont stelt het prioraat van Hendrik van Breusegem in St-Martens-Bos van 1627-1631 en D. Palémon van 1625-1630.

Ch. 1661 - obiit Domnus Justus Nockerius (Hocheirus), professus et prior Domus Gandavi, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini, habens missam de Beata Maria per totum ordinem.

Justus Nockerius (Hocheirus), professus en prior van het huis te Gent, ook prior van het huis St-Martens-Bos. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de ganse Orde.

(134) RIJKSARCHIEF. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 41. Register der rekeningen 1625-1637.

Jaar 1633 : « Patria Alostensis dedit nobis per Dominum Damant quaestorem Gerardimontensem pro... cella in ambitu incepta sub auspiciis dictae patriae alostensis... 150 fl. ». In 1634 volgde een nieuwe storting voor de cel.

(135) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 41.

Jaar 1634 : « Venerabilis pater Anglorum misit mihi semel quinquaginta florenos mense octobri 1634 ex quibus recepi viginti florenos quos antea exposuerem pro domino Hetton (Hotton) Restantes autem 30 florenos dati sunt nobis pro quibusdam instrumentis ab hac domo Neoporti deportatis... »

(136) In 1559 werden de kartuziers uit Engeland verdreven, tijdens de vervolging der katholieken, door koning Hendrik VIII ontketend. Enige monniken vestigden zich eerst te Brugge (1559-1578) en dan definitief te Nieuwpoort in 1626, waar de nieuwe kartuize de naam Sheen Anglorum kreeg, herinnerend aan het Engelse moederhuis. Nieuwpoort bleef, zoals de andere kartuizen in ons land, bestaan tot 1783 (ons medege-deeld door kartuizer Frater Anselm Stoen, Bibliothecaris St Hugh's Charterhouse, Partridge Green Horsam Sussex, Engeland).

Justus van Nokere (van den Nockere) was prior van St-Martens-Bos van 1640-1651. In deze data stemmen de Portemont en D. Palémon overeen.

Onder zijn prioraat kwamen er nieuwe cellen bij en de stoffelijke toestand van het huis was toen reeds in die mate verbeterd dat het convent gronden kon aankopen. Tussen 1645-1648 had Nockerius veel hoofdbreken met het inkwartieren van troepen en met de gevolgen hiervan (137).

Ch. 1662 - obiit Domnus Hugo Gesselius, professus Domus Sylvae Sancti Martini, prior Domus monachorum Brugis, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini.

Hugo Gesselius, professus van het huis St-Martens-Bos, prior van Genadedal te Brugge, ook prior van het huis St-Martens-Bos.

Hugo van Gessel legde in St-Martens-Bos zijn professie af op 3 aug. 1637, bij welke gelegenheid zijn oom, advokaat, de som van 606 gulden aan het convent schonk (138). Vóór en ten tijde van prior van Nokere was van Gessel procurator van dit huis. Vervolgens werd hij prior van het convent, dat hij bestuurde, volgens de Portemont en D. Palémon van 1651-1659. Als prior zette hij met vaste hand de wederopbouw van St-Martens-Bos voort. In de tijds-spanne van zijn bestuur besteedde hij 6845 gulden voor het herstellen van kloostergebouwen en hoeven. In 1651 restaureerde hij het hoofdaltaar der kerk en plaatste een nieuw koorgestoelte in het broederskoor (139). In 1652 kwamen vier schilderijen in de kerk, geleverd door de procurator van Lier (140). Op 24 juli 1654 betaalde het convent 137 gulden aan Sr Gillis voor het schilderij van het hoofdaltaar (141). Van St-Martens-Bos vertrok van Gessel als prior naar Brugge.

Ch. 1663 - obiit Domnus Anthelmus Vanden Planchen, professus Domus Sylvae Sancti Martini, vicarius Domus monachorum Brugis.

Anthelmus van der Planchen (van der Plancken), professus van het huis St-Martens-Bos, vicarius van het huis Genadedal te Brugge.

Ch. 1664 - obiit Domnus Gilbertus Byll, professus et antiquior Domus Sylvae Sancti Martini.

Gilbertus Byll, professus en antiquior van het huis St-Martens-Bos.

In de jaarrekeningen van het huis tekende hij Gisbertus Beyl. Hij was ook sacrista.

Ch. 1668 - obiit Domnus Bruno Van Beneden, professus et antiquior Domus Sylvae Sancti Martini.

Bruno van Beneden, professus en antiquior van het huis St-Martens-Bos.

(137) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 13 (Bundel losse stukken, pachten enz., 16^e en 17^e eeuw).

(138) Idem, nr 18 (Bundel renteboekjes 16^e-17^e eeuw).

(139) Idem, nr 44. Register van rekeningen 1654-1661.

(140) Idem, nr 43. Register van rekeningen 1646-1653.

(141) Idem, nr 44.

Ch. 1668 - obiit Domnus Martinus Arents (Arends), professor et procurator Domus Sylvae Sancti Martini.

Martinus Arents (Arends), professor en procurator van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1668 - obiit Domnus Benedictus Franc, professor ejusdem Domus Sylvae Sancti Martini.

Benedictus Franc (Francque?), professor van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1668 - obiit Frater Joannes Martinus van Rode, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Martinus van Rode, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Hij was zonder twijfel een verwant van Jan van Rode die we in 1543, 1554, 1555, 1556 vermeld vinden als ontvanger der stad Geraardsbergen en van Adriaan van Rode in 1608 schepen van dezelfde stad (142).

Ch. 1668 - obiit Frater Joannes Flameng (Flammeius), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Flameng (Flammeius) (Vlaminck, de Vlaminck), donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1669 - obiit Frater Joseph Bruseghem, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Jozef Bruseghem, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Was Jozef van Breusegem verwant met prior Hendrik van Breusegem? Zie doodsbericht, charta 1659.

Ch. 1669 - obiit Frater Anthelmus van den Rede (van den Ode), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Anthelmus van den Rede (van den Ode) donaat van het huis St-Martens-Bos.

Is de naam hier slecht geschreven en kan het soms niet Anthelmus van den Rede zijn? En dan misschien een verwant van Joannes Martinus van Rode? Zie charta 1668.

Ch. 1669 - obiit Frater Guido Mertens, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Guido Mertens, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1669 - obiit Frater Petrus Rorre, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus Rorre, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Zou Rorre soms niet (de) (van den) Borre hoeven te zijn, naam die in St-Martens-Lierde veel voorkomt?

(142) DE PORTEMONT: o.c., T. II, p. 26 en volgende (lijst der schepenen van Geraardsbergen).

Ch. 1672 - obiit Domnus Melchior Reysevels (Reyshewels), professor et antiquior Domus Lyrae, alias prior ejusdem Domus Sylvae Sancti Martini. 1661-.

Melchior Reysevels (Reyshewels), professor en antiquior van het huis te Lier, aldaar prior van het huis (1657-61) en prior van het huis St-Martens-Bos. 1661-.

Melchior Reyshevels — zo is zijn werkelijke naam — was prior van St-Martens-Bos van 1662-1666 (de Portemont) of van 1661-1666 (D. Palémon).

Ch. 1672 - obiit Domnus Michael Simpol, professor et antiquior Domus Sylvae Sancti Martini.

Michael Simpol, professor en antiquior van het huis St-Martens-Bos.

Zou Simpol geen vervorming zijn van de naam de St Pol? (143).

Ch. 1672 - obiit Frater Nicolaus Marchand, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Niklaas Marchand, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1672 - obiit Domnus Gregorius Macquet, professor Domus Sylvae Sancti Martini, vicarius Domus monialium Bruggis.

Gregorius Macquet, professor van het huis St-Martens-Bos, vicarius van het huis der kartuizerinnen (St Anna) te Brugge.

Ch. 1677 - obiit Frater Adrianus Savoye (Sanogse), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Adrianus Savoye (Sanogse), donaat van het huis St-Martens-Bos (144).

Ch. 1678 - obiit Domnus Nicolaus Byl, professor Domus Sylvae Sancti Martini. † 1677.

Niklaas Byl, professor van het huis St-Martens-Bos. Overleed 1677.

In de jaarrekeningen tekende hij Nicolaus Byll, Bilius, Bilys. Was hij een verwant van Gilbertus Byll? Zie charta 1664.

Ch. 1678 - obiit Frater Egidius vanden Bosch, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Egidius van den Bosch (van den Bossche), donaat van het huis St-Martens-Bos.

(143) Zo lag op St-Maria-Lierde de vrijheerlijkheid de St Pol.

(144) Hij kan wel verwant zijn met Claudius de Savoye, schepen der stad Geraardsbergen in 1723, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746 tot 1757. DE PORTEMONT, o.c., T. II, p. 26 en volgende.

Ch. 1679 - obiit Domnus Hugo de Molinghen, professor et prior Domus Leodii, ac convisitator provinciae Teutoniae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini, Lovanii (1673-1677) et Gandavi (- 1673) † 28 Aug. 1678, habens missam de Beata Maria per totum ordinem.

Hugo van Molinghen, professor en prior van het huis te Luik, convisitator van de Dietse provincie, ook prior van het huis St-Martens-Bos, Leuven (1673-1677) en Gent (-1673). Overleed, 28 aug. 1678. Hij heeft een mis van O.L. Vrouw in de hele Orde.

Hugo van Molinghen fungeerde als prior van St-Martens-Bos van 1666-1669 (de Portemont) of van 1666-1668 (D. Palémon).

Ch. 1679 - obiit Domnus Bernardus de Boudt, professor Domus Sylvae Sancti Martini.

Bernardus de Boudt, professor van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1680 - obiit Domnus Andreas Jacobz (Jacobi), professor Domus Sylvae Sancti Martini, alias prior Domus monachorum Brugis.

Andreas Jacobz (Jacobi), professor van het huis St-Martens-Bos, ook prior van het huis Genadedal te Brugge.

Andreas Jacobs was in St-Martens-Bos ook procurator.

Ch. 1680 - obiit Domnus Antonius de Lieu, professor Domus Sylvae Sancti Martini, coadjutor Domus monialium Brugis.

Antonius de Lieu, professor van het huis St-Martens-Bos, coadjutor van het huis der kartuizerinnen St Anna te Brugge.

In St-Martens-Bos was hij ook vicarius en procurator.

Ch. 1680 - obiit Domnus Josephus Rosseels (Rosseoels), professor Domus Sylvae Sancti Martini.

Jozeef Rosseels (Rosseoels), professor van het huis St-Martens-Bos.

Blijkbaar betreft het hier een slechte copie van de naam, die zonder twijfel Rosseels hoeft te zijn. In de jaarafrekeningen tekende hij als sacrista.

Ch. 1682 - obiit Frater Amandus Denis, donatus Domus Monialium Brugis, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini.

Amandus Denis, donaat van het huis der Kartuizerinnen St Anna te Brugge, hospes in het huis St-Martens-Bos.

Amandus Denis (Denijs), donaat van St Anna te Brugge, werd naar het

huis van Antwerpen gestuurd en vervolgens naar St-Martens-Bos waar hij, naar de prior getuigt, zeer godvruchtig overleed (145).

Ch. 1683 - obiit Domnus Emmanuel Georgii, professor Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in Domo Lyrae, alias vicarius Domus monialium Brugis.

Emmanuel Georgii, professor van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis van Lier, ook vicarius van het huis der kartuizerinnen St Anna te Brugge.

In de jaarafrekeningen van St-Martens-Bos, waar hij als vicarius optrad, tekende hij Emmanuel Georgy. Wellicht kan zijn familienaam de Vlaamse naam Joris zijn die in de streek van St-Martens-Lierde nog voorkomt.

Ch. 1685 - obiit Domnus Joannes de Hammis (de Harmis), professor et procurator Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes de Hammis (de Harmis), professor et procurator van het huis St-Martens-Bos.

In de jaarafrekeningen tekende hij Joannes van der Hammeye.

Ch. 1688 - obiit Domnus Augustinus Van den Wijngaerde, professor et vicarius Gandavi, alias prior ejusdem Domus, et Sylvae Sancti Martini et Lovanii.

Augustinus van den Wijngaerde, professor en vicarius van het huis te Gent, prior van hetzelfde huis, prior van het huis St-Martens-Bos en Leuven.

De Portemont citeert hem als prior van St-Martens-Bos van 1669-1677 en D. Palémon van 1668-1677.

Ch. 1693 - obiit Domnus Gommarus Vanden Eynde, professor Domus Lyrae (professor Capellae) prior Domus Sylvae Sancti Martini (ex procurator Capellae, ch. 1683-1692. † 18 Aug.).

Gommarus vanden Eynde, professor van het huis te Lier (professor van het huis O.L. Vrouw Kapelle, Herne), prior van het huis St-Martens-Bos (oud procurator van O.L. Vrouw Kapelle, Herne. chartae 1683-1692, † 18 aug.).

Van den Eynde was prior van St-Martens-Bos van 1683-1692 (de Portemont en D. Palémon). Hij begon zijn prioraat aldaar toen heel de streek werd platgelopen en geplunderd door de troepen van de Franse Koning Lodewijk XIV. De bevolking uit de omgeving van de kartuize zocht onderkomen, vele met have en goed, in het klooster. Ze betrokken er alle mo-

(145) d'YDEWALLE: o.c., blz. 228.

(146) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 48. Register van rekeningen 1680-1688. De rekening van 1684 geeft een lijst van deze vluchtelingen in de kartuize. Ze kwamen meest van St-Maria-Lierde.

gelijke plaatsen : cellen, kamers, zolders (146). Een brieffragment (147) van 1692 vertelt : « ... dat wij hier noch al in de fransche miserien en hoorloghen ligghen, en in het jaer 1690, soo wiert het klooster gheplundert, en alle de om-
ligghende personen en wij, hebben aldaer verloren al dat sy hadden ». De Franse soldaten plunderden St-Martens-Bos van 28 tot 30 sept. 1690. Vele kunststukken verdwenen toen (148).

Ch. 1695 - obiit Domnus Hugo Gaetorius, professus et prior Domus Bruxellae visitator provinciae Teutoniae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini (165.-1661), Lyrae, Antwerpiae et Diestensis. Habens per totum ordinem plenum monachatum, missam de Beata Maria et anniversarium sub 4 Januarii.

Hugo Gaetorius, professus en prior van het huis te Brussel, visitator der Dietse provincie, ook prior van het huis St-Martens-Bos (165.-1661), prior van het huis te Lier, Antwerpen en Diest. Hij heeft in de hele Orde het volle monachaat, een mis van O.L. Vrouw en een jaargetijde op 4 januari.

Hugo Gaethovius (Gaethoven, Gaethovy, Gaethoffs, van Gaethoven) was prior van St-Martens-Bos, volgens de Portemont, van 1659-1662, en volgens D. Palémon, van 1659-1661.

Ch. 1696 - obiit Domnus Petrus Elbrecht, professus et antiquior Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus Elbrecht, professus en antiquior van het huis St-Martens-Bos.

Hij ondertekende de jaarafrekeningen als sacrista en ook als procurator van dit huis onder de naam Petrus Ebberecht.

Ch. 1696 - obiit Frater Cornelius Brastman (Kaeckman), donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Cornelius Brastman (Kaeckman), donaat van het huis St-Martens-Bos.

(147) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 15 (Bundel losse stukken 17^e en 18^e eeuw).

(148) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 15.
« Antoon van den bossche, glase maecker ende meester tot Gheersberghen » die na de Franse baldadigheden de schade kwam opnemen, vertelt ons in zijn beschrijf der schade : « Ick ghetuyghe ende attestere dat ick ter versoucke vanden E.H. Prior van de Chartroisen van S. Martens bosch hebbe gevisiteert ende gepresen de schade die in de twee fourageringhen by de Franschen ghedaen syn in de glasen van 't clooster, soo heb ick gevonden datter uuyt syn ghesmeten in den grooten pandt negentwintich groote vensters ende in d'andere vensters syn gebrocken ses hondert ende in de dertich ruyten, moetende boven dien wel veertich herloot worden welcke reparatie niet en kan gheschieden minder als hondert seshien gulden ende V stuyvers. In de cellen van de religieusen heb bevonden over de ses ponden grooten schade en voders de schae in de glasen van de groote bouw ende vrouwenquartier ende neerhof samen met dandere schade gheestimeert onder de twee hondert gulden brabant gelt niet en kan gherepareert worden... »
DE PORTEMONT : o.c., p. 344.

Ch. 1709 - obiit Domnus Hugo Piroto, professus Domus Gandavi, prior Domus Lyrae (1708-) alias domus monachorum Brugis (- 1702) et Sylvae Sancti Martini. (1702-).

Hugo Piroto, professus van het huis te Gent, prior van het huis te Lier (1708-), ook prior van het huis Genadedal te Brugge (-1702) en van het huis St-Martens-Bos (1702-).

Het prioraat van Hugo Piroto te St-Martens-Bos liep, volgens de Portemont en D. Palémon, van 1702-1706.

Ch. 1709 - obiit Domnus Franciscus Tau (Tou), professus Domus Bruxellae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini et vicarius domus Monialium Brugis.

Franciscus Tau (Tou), professus van het huis te Brussel, ook prior van het huis St-Martens-Bos en vicarius van het huis der kartuizerinnen St Anna te Brugge.

De Portemont en D. Palémon dateren zijn prioraat in St-Martens-Bos van 1692-1697.

Ch. 1714 - obiit Domnus Hieronimus vanden Kerchove, professus et prior Gandavi, convisitator provinciae Teutoniae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini, Antwerpiae et Brugis, habens missam de Sanctissimo Namine Jesu et alia de Beata Maria per totum ordinem.

Hieronimus van den Kerckhove, professus en prior te Gent, convisitator der Dietse provincie, ook prior van het huis St-Martens-Bos, prior van het huis te Antwerpen en Brugge. Hij heeft een mis van de Allerheiligste Naam van Jezus en een mis van O.L. Vrouw in de hele Orde.

Hieronimus van den Kerkchove (Ironimus Keerckhoven) was prior van St-Martens-Bos van 1677-1683. De Portemont en D. Palémon zijn eensluidend in deze datering. Hij bracht de materiële gang van het huis terug op dreef. « Eerst ten tyde vant prioratschap vanden Eerw. Heere Hieronimus Kerckhoven die dit huys door syne sorghvuldigheyt tusschen veul oorloghsche miserien met de gratie Godts, heeft uuyt syne als uuyterste ellende heeft begost te trecken, niet alleen ghesuyvert van schulden maer oock in inkomen vermeerdert en als hersteldt. Item anno 1683 per capitulum Generale ghesteldt synde prior van Antwerpen heeft ghelaeten in casse de somme van 1348 guldens (149). »

Ch. 1714 - obiit Domnus Anthelmus de Veltterra, professus Domus monachorum Brugis, alias prior ejusdem, et Domus Sylvae Sancti Martini, et Neoporti, qui ultra 52 annos laudabiliter vixit in ordine.

(149) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 15 (klein register der goederen, jaar 1676).

Anthelmus de Velterra, professor van het huis Genadedal te Brugge, ook prior van dit huis, en prior van het huis St-Martens-Bos en van Nieuwpoort. Hij leidde een meer dan 52 jaren lovenswaardig kloosterleven.

Anthelmus tekende de jaarafrekeningen van St-Martens-Bos als Anthelmus de Veltere, in hoedanigheid van vicarius.

Ch. 1720 - obiit Domnus Antonius Demay (de May), professor Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in Domo Brugis.

Antonius Demay (de May), professor van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis te Brugge.

Antonius de Mey is jong gestorven want in 1712 werd hij priester gewijd.

Ch. 1720 - obiit Frater Joannes Van Damme, donatus Sylvae Sancti Martini.

Joannes van Damme, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1721 - obiit Frater Nicolaus Claerwaner, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Niklaas Claerwaner, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1721 - obiit Domnus Joannes Baptista van Horenbeeke, professor et coadjutor domus Gandavi, alias prior Domorum Neoporti, Sylvae Sancti Martini et Brugis, qui 50 annis laudabiliter vixit in ordine.

Joannes Baptista van Hoorenbeeke, professor en coadjutor van het huis te Gent, ook prior van het huis van Nieuwpoort, St-Martens-Bos en Brugge. Hij leidde 50 jaren lovenswaardig kloosterleven.

De Portemont en D. Palémon dateren zijn prioraat in St-Martens-Bos van 1699-1702.

Ch. 1723 - obiit Domnus Joannes Baptista Doemens, professor Domus Sylvae Sancti Martini.

Joannes Baptista Doemens, professor van het huis St-Martens-Bos.

J.B. Doemen is ook in St-Martens-Bos procurator geweest. In 1702 of 1703 ging hij over naar Brugge om dan in 1707 naar St-Martens-Bos terug te keren. Op 24 juli 1706 sloot hij met landmeter Filip Nollet en de drukker Paulus Roose van Brugge het contract af voor de uitgave van « De Spieghel der Landmeters » (150). Martinus van Dijke, koster van Moerbeke bij Geraardsbergen en landmeter, leerling van Doemen, heeft zijn « Preuve der Landmeters » aan de hand van de Spiegel opgesteld. Jan Vaerman, geboortig van

(150) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 71 (Bundel processtukken 16^e, 17^e en 18^e eeuw). Copie van 't kontrakt.

Erembodegem, wiskundige, zou, naar het oordeel van sommigen, zijn Academia door plagiaat uit beide voornoemde werken, hebben samengesteld (151).

Ch. 1725 - obiit Frater Petrus Bernard, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Petrus Bernard, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1726 - obiit Domnus Benedictus Germees, professor Domus Sylvae Sancti Martini, qui 56 annis vivit in ordine laudabiliter.

Benedictus Germees, professor van het huis St-Martens-Bos. Hij leefde 56 jaar op lovenswaardige wijze in de Orde.

Hij ondertekende de rekeningen als Benedictus van Germes, Germes, Germees.

Ch. 1731 - obiit Frater Gillis, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Gillis, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Hij is «broeder Gilis van Boxstale Donaat» die in 1719 als sterfelijk laat van kartuizergoed optrad.

Ch. 1737 - obiit Domnus Athelmus Vander Trappen, professor Domus Sylvae Sancti Martini, qui ultra 50 annos laudabiliter vixit in ordine.

Anthelmus van der Trappen, professor van het huis St-Martens-Bos. Hij leidde een meer dan 50 jaren lovenswaardig kloosterleven.

Hij ondertekende de jaarafrekeningen als procurator en ook als infirmarius, of ziekenverzorger van het huis.

Ch. 1738 - obiit Domnus Hugo Van Halle, professor Domus Sylvae Sancti Martini, qui ultra 50 annos laudabiliter vixit in ordine.

Hugo van Halle, professor van het huis St-Martens-Bos. Hij leefde meer dan 50 jaar op lovenswaardige wijze in de Orde.

In de jaarafrekeningen tekende hij als procurator en als sacrista.

Ch. 1739 - obiit Domnus Bruno Van Damme, professor et Correrius ac alias prior Domus Sylvae Sancti Martini (1709-1738).

Bruno van Damme, professor en eerste procurator van de kartuziers in Correria (Italië), ook prior van het huis St-Martens-Bos (1709-1738).

(151) GAUBLOMME Valère: Beknopte Geschiedenis van Erembodegem. Uitgave Het Land van Aalst, 1950, blz. 146.

In het bepalen van zijn prioraat in St-Martens-Bos stemmen de Portemont en D. Palémon overeen, namelijk van 1709-1738. Hem dankt St-Martens-Bos de bouw van een nieuwe kerk die thans, sedert de afschaffing, parochiekerk van St-Martens-Lierde is. Op 17 maart 1722 richtte hij en het convent een smeekschrift naar de Grande Chartreuse, waarin ze kloegen over de slechte toestand hunner kerk, en vroegen eiken te mogen verkopen en geld te lenen voor het bouwen ener nieuwe kerk. Op 6 mei 1722 schonk de Grande Chartreuse toelating (152). Op 8 aug. 1728 werd de kerk door de kardinaal van Mechelen gewijd (153). De wapenschilden van de weldoeners der nieuwe kerk prijken nog in het interieur van de kerk, waaronder de voornaamste : van Mgr de Smet, bisschop van Gent, Mgr van de Vijvere, pronot. apost. bestuurder van Poortakker te Gent, baron Triest, Damman, Boele; op de sacristieduren deze van kardinaal graaf de Bossu d'Alsace en Mgr van Susteren, bisschop van Brugge. Nog voor de oude kerk kocht de prior schilderijen : in 1714 een te Antwerpen, in 1717 tien te Brussel (154). De meubels van de oude kerk verhuisden naar elders; het hoofdaltaar ging in 1725 naar het nonnenklooster van Vloesberg, twee andere altaren in 1729 naar de kerk van Ronse, nog twee altaren in 1743 naar de kerk van Waarbeke en het oud schrijnwerk naar de kerk van Denderwindeke (155). Ook deed van Damme grondige herstellingen uitvoeren aan de ruim twee kilometerlange waterleiding (156).

Ch. 1740 - obiit Domnus Guillelmus Damman, professus Domus Sylvae Sancti Martini, alias prior ejusdem Domus et Domorum Gandavi, Brugis, qui ultra 50 annos laudabiliter vixit in ordine.

Willem Damman, professus van het huis St-Martens-Bos, ook prior van hetzelfde huis en van de huizen te Gent en Brugge. Hij leefde meer dan 50 jaar op lovenswaardige wijze in de Orde.

Damman was procurator van St-Martens-Bos van 1691-1706, en prior aldaar van 1706-1709, dit én volgens de Portemont én D. Palémon.

Hij behoorde tot het adelijk geslacht Damman de Roelins (157). Te oordelen naar de correspondentie (158) die M.F. Damman de Roelins, uit Gent, broer van Willem, voerde met Bruno van Damme, opvolger van Willem als prior van St-Martens-Bos, moet Willem niet alleen in St-Martens-Bos moeilijkheden gehad hebben in het beheer, maar ook elders. In een brief van 1730 (datering ?) schreef M.F. Damman : « naer het afstellen van mijn broeder anno 1723... ». Is dit afstellen gebeurd te Gent of te Brugge ? Verder nog in een brief van 10 maart 1730 : « al ist dat mijn broeder uut de provincie is ». Waar buiten de provincie werd Willem Damman heengezonden ? Desbetreffende ontdekten we niets. Zeker weten we dat hij in dit nieuw verblijf als coadjutor fungeerde. Wat blijkt uit de brief van 13 sept. 1730, met de copie van een vermaning uitgaande van de Overheid der Orde, waarin Willem Damman

- (152) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 13 (Bundel losse stukken van 17^e en 18^e eeu).
- (153) Idem, nr 1 (Bundel historische nota's).
- (154) Idem, nr 62 (Bundel rekeningen 17^e en 18^e eeuw).
- (155) Idem, nrs 50 en 51 (Rekeningen).
- (156) Idem, nr 62. Jaar 1718 : « ... ghegeven aen den potbacker tot Gheersberghen over het backen van 421 voeten herden buysen tot de fonteyne... »
- (157) De Damman's volgden de Mastaing's op als heren van Hemelveerdegem. De laatste van deze familietak, Margaretha Damman, stierf ongehuwd en het dorp kwam onder de heren van Boelare. Margaretha was weldoenster van St-Martens-Bos. Ze liet haar wapenschild in de nieuwe kerk plaatsen.
- (158) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos, nr 12 (Bundel losse stukken, 16^e en 17^e eeuw).

aangezet werd, zich met de zaken van andere huizen niet te bemoeien en zich rustig te houden (159).

Ch. 1741 - obiit Domnus Jacobus Boele, professus et coadjutor Domus Sylvae Sancti Martini.

Jacobus Boele, professus en coadjutor van het huis St-Martens-Bos.

Jacobus Boele stamde uit de Gentse adellijke familie Boele (160) en was waarschijnlijk de broer, of althans nauw verwant met Petrus Boele, procureur van de Raad van Vlaanderen, die in dezelfde tijd leefde, en met wie prior Bruno van Damme, ten tijde van de bouw der kerk, correspondeerde.

Ch. 1742 - obiit Domnus Jacobus Hoebens, professus Domus Gandavi, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini, alias vicarius monialium Brugis.

Jacobus Hoebens, professus van het huis te Gent, hospes in het huis St-Martens-Bos, ook vicarius van de kartuizerinnen te Brugge.

Ch. 1743 - obiit Domnus Stephanus Mattens (Mattews), professus Domus Sylvae Sancti Martini.

Stephanus Mattens (Mattews), professus van het huis St-Martens-Bos.

Hij was ook vicarius in hetzelfde huis.

Ch. 1744 - obiit Domnus Joseph Engelgrave, professus et prior Domus Bruxellarum et a 42 annis visitator provinciae Teutoniae, alias prior Domorum Capellae et Sylvae Sancti Martini (1697-1699). Habens per totum ordinem plenum monachatum, missam de Beata Maria, anniversarium sub 24 Martii.

Jozef Engelgrave, professus en prior van het huis te Brussel en op 42-jarige leeftijd visitator van de Dietse provincie, ook prior van de huizen van O.L. Vrouw Kapelle (Herne) en St-Martens-Bos (1697-1699). Hij heeft in de hele Orde het volle monachaat, een missa van O.L. Vrouw en jaargetijde op 24 maart.

De Portemont en D. Palémon geven voor zijn prioraat in St-Martens-Bos dezelfde jaren aan : 1697-1699. Hij was Antwerpenaar. Als prior van het huis te Brussel koesterde Engelgrave in 1718 het plan de werken van Dionysius de Kartuizer uit te geven. De naijver van de Parijse kartuziers hebben hem dit verhinderd. Zo zijn sedertdien werken van Dionysius onherroepelijk verloren gegaan (161).

(159) Idem, nr 12 : « Praecipimus domino Guillelmo Damman, ibidem coadjutori, et professo domus Sylvae Sancti Martini, ut nec suae professionis nec aliarum domorum negotiis se immiscat, sed quiete vivat ».

(160) Deze familie liet haar wapenschild in de nieuwe kerk plaatsen.

(161) AUGER A. : Etude sur les mystiques des Pays-Bas au Moyen Age. Mémoires couronnées et autres mémoires... Académie Royale. Tome XLVI, Brux. 1892, p. 313.

Ch. 1745 - obiit Domnus Franciscus de Labye, professor Domus Sylvae Sancti Martini, prior Domus Lyrae.

Franciscus de Labye, professor van het huis St-Martens-Bos, prior van het huis te Lier (162).

Ch. 1745 - obiit Frater Gabriel Lippens, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Gabriël Lippens, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1747 - obiit Frater Michael van der Aa, donatus Domus Sylvae Sancti Martini, qui 56 annis laudabiliter vixit in ordine.

Michaël van der Aa, donaat van het huis St-Martens-Bos, die 56 jaar lovenswaardig kloosterleven leidde.

Ch. 1750 - obiit Domnus Petrus Muynck, professor et coadjutor Sylvae Sancti Martini.

Petrus de Muynck, professor en coadjutor van het huis St-Martens-Bos.

Petrus de Muynck zag het levenslicht te St-Martens-Lierde op 28 maart 1701. Hij was de zoon van Carolus de Muynck en Fransisca van de Velde (163). Hij werd te Brugge onderdiaken gewijd door Mgr van Susteren, bisschop van Brugge en kanselier van Vlaanderen. Carolus de Muynck, zijn vader, was geneesheer te St-Martens-Lierde. In de nieuwe kartuizerkerk van 1728 prijkt thans nog zijn blazoën (164).

Ch. 1750 - obiit Domnus Egidius Timmermans, professor Domus Capellae, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini.

Egidius Timmermans, professor van het huis O.L. Vrouw Kapelle (Herne), hospes in het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1752 - obiit Domnus Dionysius Magermans, professor et sacrista in Domo Sylvae Sancti Martini.

Dionysius Magermans, professor en sacrista in het huis St-Martens-Bos.

Hij was ook vicarius van dit huis.

Ch. 1752 - obiit Frater Bruno Blomme, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Bruno Blomme, donaat van het huis St-Martens-Bos.

(162) Was hij verwant met Jonker Philippus de Labie die we als schepen van Geraardsbergen aantreffen in 1731, 1732, 1744, 1745, 1746, 1748 en 1749; 1750, 1751, 1752, 1753? DE PORTEMONT, o.c., T. II, p. 26 en volgende.

(163) KERKARCHIEF ST-MARTENS-LIERDE. Doopregisters.

(164) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 50. Register van rekeningen 1702-1738.

Jaar 1725: «ontfanghen van d'heer Carolus De Muynck over het stellen van zijn waepen ofte memoriale in de nieuwe kercke».

Ch. 1753 - obiit Frater Ursmarus Van der Donck, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Ursmarus van der Donck, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1758 - obiit Domnus Amandus Servaes, professor et prior Domus Sylvae Sancti Martini (ch. 1752-57) alias Domus Capellae 1745-52.

Amandus Servaes, professor en prior van het huis St-Martens-Bos (charta 1752-57), ook prior van het huis O.L. Vrouw Kapelle (Herne) 1745-52.

Servaes was geboortig van St Amands. De Portemont vermeldt hem als prior van St-Martens-Bos: 1752-1756 en D. Palémon: 1752-1757. Vóór zijn prioraat aldaar was hij ook procurator van het huis.

Ch. 1763 - obiit Domnus Antonius de Backer, professor et prior Domus Bruxellarum, visitator provinciae Teutoniae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini (1738-1744) habens per totum ordinem plenum monachatum, missam de Beata et anniversarium, 3 Oct.

Antonius de Backer, professor en prior van het huis te Brussel, visitator van de Dietse provincie, ook prior van het huis St-Martens-Bos (1738-1744). Hij heeft in de hele Orde het volle monachaat, een mis van O.L. Vrouw en jaargetijde, 3 okt.

Volgens de Portemont en D. Palémon was hij prior van St-Martens-Bos van: 1738-1744.

Ch. 1765 - obiit Domnus Bernardus Garemin, professor Gandae, hospes in Domo Sylvae Sancti Martini, alias prior Dommorum monachorum Brugis et Gandavi.

Bernardus Garemin, professor van het huis te Gent, hospes in het huis St-Martens-Bos, ook prior der huizen Genadedal te Brugge en te Gent.

Ch. 1766 - obiit Domnus Bruno Pede, professor et antiquior Bruxellarum, prior Domus Capellae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini (ch. 1744-1756).

Bruno Pede, professor en antiquior van het huis te Brussel, prior van het huis O.L. Vrouw Kapelle (Herne), ook prior van het huis St-Martens-Bos (charta 1744-1756).

De Portemont en D. Palémon citeren zijn prioraat in St-Martens-Bos: 1744-1752.

Bruno Pede werd geboren te Brussel. Bij zijn intrede te Brussel veranderde hij zijn naam Willem in deze van Bruno. Als prior van St-Martens-Bos verwisselde hij in 1752 met deze van Herne, Servaes, die naar St-Martens-

Bos kwam. Te Herne schreef hij zijn « Series monachorum » van dit huis (165). Hij overleed aldaar in 1765. Als prior van St-Martens-Bos voerde hij een vinnige strijd tegen de misbruiken die voortvloeiden uit het mishoren der dorpelingen in de kartuizerkerk. De brief desbetreffende, gericht aan de Grande Chartreuse (166) getuigt van zijn doordrijvend karakter. De getroffen maatregelen, die hij in bedoelde brief van 2 nov. 1749 aan zijn overheid meedeelde, hebben hem veel last met de Lierdenaars bezorgd. Ook onder zijn prioraat aldaar, voelde het huis de gevolgen van de oorlog tussen Frankrijk en Maria-Theresia aan de tand. In juni-juli 1745 macheerde het Franse leger onder commando van de maarschalk van Saksen over Vloesberg, Nederbrakel, Parike en Zarlardinghe naar St-Martens-Lierde. Koning Lodewijk XV, zijn zoon de dauphin en zijn hof, arriveerden op 6 juli 1745 in St-Martens-Bos en logeerden er een paar dagen (167). St-Martens-Bos heeft veel geleden door schade en leveringen aan het Franse leger. Wat klaar te lezen staat in de correspondentie die Pede met de Franse legeraanvoerder voerde (168). Eigenaardig doet het toch wel aan dat de kartuize zich reeds een paar maand op voorhand heeft voorbereid op dit koninklijk bezoek (169). Pede voltooide het interieur der kerk (170).

Ch. 1768 - obiit Frater Josephus de Chamver, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Jozef de Chamver, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1771 - obiit Domnus Alexander de Travers, professor Domus Bruxellarum, prior Sylvae Sancti Martini. (5 okt. 1761-1770).

Alexander de Travers, professor van het huis te Brus-

(165) Is opgenomen in LAMALLE, o.c.

SCHOLTENS H.J.J.: De litteraire nalatenschap der kartuizers in de Nederlanden..., blz. 42.

(166) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 65 (Bundel briefwisseling, 16^e, 17^e en 18^e eeuw).

(167) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 51 (Register van rekeningen 1737-1748).

Jaar 1745: « item ontfanghen voor stroot voor de peerden vanden Coninck van Vrankerijck Ludovicus den XV die hier met synen sone den dauphin den 6 julii is aen gecommen ende twee nachten geslaapen hebben met geheel hun hof, het leger hier in de ronde gecampeert synde... »

(168) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 65.

Zo b.v. aan intendant de Sochelles en Fumeron Réfferrière. In een brief ter gelegenheid van Nieuwjaar (1746?) schreef Pede aan Mr. de Chateau-Giron over het convent: « qui va a grand pas à sa ruine ». Ook met Nieuwjaar aan markies Dauvet, brigadier der Franse legers, die in St-Martens-Bos 50 dagen lang ingekwartierd lag: « ... pour nouvelles, que vos chartreux de Bois St Martin sont aux abois ». In een ander stuk uit dezelfde bundel lezen we dat de kartuize 4000 guldens hoefde te lenen om de communauteit het levensonderhoud te kunnen verzekeren (uit smeekschrijf van 1753).

(169) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 51. « mey 11 (1745), item gegeven aen jooris Geerardi over het schilderen van 24 wapenen des Koninckx van vrankrijcke... 10-3-0 ».

(170) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 52 (Register rekeningen 1738-1768).

Het hoofdaltaar en koorboisering in Louis XV stijl of Rococo bestaan nog in de huidige parochiekerk.

Het snijwerk van het tabernakel (1742) is van de hand van de Coninck; het hoofdaltaar (1743) van Tibaut en broer.

sel, prior van St-Martens-Bos (5 okt. 1761-1770).

De Portemont citeert hem als prior: 1760-1770 en D. Palémon: 5 okt. 1761-1770.

Onder zijn prioraat werd aanvang gemaakt met het vervangen der oude kloostergebouwen door nieuwe. Zo b.v. de poort en bijhorende gebouwen, die nog bestaan. J.B. Simoens had de leiding dezer werken (171). In 1764 werkte in de kartuize schilder P.J. Tassaert uit Brussel (172).

Ch. 1771 - obiit Domnus Joannes Baptista de Naeyer, professor Domus Sylvae Sancti Martini, hospes in Domo Gandavi.

Joannes Baptista de Naeyer, professor van het huis St-Martens-Bos, hospes in het huis te Gent.

Ch. 1772 - obiit Domnus Bernardus Dheyne, professor et antiquior Domus Sylvae Sancti Martini, qui 55 annis laudabiliter vixit in ordine.

Bernardus d'Heyne, professor en antiquior van het huis St-Martens-Bos, die 55 jaren lovenswaardig kloosterleven leidde.

Bernardus d'Heyne was de zoon van Louis d'Heyne (173), heer van Waterdijk, Leeuwergem en Elene. Hij werd, als derde van tien kinderen, geboren op 3 maart 1697. Het doopsel ontving hij in de St Baafskathedraal te Gent.

In de jaarafrekeningen van het huis tekende hij als sacrista. Bij de bouw der nieuwe kerk liet de familie d'Heyne haar wapen in de kerk plaatsen.

Ch. 1780 - obiit Frater Christianus de Bruyne, donatus Domus Sylvae Sancti Martini.

Christianus de Bruyne, donaat van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1786 - obiit Domnus Antonius Vander Elst, professor Domus Sylvae Sancti Martini.

Antonius van der Elst, professor van het huis St-Martens-Bos.

Hij was procurator en vicarius van dit huis.

(171) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, nr 62 (Bundel rekeningen, 17^e en 18^e eeuw).

(172) Waarschijnlijk zijn van hem de nog in de parochiekerk bewaarde grote schilderstukken, links en rechts bij het inkomen der kerk.

(173) Na de dood van Jan Adriaan de Lannoy, heer van Leeuwergem en Elene, kwamen deze heerlijkheden aan messire Louis François d'Heyne, heer Waterdijk. Op 28 maart 1708 nam hij bezit der heerlijkheid Elene. Louis d'Heyne, vader van kartuizer Bernardus d'Heyne, was de zoon van Pasquier en Maria Adriaensens. Hij huwde op 26 dec. 1693 met Jeanne Alexandrine Billet, dochter van J.B., schepen der keure van Gent, en van Maria van Lansberghe (deze laatste was door huwelijk verwant met de familie de Ghellinck). Jeanne Theresia d'Heyne, zuster van de kartuizer huwde te Gent in 1725 met messire Emmanuel Ignace graaf d'Hane, heer van Nieulandt (GERARD: Histoire des anciennes seigneureries de Leeuwergem et d'Elene, p. 53-54).

Ch. 1791 - obiit **Domnus Martinus Melaerts, professor Domus Lyrae, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini (dec. 1757-61- 5 dec), Lovanii, et Gandavi neonon visitator provinciae Teutoniae.**

Martinus Melaerts, professor van het huis van Lier, ook prior van het huis St-Martens-Bos (dec. 1757-61 - 5 dec.), van Leuven en Gent, eveneens visitator der Dietse provincie.

De Portemont vermeldt hem prior van St-Martens-Bos van 1756-1760 en D. Palémon van 1757-1761.

Ch. 1791 - obiit **Domnus Bruno Cordier, professor et vicarius Domus Sylvae Sancti Martini.**

Bruno Cordier, professor en vicarius van het huis St-Martens-Bos.

Ch. 1794 - obiit **Domnus Joannes Van Bever, professor Domus Bruxellae, prior Domus Brugis, alias prior Domus Sylvae Sancti Martini. (20 aug. 1770-1780).**

Joannes van Bever, professor van het huis te Brussel, prior van het huis te Brugge, ook prior van het huis St-Martens-Bos (20 aug. 1770-1780).

De Portemont en D. Palémon vermelden hem als prior van St-Martens-Bos van 1770-1780.

IV. Addenda

Als addenda citeren we de namen van enkele overledenen, zo leken als kloosterlingen, die zonder twijfel in een volledig bijgehouden necrologium, obituarium of in de graflijsten van het convent, vermeld zijn geweest. Zo b.v. de bizonderste weldoeners van het huis, waarbij heel zeker gerekend mogen worden deze personen die in de kerk der kartuize hun laatste rustplaats hebben gekozen.

1350 ... .. Bij testament van 9 April 1350 bepaalde **Margaretha Lenten, dochter van den Hede, echtgenote van Claus van der Heiden**, haar begraafplaats in de kerk der kartuize en schonk het convent een jaarlijkse aalmoes van 48 s. par. erfelijke renten op haar goed.

« ..... Ic, Magriete Lenten, dochter van den Hede, Claus wijf van der Heide ..... Voort so kiesic mine sepulture in den clooster van den Tsartrousen van den Bossche van Sente Martins-Lierde, ende wille ende eesch(e) ende beghare uut mi selven ende uut elniemene an den prior ende 't convent van den selven stede, dat si mi graven in haren clooster vorseit; ende ic wille, so waer dat ic sterve, dat men minen lichame h(a)le ende daer voere ende elnieuwens, ende ware dat sake, dat myn oer niet en dade no doen ne wilde,

so willic, so begaric, dat myn testamenteres minen lichame ten Tsartrousen doen voeren ende mi daer graven; ende ware dat sake, dat myn testamenteres niet doen en woude, so willic, so begharic, dat die Tsartrousen vorseit minen lichame doen halen up de cost van minen goede. Voort so willic, dat myn testamenteres doen in den clooster vorseit myn uutvaert tamelike na minen staet. Voort so ghevic den clooster van den Tsartrousen van Sente-Martins-Lierde vorseit over mine ziele ende over mins vader ziele ende over mire moeder ziele ende over mins mans ziele ende over al mire vrienden zielen, ende omdat wi sullen wesen deelachtech an al die bedinghe ende weldaden, die men in den clooster ewelike doen sal. 30 s. par. jaers erfelijke renten». Rente op haar goed op de Molenheide (Moelneheide) te Erwetegem, verder nog 18 s. par. op haar ander goed (174).

1356 ... .. Bij testament van 7 Mei 1356 koos **Bernard van Brakele** zijn laatste rustplaats in de kerk der kartuize, in het koor.

« ..... ic, Bernaert van Brakele, Rogiers sone wilen was van Brakele, sciltcnapc, ... ende minen lichame bevele ic ter erden, daer hi toebehoert, ende beheere ende wille, dat hij ter erden ghedaen werde ende begraven ten Bossche in der Sarterousen kerke binnen der doren van den coere, daer ic mine sepulture ghecoren hebben ende noch kiesse, sonder wederroupen... » « ..... Voert so hebbic ghegheven ende gheve den prioer ende den convente van den Tsaerterousen ten Bossche van Sente-Martins-Lierde twintech pont jaerlike emmermeer ende euwelike, omme de sustinancie van eenen monic, die ic beheere, ende zy sculdech zyn te ontfane met hemlieden in haren cloestre... » (175).

1411 ... .. Ir. Januari 1411 (n.s.) amoritiseerde **Jan zonder Vrees, hertog van Boergondie** de 8 bunders land met de twee fonteinen. Als tegenprestatie hiervoor bepaalde de hertog:

« Et parmi ce lesdiz Religieux et leurs successeurs residens ou dit monastere seront tenuz de faire et celebrer chascun an le XIII me jour de Janvier tant et si longuement quil plaira a nostre seigneur Jhesu Christ que nous aions vie naturele ou corps une messe du saint esperit solennele et a note et de prier continuelment pour nous et quant nous serons devie de ce siecle mortel seront semblablement tenuz de dire et celebrer chascun an a perpetuite pour le salut et remede de nosdiz predecesseurs de nous et de noz successeurs a tel jour comme nous trespasserons une messe solennele et a note de Requiem... » (176).

1417 ... .. Bij akte van 17 Maart 1417 (n.s.) schonk **Jan zonder Vrees, hertog van Boergondie** amorisatie van goederen der kartuize ten belope van jaarlijks 200 Franse kronen: opbrengst. De oorkonde hiervan vertelt ons verder:

« Ils nous ont liberalment et de leur propre mouvement (= kartuizers.

(174) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos. Oorkonden. Supplement. Oorkonde 9 april 1350.

(175) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos. Oorkonden. Verkoop de Portemont nr 2822. Oorkonde 7 mei 1356. Ongezegelde copie van 3 aug. 1361.

GAUBLOMME Valère: Twee testamenten van Bernard van Brakele (publikatie van de volledige tekst). Het Land van Aalst, jg. IV, 1952, nr 4, blz. 173-184.

(176) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde januari 1411 (n.s.). Zie ook nota nr 34.

Nota v.d. schrijver) présenté sonsenti donné et ottroyé deux messes solempnelles chascun an lesquelz don et grace nous avons accepté beingnement et ordonné et ordonnons lune des mors estre faite chascun an au XXVe jour doctobre et lautre du asint esperit au VIIIe jour denovembre pour le salue des ames de nous prededesesseurs de nous de noz hoirs et successeurs... » (177).

In het lastencohier der afschaffing ten jare 1783 staan beide missen als jaargetijden aangetekend. De pastoor der parochie nam de exoneratielast ervan over (178).

1441 ... Op 12 aug. 1441 schonken **Petrus van Reyngersvliete, heer van Boelare, Beer van Vlaanderen, heer van Schendelbeke en zijn vrouw Margaretha van Halewijn** aan St-Martens Bos vier bunder land op Deftinge met het inzicht beide begraven te mogen worden in de kartuize (179). Het lastencohier der afschaffing spreekt van eer. jaargetijde met vigilien voor de familie van Pierre de Reyngersvlied en zijn vrouw, voor het afstaan aan de kartuize van 30 bunders op Smeerebbe. De pastoor nam de exoneratie ervan ook over (180).

1458 ... In 1458 overleed in St-Martens Bos als donaat **Simon Vlecoton**. Hij was rector der latijnse scholen van Geraardsbergen, Edingen en Gent. Waarschijnlijk kwam hij als rector dezer school te Gent naar Geraardsbergen (181). Daar overviel hem een dodelijke ziekte. Hij liet zich naar St-Martens Bos overbrengen waar hij als donaat overleed. Toch heeft hij in dit huis verscheidene jaren geleefd. Hij heeft zelf getracht monnik te worden, doch kon het noviciaat niet beëindigen wegens zijn ziekelijke toestand (182).

1723 ... Op 24 Mei 1723 overleed in St-Martens Bos de lekebroeder (donaat) **Anselmus Vandefaille, (della Faille)**

(177) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde 17 maart 1417 (n.s.). Copie.

Idem, nr 1 (Cartularium), folio VIII.

(178) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 12 (Bundel losse stukken) en nr 64 (Bundel losse stukken betreffende de afschaffing).

(179) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 2 (Historische nota's).

(180) zie nota nr 178.

(181) De Broeders van het Gemene Leven (Hieronymieten), gesticht door Geert Groote, openden rond 1425 te Geraardsbergen een latijns studiehuis, onder de naam van St Jans- en later St Gregoriushuis. In de woelingen van de 16^e eeuw ging dit studiehuis te niet. Deze latijnse school was de voorloper van het college van de Abdij St Adriaan van Geraardsbergen (SOENS E.: De Abdij van St Adriaan te Geeraardsbergen. Aalst 1914, blz. 51).

(182) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde 24 aug. 1458. Testament van Simon Vlecoton. Verkoop de Portemont nr 2807.

LAMALLE: o.c. (Chronicon Domus Capellae, folio 36).

(183). Jaarlijks bij zijn jaargetijde «...sal ghehouden wesen aende regligieusen van aldaer te gheven eene recreatie die bestaen sal in eene dobbelportie visch ende amandeltaerte, met elck een wittebroodt van een stuyver ende twee pinten rooden wyren » (184).

zonder datum. IIe (January) ...obiit **Domnus Wejhelmus Creyte, monachus professus Domus Silvae Sancti Martini**, (uit het Necrologium van Nieuwlicht (Utrecht) (185).

zonder datum. Uit het obituarium van St-Martens Bos « **Gulielmus van der Ha, heer van Uitbergen** » (186).

zonder datum. Het lastencohier der afschaffing citeert een jaargetijde voor de familie van **Niklaas Bernaerts**, zonder de reden hiervan te geven (187).

zonder datum. Zelfde cohier vermeldt een jaargetijde voor « **Jacques Cabbetraz (Cabbekaer) armiger ou mousquetaire** ». Hij schonk aan het convent een heerlijke rente van 6 Parijse ponden (188).

zonder datum. Nog hetzelfde cohier citeert twee jaargetijden voor **Philipine de Melun, dame de Fresnes** en voor haar kinderen, uitgaande van schenkingen van gronden aan het convent (189). Philipine, ook dame van het land van Zottegem en Ste-Maria-Oudenhove, was gehuwd met Eybaut van Luxemburg, heer van Fienes. We vinden beiden in een oorkonde van Juni 1442 (190). Eer. harer voorgangers, haar vader of grootvader, Hugo de Melun, heer van Antoing, van Espinoy, van Zottegem en kastelein van Gent amortizeerde op 5 April 1407 ten bate van St-Martens Bos een rente van 31 Parijse ponden op het pachtgoed ter Steent op Ste-Maria-Oudenhove (191).

(183) Wellicht behoorde hij tot de adellijke familie der graven della Faille die sedert 1642 tot aan de Franse revolutie heren waren van St-Maria-Lierde.

(184) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos, nr 13 (Bundel losse stukken, 17^e en 18^e eeuw).

(185) VAN HASSELT L.: Het Necrologium van het karthuiserklooster Nieuwlicht of Bloemendaal buiten Utrecht, blz. 227.

(186) LINDANUS: De Teneremunda. Lb. III, cap. III, nrs 105-107, p. 170.

(187) zie nota nr 178.

(188) zie nota nr 178.

(189) zie nota nr 178.

(190) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde van « den anderen dach van hoymaende » 1442.

(191) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuijzers St-Martens-Bos. Oorkonden. Oorkonde 5 april 1407. Verkoop de Portemont nr 2739.

V. Enkele Slotbeschouwingen

We besluiten onze monografie met er nogmaals de nadruk op te leggen dat de publikatie van het necrologium van St-Martens-Bos, getrokken uit de chartae van het Generaal Kapittel en uit andere bronnen, geen aanspraak maakt op volledigheid. Dat wil zeggen dat er nog andere bronnen dienen aangeboord. Inderdaad, er liggen een paar exploratiegebieden voor de boeg, waaruit een en ander belangrijk gegeven voor de verdere uitwerking van het Lierds necrologium, voor het daglicht moet komen. Op de eerste plaats bedoelen we het necrologium en het obituarium van de overige kartuizen in de Nederlanden, in het Rijnland en Noord-Frankrijk, en vervolgens de gebedsgemeenschap die bestond tussen St-Martens-Bos, aan de ene kant met andere kartuizen, en aan de andere kant met diverse kloosterorden.

Het Necrologium van de overige kartuizen

Het verwijzen naar gepubliceerde necrologia van kartuizen komt in de loop van dit betoog uiterst schaars voor. H.J.J. Scholtens heeft de uitgave van een vijftal op zijn actief, namelijk, dit van de kartuizen van Utrecht, Geertruidenberg, Arnhem, Delft en Amsterdam. Van het necrologium van het Utrechts convent echter bestaat een oudere uitgave (1886) verzorgd door L. van Hasselt. Van de overige voormalige kartuizen op het huidige Nederlands en Belgisch grondgebied, waarmede St-Martens-Bos, langs mutaties van zijn ordeleden, relaties heeft onderhouden, kwam nog geen necrologium van de pers (192). En wat gezegd van dit der Rijnlandse en Noord-Franse kartuizen? Deze necrologia blijven in de archiefdepots van binnen- en buitenland onaangeroerd. Het hoeft geen betoog dat de inzage van deze wijdverspreide documenten veel tijd opeist en dat het aanvullen van het Lierds necrologium met de daar eventueel te ontdekken bouwstoffen van vele omstandigheden afhangt. Hiermede hebben we de vaste hoop uitgedrukt mettertijd dit necrologium te mogen vervolledigen.

De Gebedsgemeenschappen

In de toenmalige kloosters van diverse Orden was het de ge-

- (192) Aan de Katholieke Universiteit te Leuven zijn de laatste tijd een drietal monografieën als proefschriften voorgelegd, die respectievelijk handelen over de kartuizen van Kiel, Scheut en Zelem: DOM ALBERTUS PIL. O.S.B.: Het Middeleeuws Scriptorium en de kloosterbibliotheek der Kartuziers te Scheut bij Brussel (Leuven, diss. 1950-1951). PEETERS MARCEL: Het Kartuizerklooster van Zelem (Leuven 1956). H. DELVAUX schreef een uitvoerig proefschrift over de kartuize van Kiel buiten Antwerpen. Het nog bestaande necrologium, dat loopt tot 1543, heeft hij in zijn studie opgenomen. Deze drie proefschriften, die niet werden gedrukt en die als dactylocopie bij de auteurs bewaard worden, hebben we, voor wat met het necrologium en de gebedsgemeenschap betrekking heeft, onmogelijk kunnen consulteren.

woonte onder elkander een confoederatio, een associatio, een confraternitas, dat is een bijzondere gebedsgemeenschap tot zielelafenis van hun overleden ordeleden, te sluiten. Zo wisselden de kloosters met gebedsgemeenschappen onderling de overlijdensberichten hunner leden uit.

De kartuizen hadden gebedsgemeenschappen onder elkander. Ze hadden er ook met andere kloosterorden.

Wat de gebedsgemeenschap tussen St-Martens-Bos en andere kartuizen betreft, daarover hebben we in het omvangrijk archief geen enkel spoor ontdekt. Andere bronnen echter bevestigen het bestaan van een gebedsgemeenschap. In 1377 sloot prior Jan van Liedekerke en zijn convent van Herne een associatio met St-Martens-Bos, waar Jan Dotsch toen prior was (193). De Lierds kartuize onderhield ook een gebedsgemeenschap (confraternitas) met de kartuize van Scheut (194).

Er bestond ook een gebedsgemeenschap tussen St-Martens-Bos en andere Orden. Bij oorkonde, op datum van 2 juni 1360, gaf Jacobus Muevin, abt van de St-Martinusabdij der Benediktijnen te Doornik (195) aan St-Martens-Bos voor vijftig jaren drie bunder en half dagwand akkerland, liggend in de omgeving der kartuize, in pacht (196). Bij deze gelegenheid sloten de abt van Doornik en de prior van St-Martens-Bos een gebedsgemeenschap. Voor ieder overleden lid der abdijsgemeenschap moest in de kartuize een mis met vigiliën worden gecelebreerd. De abdijsgemeenschap moest de overleden leden van St-Martens-Bos. Deze overeenkomst gold ten eeuwigen dage (197). Een soortgelijke gebedsgemeenschap bestond tussen St-Martens-Bos en de Benediktijner St-Adriaansabdij van Geraardsbergen. Deze overeenkomst zou van 1374 dateren (198). In het kartuizerfonds hebben we dienaangaande slechts een bewijsstuk van

(193) LAMALLE: o.c., p. 35.

(194) Werd ons meegedeeld door H.J.J. Scholtens.

St-Martens-Bos heeft in 1456 ook zijn deel bijgedragen in het stichten van Scheut. Zie hierover charta 1474 en charta 1505.

(195) De St Martinusabdij van Doornik bezat het patronaat over de parochie St-Martens-Lierde. Vandaar ook het nauw contact tussen beide kloosters.

(196) RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuziers St-Martens-Bos. Oorkonden. Verkoop de Portemont nr 2849. Drie zegels op dubbel doorgestoken perkament staart; van de abt, van de abdijs te Doornik en van de kartuize St-Martens-Bos. Eerste en derde zegel zijn verdwenen. Van de tweede — in groen was — rest nog een deel. Onder de rugnota's lezen we (XVIIe eeuw): « Associatio met die van St Martin tot Doornick op hun ende ons afsterven... ».

(197) « Atamen fortiori conclusionone caritatis nobis mutuo adhereamus inter nos et prefatos religiosos pie concordatum est et conventum expresse, quod de cetero hidem religiosi Carthusienses predicti obitu alicujus seu aliquorum fratrum nostrorum cognito officium vigiliarum cum missa in conventu secundum modum ordinis sui pro eo vel pro eis facere tenebuntur perpetuis temporis duraturum. Et hoc idem pro ipsis religiosi carthusiensibus cognito facere tenebimur vinculo specialis societatis et amoris ». Zie nota 193.

(198) J. PIETERS: Sint Bartholomeuskerk en Sint Adriaansabdij te Geraardsbergen. Het Land van Aalst, 7^e jg., 1955, nr 5, blz. 233.

veel jongere datum kunnen vinden, namelijk het overlijdensbericht van de Benediktijn Jan de Wapenaert (199).

Een andere vorm van gebedsgemeenschap bestond sedert 1365 tussen St-Martens-Bos en de Cisterciensnonnenabdij Guldenberg te Wevelgem (200). De inhoud van de overeenkomst echter duidt enkel op het deelachtig zijn in elkanders gebeden en goede werken. Er is geen sprake over een formaliteit van wederzijdse lafenisdiensten voor hun overledenen (201). Of lag die er soms in vast?

Of St-Martens-Bos nog andere gebedsgemeenschappen heeft gesloten, zoals met de grote abdijen in Vlaanderen: Ninove, Ename, St Pieters en St Baafs te Gent, blijft een open vraag. Niets uit het fonds van St-Martens-Bos heeft ons deszake aangaande op een spoor gebracht.

Het necrologium van St-Martens-Bos, samengesteld uit excerpten der chartae van het Generaal Kapittel, alhoewel het onvolledig blijkt, biedt ons niettemin een ruim overzicht op de leden die dit convent de eeuwen door het aanzicht hebben gegeven. Op de 241 personen, die in deze lijst worden vermeld, komen er slechts 25 niet-kartuizers voor. Zo rest ons een indrukwekkende reeks van 216 kartuizers die een zekere tijdspanne of zelfs hun hele kartuizerleven, daar, in St-Martens-Bos, hebben gebeden, geboet en gewerkt.

Wanneer we nu aan deze reeks nog de namen aan toevoegen van kartuizers die we uit verschillende stukken van het fonds hebben kunnen noteren, dan krijgen we reeds een trouw beeld van de inrichting van ons Lierds convent. Maar de wedersamenstelling dezer inrichting valt buiten het bestek van ons onderwerp. Dit vormt een onderwerp op zichzelf en, als 't God belieft, de stof van een nieuwe monografie.

EREMBODEGEM.

(199) « Reverende Admodum Domine Prior. Ex initio confraternitatis federe notum facimus... quod hujus mensis currentis circa horam 12 noctis catarrho suffocatus, extrema tandem unica unctione munitus vitam cum morte commutaverit nobis in Christo charissimus confrater ac Reverendus Dominus Joannes de Waepenaert hujus urbis pastor vicarius pro cujus animae refrigerio preces ac sacrificia exime postulamus ut quantocius requiescat in pace, quibus totus Reverende Domine Vester subscribor ..... A. Heddebaut ex mandato Amplissimi Domini Abbatis, hac 17 9bris 1750 ».
(RIJKSARCHIEF GENT. Fonds Kartuizers St-Martens-Bos, bundel nr 13.)

(200) DOM PASCHASIUS FAVOREL O.S.B.: Geschiedenis van de Guldenbergabdij te Wevelgem. Uitgave Geschied- en Oudheidkundige Kring. Kortrijk 1957, blz. 175.

(201) In het jaar 1366 schonk het Generaal Kapittel der kartuizerorde ten teken van dank voor de goede « ionste ende groete affectie » die de abdij Guldenberg tegenover de Orde en voornamelijk « totten cloestere Tsente Martins bussche » betoonde, aan de abdis en haar convent het voorrecht « deelachtich te moghen zyne van alle de deuchden ende weldaden » die in de Orde « nu ter tydt gheschien of namaels byder graciën Gods soude mueghen worden ghedaen » (FAVOREL : o.c., blz. 175).

Valère Gaublonne.

VI - Index van de Persoonsnamen

De index verwijst niet naar de pagina's. We hebben, om praktische reden, voor het aanduiden van de persoonsnamen in de tekst, een andere manier aangewend. De afkortingen : **Inl.**, **ch.**, **Add.** en **Sl.** betekenen onderscheidenlijk het hoofdstuk Inleiding, het hoofdstuk Necrologium met de chartae, het hoofdstuk Addenda en de Slotbeschouwingen, waar de naam in kwestie kan geraadpleegd worden. Eveneens wordt verwezen naar het nummer van de nota's.

De belangrijkste varianten van sommige namen zijn in deze lijst mede opgenomen. Om het consulteren meer doeltreffend te maken, hebben we de namen in twee reeksen ondergebracht, namelijk deze van kartuizers en niet-kartuizers.

KARTUIZERS

- Aa** (Michael van der —), ch. 1747.
Acsielle (Walterius de —), ch. 1360.
Adrianus (—), ch. 1532.
Ammonius (Jan —), ch. 1557 en nota 98.
Ammonius (Livinus —), ch. 1530, 1531, 1534, 1558 en nota 98.
Andreas (Joannes —), ch. 1552.
Antonius (—), ch. 1593.
Antwerpen (Godeschalk van —), ch. 1440.
Arena (Livinus Ammonius de —), ch. 1558.
Arends, Arents (Martinus —), ch. 1668.
Arlem (Theodoricus Teerlinck alias —), ch. 1441.
Arnoldus (—), ch. 1466.
Backer (Antonius de —), ch. 1763.
— (Joannes de —), ch. 1420.
Badinus, Badius (Quintinus —), ch. 1575.
Baem, Bam, Brem (Jacobus —), Inl. en ch. 1462.
Baerst (Jacobus —), Inl. en ch. 1462.
Banterius (Petrus —), ch. 1577.
Banthen (Bartholomeus van —), ch. 1642.
Becka, Beka (Egidius de —), ch. 1507.
— (Goswinus de —), ch. 1430.
Beken (Egidius van der —), ch. 1507.
— (Gozewijn (Gillis) van der —), ch. 1430 en ch. 1507.
Beneden (Bruno van —), ch. 1668.
Bernard (Constantinus —), ch. 1658.
— (Petrus —), ch. 1725.
Beryckx (Adrianus —), ch. 1655.
Bever (Joannes van —), ch. 1794.
Beyl (Gisbertus —), ch. 1664.
Bilius, Bilys (Nicolaus —), ch. 1678.
Blanckaert, Blanchart (Petrus —), ch. 1498.
Bletterswijck (Egidius —), ch. 1639.
Blitterhuys (Egidius —), ch. 1639.
Blitterswich (Egidius —), ch. 1639.
Blomme (Bruno —), ch. 1752.
— (Fransiscus —), ch. 1527.
Bochstel (Arnoldus —), ch. 1547.
Boele (Jacobus —), ch. 1741.
Bolliuzeel, Bolliuziel (Joannes van —), ch. 1360 en ch. 1362.
Borre (de, van den —), ch. 1669.
Bosch, Bossche (Egidius van den —), ch. 1678.
Bossch, Bossche (Joannes van den —), ch. 1507.
Bouchaute (Joannes van —), ch. 1362.
Boudt (Bernardus de —), ch. 1679.
Bouer, Bover (Nicolaus —), ch. 1551.
Boxstael, Boxstale (Arnoldus van —), ch. 1547.
Boxstael, Boxstale (Gilis van —), ch. 1731.
Brastman (Cornelius —), ch. 1696.
Bravator (Petrus —), ch. 1504.
Breusegem (Hendrik van —), ch. 1659 en ch. 1669.
Breusegem (Jozef van —), ch. 1669.
Bruuloot (Egidius —), ch. 1617.
Bruno (Sint —), Inl.
Bruseg(h)em (Henricus van —), ch. 1659.
Bruseg(h)em (Joseph van —), ch. 1669.
Brussel (Jacobus van —), ch. 1544.
Bruxella (Jacobus de —), ch. 1544.
Bruyère (Niklaas de —), ch. 1551.
Bruyne (Christianus de —), ch. 1780.
Buchte (Carolus van der —), ch. 1636.

Burle (Hermanus de —), ch. 1455.
Burlotius (Egidius —), ch. 1617.
Busco (Joannes de —), Inl. en ch. 1507.
Buycx, Buyx (Adrianus —), ch. 1655.
Buydens, Budins (Quintinus, Quintyn —), ch. 1575.
Bybau (Willem —), ch. 1531.
Byl, Byll (Gilbertus —), ch. 1664 en ch. 1678.
Byl, Byll (Niklaas —), ch. 1678.
Caelberghe, Caelenberg (Alardus van —), ch. 1460.
Casleto (Pieter de —), ch. 1474.
Cassel (Pieter van —), ch. 1474.
 — (Tristanus Serloitus de —), ch. 1568.
Cassel (Tristiaan Charlotius van —), ch. 1568.
Cassele (Tristiaan van —), ch. 1568.
Castellius (Tristanus —), ch. 1568.
Catere (Theodobaldus (de), van —), Inl. en ch. 1484.
Chamver (Jozef de —), ch. 1768.
Charlotius (Tristian —), ch. 1568.
Cherlotus (Tristian —), ch. 1568.
Chiarriar (Guillelmus —), ch. 1500.
Christophorus (—), ch. 1563.
Claerwaner (Niklaas —), ch. 1721.
Claes, Claessens, Claeys (—), ch. 1485.
Clerck (Joannes de —), ch. 1558.
Clerici (Joannes —), ch. 1558.
Coesfeld (Hendrik van —), ch. 1441.
Colemberg (Alardus de —), ch. 1460.
Cordier (Bruno —), ch. 1791.
Corgen (Jacobus —), ch. 1563.
Cornelius (Jan —), ch. 1573.
Cosyn, Cosyns (—), ch. 1579.
Couckelaar (Livinus van —), ch. 1415.
Cousin (Stephanus —), ch. 1579.
Creyte (Wilhelmus —), Add. z.d.
Culemborch (Arnoldus (de), van —), ch. 1445.
Damman (Willem —), ch. 1740 en nota 159.
Damme (Adrianus van den —), ch. 1534.
Damme (Bruno van —), ch. 1739, 1740, 1741.
Damme (Joannes van —), ch. 1604.
 — (Joannes van —), ch. 1720.
Dancie (Heinric —), ch. 1472.
Daniel (—), ch. 1531.
 — (—), ch. 1634.
Daventria (Tilmanus de —), ch. 1445.
David, Davits (Henricus —), ch. 1472.
Demay (Antonius —), ch. 1720.
Denys (Jacobus —), Inl., ch. 1626 en ch. 1628.
Denis, Denijs (Amandus —), ch. 1682.
Deventer (Tilmanus van —), ch. 1445.
Dheine (Bernardus —), ch. 1772.

Dierickx (Michael —), ch. 1531, 1534 en ch. 1558.
Dobbel (Jacobus —), ch. 1642.
Doemen(s) (Joannes Baptista —), ch. 1723.
Domel (Petrus —), ch. 1563.
Donck (Ursmarus van der —), ch. 1753.
Dotsch (Jan —), Sl.
Droil (Petrus —), ch. 1563.
Ebberecht (Petrus —), ch. 1696.
Elbrecht (Petrus —), ch. 1696.
Elst (Antonius van der —), ch. 1786.
Engelgrave (Jozef —), ch. 1744.
Ernaut (Louis —), ch. 1506.
Erucard (Joannes —), ch. 1583.
Ervaline (Ludovicus —), ch. 1506.
Eulardus (Joannes —), ch. 1583.
Eynde (Gommarus van den —), ch. 1693.
Fabri (Gaufridus —), ch. 1408.
Faena (Guillelmus de —), ch. 1566.
Flameng (Joannes —), ch. 1668.
Flammeius (Joannes —), ch. 1668.
Flore (Fransiscus de —), ch. 1527.
Franc (Benedictus —), ch. 1668.
Francque (—), ch. 1588 en ch. 1668.
Furnis (Petrus de —), ch. 1360.
Gaesbeek (Zweder van —), ch. 1416.
Gaethoffs, Gaethovius, Gaethovy (Hugo —), ch. 1695.
Gaethoven (Hugo van —), ch. 1695.
Gaetorius (Hugo —), ch. 1695.
Gangericus (—), ch. 1514.
Garemijn Garemin (Bernardus —), ch. 1765.
Gaugericus (—), ch. 1514.
Gaver (Joannes —), ch. 1581.
Geerbode (Georgius —), Inl. en ch. 1443.
Georgii, Georgy (Emmanuel —), ch. 1683.
Georgius (—), ch. 1544.
Gerardus (—), Inl. en ch. 1497.
 — (—), Inl. en ch. 1638.
Germees, Germes (Benedictus (van) —), ch. 1726.
Gessel (Hugo van —), ch. 1662.
Gesselius (Hugo —), ch. 1662.
Giersche (Cornelius —), ch. 1505.
Gillis (—), ch. 1731.
Godschalcus (—), ch. 1440.
Goesman (Laurentius —), ch. 1513.
Gonters (Jacobus —), ch. 1641.
Goutters (Jacobus —), ch. 1641.
Graeuwert, Grawert (Tydeman —), ch. 1416.
Gregorius (—), ch. 1544.
Groot, Groote (Petrus de —), ch. 1521.
Gruitrode (Jacob van —), ch. 1443.
Guardam (Joannes —), ch. 1581.
Guchte (Carous van der —), ch. 1636.
Halle (Hugo van —), ch. 1738.

Hammais, Harmais (Joannes de —), ch. 1685.
Hamme (Guerardus van —), ch. 1441 en nota 52.
Hamme (Amelberga —), nota 52.
Hammeye (Joannes van der —), ch. 1685.
Hammone (Guerardus (Curradus) de —), ch. 1441.
Hast (Arnoldus de —), ch. 1581.
Havans (Arnoldus —), Inl. en ch. 1605.
Hecke (Joannes van den —), ch. 1474.
Hellinck (Niklaas —), ch. 1506.
Helmond, Helmon (Arnold Cupers van —), ch. 1466.
Helmond, Helmon (Arnold Vastaert van —), ch. 1466.
Henricus (—), ch. 1530.
 — (—), ch. 1601.
Hertoge, Hertog (Joannes —), ch. 1517.
Hertre (Adrianus de, d', van —), ch. 1507.
Hetton, Hotton (—), ch. 1656 en nota 135.
Heyden (Geldolphus van der —), ch. 1447, 1474 en nota 66.
Heyden (Jacobus van der —), ch. 1474.
Heyne (Bernardus d' —), ch. 1772.
Heyssam, Hayssan (Arnoldus —), ch. 1477.
Hiemis (Petrus —), ch. 1523.
Hoehorius (Justus —), ch. 1661.
Hoebens (Jacobus —), ch. 1742.
Hoorenbeke (Joannes Baptista van —), ch. 1534 en ch. 1721.
Houte (Egidius (Gillis) van den —), ch. 1605 en ch. 1612.
Husch (Simon —), ch. 1538.
Huelen (Maria van —), ch. 1428.
Huesden (Everhard van —), ch. 1441.
Huessen (Everhard van —), ch. 1441.
Hulman, Hulleman (Joannes —), ch. 1444.
Huyssen (Everaard van —), ch. 1441.
Huyvetter, Huvettere (Simon de, d' —), ch. 1474.
Isidorus (—), ch. 1650.
Jacobi (Andreas —), ch. 1680.
Jacobs, Jacobz (Andreas —), ch. 1680.
Jacobus (—), ch. 1389.
Jaghere (Livinus de —), ch. 1635.
Jansens, Janszoon (—), ch. 1480.
Jo ... (—), ch. 1362.
Joannes (—), ch. 1362.
 — (—), ch. 1494.
 — (—), ch. 1544.
 — (—), ch. 1619.
Johannis (Walterus —), ch. 1480.
Joris (—), ch. 1683.
Judocus (—), ch. 1571.

Kaeckman (Cornelius —), ch. 1696.
Kartuizer (Dionysius de —), ch. 1443 en ch. 1744.
Kerckhove (Hieronimus van den —), ch. 1714.
Kerselaer (Joannes —), ch. 1584.
Kuelle (Hermanus —), ch. 1455.
Labye (Fransiscus de —), ch. 1745.
Laydis, Leydis (Joannes (de) —), ch. 1573.
Leeuw (Georgius de —), ch. 1523.
Leiden (Joannes van —), ch. 1573.
Lenart (Constantius —), ch. 1658.
Leons (Georgius —), ch. 1523.
Liedekerke (Jan van —), Sl.
Lieu (Antonius de —), ch. 1680.
Lippens (Gabriel —), ch. 1745.
Lirieminc (Balduinus de —), Inl. en ch. 1479.
Livinus (—), ch. 1415.
Lochem (Hermanus —), (Hermanus Coolsmet van —), ch. 1505.
Luckerman (Wilhelmus —), ch. 1478.
Macquet (Gregorius —), ch. 1672.
Magermans (Dionysius —), ch. 1752.
Magni (Petrus —), ch. 1521.
Marchand (Niklaas —), ch. 1672.
Masseau (Gerardus —), ch. 1625.
Mattens, Mattews (Stephanus —), ch. 1743.
Maude, Mauden (Jan van der —), ch. 1558.
Maude, Mauden (Livinus van der —), ch. 1558.
May (Arnoldus de —), ch. 1544.
 — (Antonius de —), ch. 1720.
Melaerts (Martinus —), ch. 1791.
Mertens (Guido —), ch. 1669.
Mey (Antonius de —), ch. 1720.
 — (Arnoldus de —), ch. 1544.
Michaelis (Petrus —), ch. 1638.
Michiels (Petrus —), ch. 1638.
Mida, Myda (Wilhelmus de —), ch. 1504.
Mirica (Geldolphus de —), ch. 1447.
 — (Jacobus de —), ch. 1474.
Molingen (Hugo van —), ch. 1679.
Montaert, Montcart (Henricus —), ch. 1523.
Moor (Martinus (de) —), ch. 1597.
Moyne (Egidius —), ch. 1639.
Muynck (Petrus (de) —), ch. 1750.
Naeyer (Joannes Baptista de —), ch. 1771.
Nanninguis (Joannes —), ch. 1626 en ch. 1628.
Nasseau (—), ch. 1625.
Neve (Joannes de —), ch. 1619.
Nicholai (Godefridus —), ch. 1485.
Nockere, Nokere (Justus van (den) —), ch. 1661 en ch. 1662.
Nockerius (Justus —), ch. 1661.

Ockslaghen (Jacobus —), ch. 1451.
Ode (Anthelmus van den —), ch. 1669.
Ogierlande (Joannes van —), Inl. en ch. 1418.
Olyslagher (Jacobus d' —), ch. 1451.
Ooyen (Willem van —), ch. 1566.
Orenbeke (Niklaas —), ch. 1534.
Orgelondia (Joannes de —), ch. 1418.
Oudenaarde (Jan van —), ch. 1474.
Oustermant (Arnoldus Horinck de van —), ch. 1475.
Overlinck (Lodewijk —), ch. 1506 en nota 81.
Passus (Joachinus de —), ch. 1639.
Paulus (—), ch. 1550.
Paum (Joachinus de —), ch. 1639.
Pede (Bruno (Willem) —), ch. 1766.
Perre (Martinus van den —), ch. 1623.
Petrus (—), Inl. en ch. 1389.
 — (—), ch. 1567.
 — (—), ch. 1593.
 — (—), ch. 1638.
Pinandi (Joannes —), ch. 1381.
Pirot (Hugo —), ch. 1709.
Pistor (Joannes —), Inl. en ch. 1420.
Placque (Joannes —), ch. 1584.
Plancken, Planchen (Anthelmus van der —), ch. 1663.
Platea (Judocus de —), ch. 1516.
Praeto (Ejalterus de —), ch. 1573.
Procurant (Joannes —), ch. 1587.
Prucia (Petrus de —), ch. 1389.
Pruisen (Petrus van —), ch. 1389, ch. 1416 en nota 22.
Raslelaer (Joannes —), ch. 1584.
Raynal (Guillaume de —), Inl.
Rede (Anthelmus van den —), ch. 1669.
Reinfin (Christianus —), Inl. en ch. 1420.
Reinlant, Reunlandt (Livinus van Couckelaar, gezegd van —), ch. 1415.
Reynarus, Reinaard (—), ch. 1467.
Reysevels, Reyshewels (Melchior —), ch. 1672.
Reysheuvels (Melchior —), ch. 1672.
Richard, Richardus (Joannes —), ch. 1656.
Rode (Anthelmus van den —), ch. 1669.
Rode (Joannes Martinus van —), ch. 1668.
Rodolphi (Fransiscus —), ch. 1540.
Roeland (—), ch. 1540.
Roelof (—), ch. 1540.
Roels (—), ch. 1540.
Roosendael (Jan van —), Inl.
Rorre (Petrus —), ch. 1669.
Rossaels, Rosseoels, Rosseels (Josephus —), ch. 1680.
Rustinam (Wilhelmus —), Inl. en ch. 1478.

Salemoen (Jan —), ch. 1424.
Salonis, Salonius (Joannes —), ch. 1424.
Sanogse (Adrianus —), ch. 1677.
Sasse (A. —), ch. 1581.
Sassius (Joannes —), ch. 1428.
Savoye (Adrianus —), ch. 1677.
Schedam, Scheydam (Gerardus de —), ch. 1443.
Schiedam (Gerrit van —), ch. 1440, 1443 en 1445.
Schullens, Scullins (Martinus —), Inl. en ch. 1509.
Senior (Jacobus —), ch. 1530.
Serloitus (Tristram —), ch. 1568.
Seron (Godeschalk van —), ch. 1440 en ch. 1443.
Seronius (Godscalcus —), ch. 1440.
Servaes (Amandus —), ch. 1758 en ch. 1766.
Sheedan (Gerardus van —), ch. 1443.
Simpol (Michael —), ch. 1672.
Smet (Godfried de —), ch. 1408.
Soys (Egidius —), ch. 1505.
Stobbelaere, Stobbeleir (de —), ch. 1653.
Stoplaer, Stoppelaere (Anthelmus (de) —), ch. 1653.
St Pol (de —), ch. 1672.
Straeten (Judocus van der —), ch. 1516.
Stredam, Stredamius (Gerardus —), ch. 1443.
Stropelaer (Anthelmus de —), ch. 1653.
Suys (—), ch. 1505.
Symon (—), ch. 1351.
Tau, Tou (Fransiscus —), ch. 1709.
Teerlinck (Theodoricus — alias Arlem), ch. 1441.
Theodoricus (—), ch. 1547.
Thorme (Joannes —), ch. 1456.
Tielman (—), ch. 1536.
Timmermans (Egidius —), ch. 1750.
Tiempont, Timpont (Joannes —), ch. 1607.
Torrente (Balthasar de —), ch. 1519.
Trappen (Anthelmus van der —), ch. 1737.
Travers (Alexander de —), ch. 1771.
Una (Joannes de —), ch. 1443.
Uranque (Andreas —), ch. 1588.
Vaerenbeke (Niklaas —), ch. 1534 en ch. 1558.
Vandefaille (Anselmus —), ch. 1723.
Vanhouten (Egidius —), ch. 1605.
Vasseur (Pieter —), ch. 1531.
Velde (Petrus van der —), ch. 1545.
Veltère, Veltterra (Anthelmus de —), ch. 1714.
Verstraeten (—), ch. 1516.
Veurne (Petrus van —), ch. 1360.

Vlamincq (de —), ch. 1668.
Vlecoton (Simon —), Add. 1458.
Vloet (Balthasar van der —), ch. 1519.
Vogele (Willem de —), ch. 1545.
Vogeleis (Guillelmus —), ch. 1545.
Voltuoris (Guillelmus —), ch. 1545.
Volucris (Guillelmus —), ch. 1545.
Vranche, Vrancke (Andreas —), ch. 1588.
Walvim (Theodoricus —), ch. 1422.
Weine, Wein (Petrus —), ch. 1473.
Weyden (Ejalterus van der —), ch. 1573.
Wijngaerde (Augustinus van den —), ch. 1688.

NIET-KARTUIZERS

Adriaensens (Maria —), nota 173.
Almaque (Joannes —), ch. 1581.
Alsace (Kardinaal graaf de Bossu d' —), ch. 1739.
Ammonius (Andreas — de Harena), nota 96.
Baenst (Guido de —), ch. 1462 en nota 68.
Beieren (Anna van —), ch. 1416.
Beke (Jan van der — gezegd Gheylinck), nota 41.
Beke (Michel Gheylinck gezegd van der —), nota 41.
Berge (Egidius van den —), ch. 1439.
Bernaerts (Niklaas —), Add. z.d.
Billet (Jeanne Alexandrine —), nota 173.
Billet (J.B. —), nota 173.
Boede (Georges van den —), ch. 1424, 1430, 1444 en nota 35.
Boele (Petrus —), ch. 1741.
 — (—), ch. 1739.
Boergogne (Maximiliaan van —), ch. 1558.
Bossche (Antoon van den —), nota 148.
Bouchaute (Daniel van —), ch. 1531.
Brabant (Margaretha van —), ch. 1383.
Brakel (Bernard van —), Add. 1356.
Cabbekaer (Jacques —), Add. z.d.
Cabbetraz (Jacques —), Add. z.b.
Capella (Henricus de —), ch. 1416.
Capini (Alardus —), ch. 1416.
Casier (Joannes —), Inl. en ch. 1527.
Catharina (—), ch. 1426.
Clemens VII, Paus, Inl.
Coninck (de —), nota 170.
Costere (Jan de —), ch. 1531.
Damant (—), nota 134.
Damman (Margaretha —), ch. 1739 en nota 157.
Damman (M.F. — de Roelins), ch. 1740.
Damme (Oliverius van —), Inl. en ch. 1544.

Winckel (Hercules van de —), ch. 1612.
Winckelius (Hercules —), ch. 1612.
Winge (Joannes —), ch. 1565.
Winter (Pieter de —), ch. 1506 en ch. 1523.
Wittebroot, Witembroet (Jan —), ch. 1558.
Wittebroot, Witembroet (Laurentius —), ch. 1558.
Wittembroeck (Laurentius —), ch. 1558.
Zas (Joannes gezegd (de) —), ch. 1428.
Zasse (Jan —), ch. 1428.

Dauvet (—), nota 168.
Deliana (—), ch. 1416.
Dijcke (Martinus van —), ch. 1723.
Egidius (—), nota 20.
Elisabeth (—), ch. 1332.
Erasmus (—), ch. 1558 en nota's 90, 96 en 107.
Faille (della —), Add. 1723 en nota 183.
Filips II van Spanje, ch. 1605.
Fontaine (de la —), ch. 1444.
Geerardi (Jooris —), nota 169.
Gheylinck (Jan —), ch. 1332 en ch. 1334 en nota's 5, 6, 7, 11.
Gheylinck (Adriaan —), ch. 1334.
 — (Michel — gezegd van der Beke), nota 41.
Gheylinck (Jan van der Beke, gezegd —), nota 41.
Ghellinck (de —), nota 173.
 — (de — d'Elseghem), ch. 1334.
Ghellinck (de — Vaernewijck), ch. 1334.
Gillis (—), ch. 1662.
Giron (de Château —), nota 168.
Goddaida (—), ch. 1332.
Goddeida (Isabella de —), nota 11.
Goddeyde, Goddeide, Goddeynen
 — (Elisabeth de Goddeide), ch. 1332.
 — (Ysabeele vanden Goddeyde), ch. 1332.
 — (Willem de Goddeidhe), ch. 1332.
 — Liisbette vander Goddeynen), nota 2.
Goede (Isabella de —), ch. 1332 en nota 5.
Groote (Geert —), nota 181.
Guchte (Furgent van der —), ch. 1636.
Ha (Guilielmus van der —), Add. z.d.
Haec (Henricus —), ch. 1466.
Halewijn (Margaretha van —), Add. 1441.

Hane (Emmanuel Ignace d' —), nota 173.
Harena (Andreas Ammonius de —), nota 96.
Heddebaut (A. —), nota 199.
Hede (van den —), Add. 1350.
Heiden (Claus van der —), Add. 1350.
Hendrik VIII van Engeland, ch. 1530 en nota 136.
Heyne (Jeanne Theresia d' —), nota 173.
Heyne (Louis d' —), nota 173.
 — (Louis François d' —), nota 173.
Heyne (Pasquier d' —), nota 173.
Hillen (—), ch. 1558.
Hugo (—), ch. 1426.
Jan Zonder Vrees, ch. 1418, Add. 1411 en 1417 en nota 34.
Jauche (Fransiscus de —, gezegd de Mastaing), ch. 1530 en nota 82.
Jauche (Jacques de — Mastaing), nota 82.
Jauche (André de —), nota 82.
Jonckman (J. —), nota 83.
Jozef II van Oostenrijk, Inl.
Labie (Philippus de —), nota 62.
Lannoy (Jan Adriaan de —), nota 173.
Lansberghe (Maria van —), nota 173.
Lauweryn (Jeronimus —), ch. 1462.
Lenten (Margaretha —), Add. 1350.
Livinus (—), nota 20.
Lodewijk XIV van Frankrijk, Inl. en ch. 1693.
Lodewijk XV van Frankrijk, ch. 1766 en nota 176.
Luther (—), nota 98.
Luxemburg (Eybaut van —), Add. z.d.
Male (Lodewijk van —), ch. 1383 en ch. 1384.
Maria Theresia, ch. 1766.
Masmines (Fransiscus de —), ch. 1530 en ch. 1558.
Masmines (Marguerite de —), nota 82.
Masmines (Robert de —), nota's 35 en 82.
Massemem (Fransiscus van —), ch. 1530.
Mastaing (Fransiscus de Jauche, gezegd de —), ch. 1530.
Mastaing (Jacques de Jauche —), nota 82.
Mastaing (de —), nota 157.
Maude, Mauden (Jacobus van der —), ch. 1558.
Meere (Filip van der —), ch. 1532.
 — (Georges van der —), ch. 1532.
Melun (Hugo de —), Add. z.d.
 — (Philipine de —), Add. z.d.
Monte (Egidius de —), ch. 1439.
Muevin (Jacobus —), Sl.
Muynck (Carolus de —), ch. 1750 en nota 164.
Nevers (Lodewijk van —), ch. 1347 en ch. 1383.
Nijversele, Niversele (Jan van —), ch. 1528.
Nollet (Filip —), ch. 1723.
Phontanis (Gerardus de —), ch. 1444.
Pijpersele (—), ch. 1535.
Platea (Egidius de —), ch. 1492.
Pupersele, Pipersble (Niklaas —), Inl. en ch. 1535.
Réfferière (Fumeron —), nota 168.
Reilik (Margaretha van —), ch. 1399.
Rescius (Rutger —), ch. 1558.
Reyngersviète (Petrus van —), Add. 1441.
Rode (Adriaan van —), ch. 1668.
 — (Jan van —), ch. 1668.
 — (Georges de la —), nota 35.
Roelins (M.F. Damman de —), ch. 1740.
Roose (Paulus —), ch. 1723.
Ruthenburg (Fredericus de —), ch. 1529.
Rygaert (Gillis —), nota 128.
Saksen (van —), ch. 1766.
Savoye (Claudius de —), nota 144.
Senware (Joannes —), ch. 1417.
Simoens (J.B. —), ch. 1771.
Sluter (Claes —), nota 44.
Smet (Monseigneur de —), ch. 1739.
Sochelles (de —), nota 168.
Steene (Eduwaert van den —), nota 127.
Stephanus (—), Inl. en ch. 1497.
Straeten (van der —), ch. 1492.
Susteren (Monseigneur van —), ch. 1739 en ch. 1750.
Tassaert (P.J. —), ch. 1771.
Theodoricus (—), ch. 1360.
Tibaut (—), nota 170.
Triest (—), ch. 1739.
Urbanus II, Paus, Inl.
Urbanus VI, Paus, Inl.
Vaerman (Jan —), ch. 1723.
Velde (Fransisca van de —), ch. 1750.
Verstraeten (—), ch. 1492.
Vijvere (Monseigneur van de —), ch. 1739.
Vlaanderen (Lodewijk van —), ch. 1397.
Vlesius (Jan —), ch. 1558.
Wapenaert (Jan de —), Sl. en nota 199.
Wedergracht, Wedergraete (Margaretha van —), ch. 1532.
Wedergracht, Wedergraete (Roland van —), ch. 1532.
Willem (—), ch. 1360.
 — (—), ch. 1409.
Willem II van Holland, ch. 1531.

Dertig maanden uit de Geschiedenis van Aalst

Juni 1579 tot december 1581
(SLOT)

TWEDE WINTERHONGERSNOOD.

Een paar dagen vóór Kerstmis 1580 was een konvooi goederen uit Henegouwen te Aalst aangekomen. Het bracht wel eetwaren voor de bevolking en oorlogsammunitie doch niet het onontbeerlijke voeder voor de ruitery. De Staten van Henegouwen hadden aan de Aalsterse afgevaardigden beloofd hun drie- of vierhonderd zakken haver te leveren. Ze hadden geen woord gehouden. De bevolking vreesst thans, dat de Albanezen hun bedreigingen zullen uitvoeren. Als dezen inderdaad de laatste voorraden hooi in beslag nemen zullen de koeien niet meer gevoederd kunnen worden en zal er bijgevolg geen melk meer zijn voor de kinderen. Kortom, het zal hongersnood betekenen samen met de klachten en de verbittering van degenen die niets bezitten tegenover die welke nog wat hebben en dit weinige hardnekkig verdedigen. Er zijn in de stad te veel paarden, te veel soldatenknechten en -hoeren, nutteloze parasieten van het leger. Er zijn ook te veel troepen, naar de magistraat meent, die op 5 januari (1) bij Farnese klaagt dat deze de 22 artikelen van de overeenkomst, die hij met hen gesloten heeft om het beheer van de stad te regelen, niet naleeft.

Farnese is wel bereid om het garnizoen wat te schorsen maar dit kan onmogelijk vooraleer de verschuldigde soldij aan de soldaten betaald is en het geld blijft steeds achterwege. Wat het voeder betreft dat is dringend nodig voor de Albanese ruitery en als de stad het niet kan leveren zal men verplicht zijn de soldaten toe te laten het daar te gaan opeisen waar het nog te vinden is op het platteland (2).

Er aanhoudend door de afgevaardigden van Aalst toe aangezet een einde te maken aan hun lijden door hen te bevrijden van de door de Oranjegezinden bezette plaatsen en tenminste de uitspattingen stop te zetten waaraan de koninklijke troepen zich schuldig maken over het hele platteland (3), zou Farnese hun graag een bewijs leveren van zijn welwillendheid door alleszins het slot Moorsel te veroveren, die « spelonk van dieven en booswichten », deze « pijnlijke doorn in de voet » der stad Aalst. Hij had een zijner ingenieurs, Vlysses genaamd, ter plaatse gezonden. Na een onderhoud met kapitein Masuca, leverde deze een verslag volgens hetwelk de mogelijkheid zou bestaan met drie of vier stukken geschut Moorsel snel tot overgave te

(1) Bijl. nr. 37.

(2) De prins van Parma aan de heer van Moeskroen, 12.2.1581; aan de magistraat van Aalst, zelfde datum, S.A.P., nr. 1748³ en 1801.

(3) Bijl. nr. 38.